

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03511

BINE-MASKES BAY KATSETLER

H. Perlmutter

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ה. פערלמוטער

*

בינע-מאסקעס ביי קאצעלער

ה. פערלמונטער

Bine maskes bay katshter; Yidish
teater nokhn churbn.

**בִּינְעַמָּאָסְקָעָס
בֵּיִ קָאָצְעַטְלָעֶר**

יִדִּישׁ טַעַטָּעָר נָאָכָן חֹרְבָּן

פֿאָרְלָאָג „הַמְּנוֹרָה“ תַּלְ-אָבִיב
תְּשִׁלְיָן — 1974

792.0943
P

H. PERLMUTER
BINE MASKES BEI KACETLER

ה. פָּרְלָמֹוֹטָעַר / בִּינְעַ-מֵּאֲסֻקָּעַס בֵּי קָאֶצְעַטְלָעַר

פָּרְלָאָג „הַמְּנוֹרָה“, רח' זַנְגְּוִיל 24, תֵּל-אָבִיב, יִשְׂרָאֵל
“Hamenora” Publ. House, 24 Zangwill St., Tel-Aviv, Israel

©

אלע רעכט געיזבערט

נדפס בישראל תשל"ד — Printed in Israel 1974

דפוס לִינוֹרְטוֹר, רח' יְסוּדַתְהַמְּעָלָה 39, ת"א

דאס בוץ איז געהיליקט דעם אנדענק
פון מיין טיירער אוון תמיימונדייקער
פָּעַלִישׁ,

ס. 23. DEC 1974

תחית המתים

די פרייד אין די ערשות טאג פון דער באפרילוינגע איז געוזען גרוים. אויפֿן האָרֶץ איז אבער פֿאָרט געוווען אַנְגּוֹזָלְצָן. די מערסטע קאָצְעַטְלָעֵר זענען גּעֲבָלִיבָן אָן אַ קָּרָוב, אָן אַ הַיּוֹם אָונָן אוֹפֿסְנִי אָן אַ דָּךְ. וּוּ גִּין? וּוּאַסְטָאַן? צַו וּמְעַמְּדָן זַיְדָן טָעָג. אַמְּתָה שְׁוִין צְוִירָק גּעוֹאָרָן פֿרִיעָרָן מענטשָׁן, אַכְּבָּר דָּסְטָאַקָּע אַזְנָאָךְ זְוִינִינִיק אוֹפֿסְנִי צַו דָּרָהָאַלְטָן די כּוּחוֹת פָּוּן די אוֹיסְגּוֹדָאָרְטָע שְׁוֹאָכָּע גּוֹפִים. די יְשֻׁוָּה, אוֹפֿסְנִי וּלְכָבָר מַעַן הַאָט גַּעַלְוָמֶת אָונָן די פֿינְצְטָעָרָע קאָצְעַטְ-גּעַכְטָן, גּעהָאָפְטָט אָונָן גּעוֹאָרָט אוֹפֿסְנִי אַיר אָינָן דָּער וּוֹאָר, הַאָט זַיְדָן כָּל נִישְׁטָבָּאָזְוִין. וּוּ אַזְנִי די טְרִיסְטָט, הַאָט מַעַן זַיְדָן גַּעַפְרָעָגָט, וּוּאַסְטָאַקָּע דָּרָמְטוּקָן אָונָן דָּרְפְּרִישָׁן די צְעַבְּרָאָכְעָנָע הָעָרִי זָאָל אַוְצְטָעָרָע הַיְּתָלְעָרָקְרָבָּנוֹת? וּוּ זְעַנְעָן דָּסְטָאַקָּע עֲרָגָעָץ די כְּנָפִי צַעְרָפָן די הַיְּתָלְעָרָקְרָבָּנוֹת, הַשְּׁבִּינָה, וּוּאַסְטָאַקָּע בְּאָפְּלִיגְלָעָן די שְׁרִידָי הַמְּבָלוֹ, פּוֹנָעָם גַּרְעָסְטָן חָרְבָּן, וּוּאַסְטָאַקָּע גַּעַקְעָנָט גַּעַשְׁעָן אוֹפֿסְנִי גַּטָּסָט? אוֹפֿסְנִי וּוּאַסְטָאַקָּע זַיְדָן, די דָּאַזְנִיקָּע אַוְיסְטְּעָרְלִישָׁע שְׁאָפְּטָן-גּעַשְׁטָאַלְטָן? אָזְדָּי וּוּאָלְטָן, די טְוִיכְשְׁטוּמָע צַו יְדִישָׁע צְרוֹתָה, זָאָל בְּאָוּוֹנְדָּעָן די מְסֻטָּהָרָן פָּוּן די דָּוָרָךְ תְּוִיזְגָּטְפָּאָכִיקָּע נְסִים פְּאָרְבְּלִיבָּנָע פּוֹנָעָם אַכְּזָרְיוֹתְדִּיקָּן אָמְקָומָן?

קִיּוֹן עַנְטָפָעָר דָּעְרָיוֹף אַזְנִי פָּוּן קוֹיְנָעָם נִישְׁטָבָּאָזְוִין. אָונָן וּוּ אַזְנִי קְולָן וּוּאָלְטָן אַוְיסְגָּעָרְפָּן: «אָם אִין אַנְיָה מַי לֵי?» (אוֹיְבָן וּוּסְטָט זַיְדָן נִישְׁטָבָּאָזְוִין פְּאָרְזָאָרָגָן, וּוּאָרְזָאָרָגָן)

וועט פאר דיר זאגן? — קינדערלעה, מען דארפ זיך אליאן
געמען איזן די הענט אריין.

אין יענעס עולם התהו ווייסט מען אבער נישט פון
וואס אנטזוייבן. קודם כל דער מאגן: ער ווייסט נישט קיין
חכמתה. פריי זיין איז פאר אים נאך נישט אלין. ער פאדערט
דאס זייןיקע. אמת טאָקע, די קאַצעטניקהּם, וואס זענען גע-
בליבן איזן די לאָגערן, באָפֿרײַטֿע דורך דער אַמְּעָרִיקָאנֶעָר
ארמיי, זענען דורך זיַּי באָשְׁפִּיוֹזְתֿ גַּעֲוָאָרֶן אַסְּרָבָעָר
ביַּי די נְאָצִים יְמִישָׁ. דָּקָעָגָן בַּיַּיְעָנָגָן אַונְטָעָר די פָּאָרְצִוִּימָטָע שְׁטָעָכָל-
דָּרָאָטָ-פְּלוּיָטָן אַזְנָבָן זיך אַוְיפָּ אַזְוָעָטָן
אַרְוִיסְצּוּקְרִינְגָן אַוְיפָּ דורך אַמְּהָעָרָר פְּרִיעָר וּוּלְטָמָר, אַיז דורך עַנְיָן
גַּעֲוָעָן אַחֲרָבָרָר. זיַּי האָבָן פְּשָׁוֹטָטָן גַּעֲוָוָסָט וּוָאָסָט
צָו טָאן, כְּדֵי צָו שְׂטִילָן דָּעַם הַוְנָגָעָר. אַטְיָיל האָבָן גַּעֲנוּמוּן
זיך צְוִיזְשָׁאָרֶן צָו די אַמְּעָרִיקָאנֶעָר מִילְּטָעָר-אַיְנָהִיטָן אַיז
דורך גַּעֲנָנָטָה, וּוּרָן דָּאָרָט באָשְׁעָפְטִיקָט בַּיַּעַפְּרָם, כְּדֵי אַזְוִי
אַרְוָם באָקְוּמָעָן פָּוּן זיַּי חִוּנָה.

אַיז אַבָּעָר די מעָשָׁה, וואס דורך פָּלָאָן אַיז גַּעֲמָכָט גַּעֲוָאָרֶן
אַז דָּעַם בָּעָל-הַבִּית, אַז די אַמְּעָרִיקָאנֶעָר סָלְדָאָטָן, הַיִּסְטָט עַמָּה,
וּוּלְכָעָה האָבָן גַּאֲרְנִישָׁט גַּעֲהָטָט קִיְּן גַּרְוִוִּין חַשְׁקָדָרֶצָו. זיַּי
הַאָבָן אָפָּשָׁר גַּאֲרְגָּמִיאָסָט זיך צָו האָבָן בַּיַּיְזָד באָשְׁעָפְטִיקָט
די קַאֲצָעָטָלָעָר אַיז זְיַיָּעָר וּוּאַזְשָׁנָעָם הַיְּלָךְ. מִילָּאָ, נִישָׁט — אַיז
נִישָׁט. אַיז מעָן וּוּיִטָּעָר גַּעֲגָנָגָנָעָן זְוָן פְּרָנָסָה. אַזְוִי לְאָנָגָן
אַזְוִי בָּרִיטָה, בַּיַּו מָעָן אַיז צְוָעָקוּמָעָן צָו אַיְינָעָם אַז אָרָט אַיז
גַּעֲזָעָה, וּמָעָן טִילָּת דָּאָרָט מִיט אַפְּלָעָר הַאָנָט פּוֹשָׁקָעָם
מִיט אַמְּתָן קַאֲנְסָעָרוֹן-פְּלוּיָהָשָׁ.

וּוָאָסָט אַיז גַּעֲשָׁעָן? פָּוּן וּוּצָנָעָן אַיז מעָן דָּאָס מִיט אַמְּלָאָן

אוזי באנגלייקט געווואָרַן, פרעגן מיר מיט חידוש? דער תירוץ איז פראָסֶט און פשוט: דאס האָבן, זאגט מען אונדָה, קאַצְעַטְן ניקעס אַנטְדוּקַט אַ סְקָלָאַד מיט קָאנְסְעַרְוֹן פֿוֹנְעַם ווּרְמְאַכְטַן רְעוּעַרְוּוֹ, זַיְהָאָבָן אַים גַּעֲפָנְט אָנוּ גַּעֲפָנְט גַּעֲנִימָן דָּאס שְׁלָחָ-מְנוֹת. אַבָּעָר כְּדֵי אַיְנָעָר זַאַל דֻּרְפָּוֹן נִישְׁתְּ גַּעֲנִימָן צָו פִּיל אָנוּ דַּעַר אַנדְעָרָר גַּאֲרְנִישְׁטַן, האָט זַיךְ גַּעֲשָׂאָפְּן אָנוּ אוּפְּזַיְהָ פָּוֹן קָאַצְעַטְלָעַר אַיבָּעָר דָּעַם דָּאוּיקָן מְאַגְּזָוִין, אָנוּ סְ'אַיְזָן גַּעֲוָאָרַן בָּאַשְׁלָאָסָן צָו טִילְוָן יַעֲדָן קָאַצְעַטְנִיק נִישְׁתְּ מַעַר ווּי פִּינְפְּ פּוֹשְׁקָעָם.

איך מיט מיינע חַבְרוֹם, שליאָמָעַק אָנוּ הַעֲרָשָׁל, די אַחִים לְצָרָה, זענען טַאַקָּע בָּאַלְד גַּעֲוָאָרַן אוּיךְ אַחִים לְחַדּוֹה. אַיִינָס אָנוּ צְוַיְּה — אָנוּ אַט בָּאַזְוִיצָן מִיר שְׁוִין אַ קִּימָאָלָן פָּוֹנְפָּצְן אַזְוִינָעַ בְּלִים. מִיר האָבָן פְּשָׁוֹט נִישְׁתְּ גַּעֲלְגַּוְבִּתְךָ די אַיְגָעָנָע אַוְיגָן: אַיְן אַיְזָן אַוְינְגְּבָלִיק גַּעֲוָאָרַן אַיְגָנְגְּטִימָעַר פָּוֹן אַזְּאַט אַוְצָר. אַיְדָעָר ווּאַסְ-זָועָן, פְּנוּנָעַ בְּלוּזָן אַיבָּעָרְלִיְּעָנָעַן דָּעַם אוּפְּזַיְהָ שְׁרִיפָט אַוְיפְּ די פּוֹשְׁקָעָם, ווּאַס אַזְוִינָמָן עַס גַּעֲפִינָט זַיךְ אַיְן זַיְהָאָט זַיךְ שְׁוִין פָּאַרְכְּלִינְגָּעָט דַּעַר הַאַלְדוֹן, אָנוּ חַבְרָה אַיְזָן גַּרְיוֹת גַּעֲוָעָן זַיְהָאַיְנְשָׁלִינְגָּעָן אַיְינָעַ נַאֲךְ די אַנְדָּרָעָן. אַיְין קְלִיְּנִיקְיָהָט, אַזְוִינָעַ מְאַכְלִים ווּעְמַעְמַעְמָס טָעַם מְחַאָט שְׁוִין אַזְּאַט צִוְּיָת נִישְׁתְּ גַּעֲפִילָט. אַוְיסְגָּעָהוּנְגָּעָרָט אַיְזָן גַּעֲוָעָן, זַיְהָ דִּי וּוּלְּאָךְ, אַיְזָן גַּאֲרָקִיְּזָן הַיּוֹדָשָׁ נִישְׁתְּ, ווּאַס חַבְרָה האָבָן זַיךְ גַּעֲוָאָלָט ווּאַרְפָּן אַוְיפְּ די פּוֹשְׁקָעָם, ווּי די הַיְשָׁעָרִיקָן. אַ נְּמָ, בְּפִירּוֹשָׁ אַ גְּרִוּסָעָר נִמְּ אַיְזָן דֻּעְמָאָלָט גַּעֲשָׁעָן, ווּאַס מִיר אַיְזָן גַּעֲלָוְנְגָּעָן מְשִׁפְיעָן צָו זַיְן אַוְיפְּ מִיְּנָעַ חַבְרוֹם אָנוּ זַיְהָאַבְּרָץְיָהָן, אַזְּ אַעֲנָעָמָן מִזְּאַהְבָּלָטָן דָּעַם יַצְּרָהָרָעָ, מְחַמְתָּה מַעַן קָאָזְן דַּעְרָפָאָר צָו טִיעָר בָּאַצְּאָלָן אַזְּ, חַלְילָה, דֻּרְפָּוֹן אַוְמְקוּמָעָן. דַּוּוּקָאָ דַּעְרָפָאָר, ווּאַס מַעַן האָט אַזְּאַט לְאַגְּנָעָ צִוְּיָת נִישְׁתְּ טָועָם

געוּן פָּוֹן אֶזְוִינָעַ מַאֲכָלִים אָוֹן דָּעַר מַגְנָן אֵיזָוּ פָּוֹן זַיִּ אַפְגָּעָעַ
וּוּוִינְטָמַיִּים, דָּאָרָפַּ מַעַן זַיִּן נַאֲרַ מַעַר פָּאָרוֹזִיכְטִיקַּ אָוֹן אַפְגָּעָהִיטַּ.
אֵיךְ הָאָבַּ זַיִּ דָּעָרְצִיּוֹלַט אַ מַעַשָּׂה שַׁחַיה מִיטַּ מִיןַּ עַלְתְּסָטַן
בְּרוּדָעַר שְׁמוֹאָלַ, בְּעַת עָרְ הָאָטַן זַיִּקְ «גַּעַמְאָרוֹשָׁעַטַּ», כְּדַי בְּאַ-
פְּרִיאַת צַוְּ וּוּרְעַן פּוֹנְגָּעַם «פְּרִיאְזְיוֹוְ» אַיזָּ פּוֹילְן, אָוֹן עָרְ הָאָטַן,
נַאֲרַ עַטְלָעְכַּע וּוּאָכַן פָּוֹן כְּמַעַט פָּאָסְטַן צַוְּגָעְכָּאָפַט זַיִּקְ צֻוְּמַן,
הָאָטַן עָרְ שִׁיעָר נִישְׁתַּחַת בָּאָצָּאָלַט דָּעָרְפָּאָר מִיטַּן לְעַבְּן. מְכַלְ-שְׁכַּן
מִירַ, דַי כְּסָדְרְדִּיקַע פָּאָסְטַעַרְ פָּוֹן אֶזְוּ פִּילְ יָאָרַן, בַּיִּ וּוּלְלָכַע
דָּעַר מַגְנָן אֵיזָוּ גַּעַוּוֹאָרַן אַיְינְגַּעַשְׁרוֹמְפַגַּן, קָאָן דַי סְכַנָּה וּיְיָן נַאֲרַ
גְּרוּוּם.

מַיְלָא, דַי פָּאָרְצִיעַ, וּוּאָם אֵיךְ הָאָבַּ דַעַמְאָלַט דָעָרְפָּאָר אַרְיִינְ-
גַּעַכְאָפַט פָּוֹן מִיןַּנְעַ חַבְרִים, אֵיזָוּ אַ זַּאֲרַ פָּאָר זַיִּךְ : «מְשֻׁגָּעַ,
חַסְרִידָעָה ! חַיְבָסְטַן שְׁוֹיַּן וּוּיְדָעַר אַן מִיטַּ דַי פְּשַׁטְלָעַד ? הָעָרַ
נַאֲרַ אַ מַעַשָּׂה ! אֶזְוִינָעַ מַעַדְנִי מַאֲכָלִים, אָוֹן דַא חַלְשָׁתַן מַעַן
מַמְשַׁ פָּאָר הַוְנָגָעַר, קָוָמַת עָרְ גַּאֲרַ מִיטַּ אַן אַוְיְפָטוֹ נִשְׁתַּחַת טַוּעַם
צַוְּ זַיִּן דָעָרְפַּן. דַוְּ וּוּלְסָטַן נִשְׁתַּחַת עַסְן, עַסְנִישְׁתַּחַת. אַבְעָרַ וּוּאָם
וּוּלְסָטַן פָּוֹן אָונְדוֹ ?

בְּקִיצָּרָה, אַיְיָן מַאֲלָ אָוֹן נַאֲרַ אַמָּלַ, גַּעַוּוֹאָרָנְטַ אַהֲיָן אָוֹן
גַּעַוּוֹאָרָנְטַ אַהֲרָ, בַּיִּן זַיִּי הָאָכָּן פָּאָרָט גַּעַפְאָלְגָט מִיןַּ פְּשָׁרָה-
דִּיקָעַ עַצָּה. דַהְיַיָּנָג אַרְיִינְגִּין אַיִּן דָעַרְ עַרְשְׁתָּעַר בְּעַסְטָעַר
דִּיוּטְשָׁעַר שְׁטוּבַן אָוֹן דָאָרָט אַוְיְפָקָאָכָן אַ פּוֹשְׁקָעַ פְּלִיְישַׁ, מַאֲכָן
אַ זַּוְפַּ אֶזְזָאָ, פָּאָרְבָּאָרָקָן עַסְמִיט דַעַם בִּיסְלַ האַדְלָעַד, וּוּאָם
מַעַן הָאָטַן זַיִּקְ גַּעַהָאָט אַיְינְגַּעַשְׁאָפַט אַוְיְפַן וּוּעַגַּן. וּבָן הַוָּהָה,
מַהָּאָטַן זַיִּקְ דָעָרְמִיט גַּאֲרַ וּוּאַיְשָׁנַעַ פָּאָסְמָאָקָעוּוּעַט. שִׁיְינָעַ טַעַגַּן,
אָפְשָׁר וּוּאָכָן, הָאָטַן מַעַן דַי פּוֹשְׁקָעַם גַּעַנוֹצָט אַוְיְפַד דַעַם אַוְפַן
אָוֹן סְאִיזָוּ אַקָּאָשַׁ אַהֲרָן בְּשַׁלּוּם.

אַ גְּרוּפַע פְּרָאָנְצְׁוִיזְׁשַׁע הַעֲפָטְלִינְגַּע, זַעַנְדִּיק אָונְדוֹ נַאֲרַ

אנגעטמאן איז די לאגער-טראנטעט. האבן גענומען חוווקען פון אונדזער לא יצלהדייקיט, וואם מיר האבן נאך נישט איינ-געשאפט זיך אנדערע, מענטשלעכע מלבושים. זייל האבן אונדז מיטגענומען צום ארטה, וווע זייל האבן אנטפלעקט א מאנגאיין מיט פארשיידענע סחרות, וואם די נאצ'ים האבן אングערויבט אין אלע לענדער, וווע זייל האבן געהערשט. דער דאוייקער מס-גאזין איז איזטער געתשטיינען הפקרידיק אויפגעפראלט פאר געווועגען לאגערניקהם, זייל זאלן פון אים נעמען וואם נאך ס'איין זייל נויטיק.

היפשע איזדרות האט פארמאנט אט דער מאנגאיין. דאס איז געוווען אן אומגעחויער גרויסער סקלאָד פון א פאר צענד-לייך קוואדראט-מעטער, איז וועלכּן ס'זענען געתשטיינען אויס-געסدرט איזן ריינן, וווע טרומנעם, נייע, גרויסע קאָסטען, אלע פון דער זעלבייקער מס-אָם, אָנגעפֿילטע מיט כל גוטם. יעדער פון זייל געוווען זאָרגנְפֿעלְיק פֿאָרְפֿאָקְט מיט שפֿאָגְלְ-נייע אָרטְטְּקְלְעַן פְּוֹנְעַם שענְמְטַן אָוּן בעסְטַן, וווע, למשל, מענְעַר-אוּן דאמען-מלבושים מכל המינים. שיך, וועש, לײַלעכּער, קאָל-דרעם, אָוּן וואָם נישט? געוווען אָפְּלְיוֹ אָקְאָסְטַן מיט ציגאָרַן אָוּן אָקְאָסְטַן מיט געפֿרְעַסְטַע טאָבָאָקְ-בלעטער, געלע וווע זאָפְּרַעַן, וואָם האבן געתשטיינט פון די אָרְיוּעַנְטְּאָלִישׁע מקומות. ס'האט איזיך נישט געפֿעלְט צום רומְל אָקְאָסְטַן מיט פֿאָרְפֿוּמְעַן אִין שיינע עסְטְּעַטְּיִישׁ שְׂאָכְטְּעַלְּעַד אָוּן אָקְאָסְטַן מיט דעלְיַיְתַּן: טַיִי, קָאָפָע, סְאָרְדִּינְגָּן, שְׂפְּרָאָסְטַן וְכְドָמָתָה. אָוּן אלְזַי, מיט אָיעְקִישׁעַר אַרְדְּעַנְגָּן אָוּן סְדָה, איז געוווען סְאָרְטִירַט מִין לְמִינֶה וווע אִין אָגְרְוִיסְטַרְעַר הַוְּרַטְאָוּנוּנִי.

ס'איין אִיבְּעָרִיק צו זאגַן, או פון די דאָזְיַיְקָע יְקָרְהַמְּצִיאוֹתָן האט אָזֶש גענומען שווינְדְּלָעַן פָּאָר די אוּגַן; מען האט ממש

נישט געוווסט צו וואס פרייער זיך צוציכאָפּן. ווי די היישעריקון האָבן חַבְרָה זיך אַלְאָ גַעֲטָן צו די קַאַסְטָן, זיך גַעֲוָאָרֶפּן אויף זֵי, אָוֹן גַעֲנוּמָעָן ווָאָס די אוּינָן האָבן גַעֲזָעָן.

די גַרְופּע אַוִיפּוּעָר אַיבָּעָר דֻעָם מַאֲגַצָּוֹן, עַטְלַעַכְעַ גַעַז ווּזַעַעַן לְאַגְּעָרְנִיקָעָם, האָבן גַעֲזָאָרָגָט דַעֲרָפָאָר, אוּ יַעֲדָר וְאַל נַעֲמָעַן בְּלוּזָה דַאָס נַיְתִּיקָע פָאָר זֵיך אָוֹן מִיט אַמָּס; סִ'אַלְן דַעֲרָפָוּן קַאַגְעָן גַעֲנִיסָן אוּינָקָאנְדַעַרְעַ קַאַצְעַטְלָעַר, ווָאָס וּוּלָן קוּמָעַן אַהָעָר. אָגְבָ, ווָאָס אַיְזָה פָאָרָצָן צו מַאְכָן זַפְּאָסָגָן, אוּ מַהָאָט נַאָך דַעֲרוּוַיָּל נַיְשָׁטָן קַיְוָן דִירָה ווּ דַאָס אַוּעָקָץ צּוּלִיָּגָן. ווּעַן די בַאֲפְרִיאִיטָעָה קַאַצְעַטְלָעַר זַעַנָּעָן צּוּגָעְקוּמָעַן צוּ דַי קַאַסְטָן מִיט די קִינְדָעַרְזָאָכָן, האָט דַעַר צַעַר דַעֲרָפָוּן, ווָאָס סְ'אָזָה נַיְשָׁטָא ווּעַר עַם וְאַל דַעֲרָפָוּן גַעֲנִיסָן, פָאַרְקָלָעָמָט בִּים האָרָצָן אָוֹן פָאָרִיאָגָט די פְרִיאָד פָוּן האָבן זיך אַיְינְגַעַשְׂאָפָט לִיְוִיטִישָׁעָה מַלְכּוּשִׁים.

מִיט עַטְלַעַכְעַ טָעַג שְׁפָעַטָּרָה, ווּעַן סְ'אָזָה שְׁוִין גַעֲוָוָן אַ שְׁטִיקָל דַאָך אַיבָּעָרָן קָאָפָ — מַהָאָט זֵיך יַאֲקָש אַיְינְקוֹאָרָה טִירְט אַיְן אַ הָוִי בַיְ דִיְתְשָׁן — האָבן חַבְרָה זֵיך צּוּרִיקָן גַעֲקָרְט צוּ יַעֲנָעָם מַאֲגַצָּוֹן, כְּדֵי זֵיך אַיְינְצָוָשָׁפָן נַאָך אַ בִּיסְלָ פָוּן די גַוְטָע וְאָכָן. וַיְיַעֲנָעָן אַבָּעָר צְרוּקָגַעַקְוָמָעָן מִיט לִיְוִידִיקָע הענט: דָאָרָט זַעַנָּעָן שְׁוִין גַעֲשָׁטָאָנָעָן צּוּוּיִיָּמָפָ. (אַמְעָרִיקָאָנָעָר מִילְוִיטָעָר-פָאַלִּיצִיָּה), וּוּלְכָעָה האָבן שְׁטְרָעָנָג בָאָוָאָכָט דֻעָם מַאֲגַצָּוֹן אָוֹן קִינְנָעָם מַעַר נַיְשָׁטָן צּוּגָעָלָאָזָט צוּ אִים. זֵיך האָבן אוּינָקָאנְדַעַרְעַ זֵיך נַיְשָׁטָן צוּ דַעֲרָנָעָנָטָעָרָן צוּ אִים, כְּדֵי נַיְשָׁטָן צוּ גַעֲוָאָרָנָט זֵיך נַיְשָׁטָן צוּ דַעֲרָנָעָנָטָעָרָן צוּ אִים. זֵיך האָבן מִיט אַ טָאָג פְרִיאָר. די חַבְרָה האָבן זֵיך פָוּן דָאָרָט תִּיכְפָּאָפְגָעָטָרָאָגָן, נַיְשָׁט אַרְיִינְצָוָשָׁפָן אַ פְּסָק פָוּן די מַפְ-לִיְוִיט... .

די מעשה מיט אט דער «בָּאַהֲנְדָלָןְגָּג» פאר דער גראפער
קאצעלער האבן מיר זיך דערווסט שפעטער. און געשען
אייז דאס אוזו:

פונקט ווי מיר, און מסתמא אויך א סך אנדערע לאנער-
ניקעם, האט אויך יגען גראפער קאצעלער זיך אייניקווארטירט
בי א דיויטשער פאמיליע. ווי האבן גענאנסן פון יגענען מא-
גzion אפשר אויפט א ביסל א ברויטערן אופן. וויי האבן אפלו
זיך פארגונגען צו נעמען פאראפומען אויך. פאר וואס דען נישט?
דאס איז דאך אויך באשאפן פאר מענטשן. האט דער גוטער
רייח פון די פאראפומען זיך צערטראגן און יען ווינקלע פונעם
היין.

זיעיר בעל-הבית, דער דיויטש, איז אין די ערשות טעג
געווון וויך ווי א לעמעלע. ער האט די געוועגענע העפטליגגע
מכנים אורחים געווון מיט זיין גאנצער פאלשער העפלהבקיות.
אבל ווי נאך ער האט זיך דערווסט ווענן געווין, וואס
פאראווערט צו נעמען אן געלט דיויטש שעורה, האט ער תיכפ
אייבערגעגעבען איינעם פון די.מ.פ. (זיין טאכטער, די בלאנדע
עלא, איז צו אים געוואָרן זיעיר צונעלאָזָן...). איז בי אים
וועינגע עטלאכע קאצעלער, וואס האבן געווים אויך «בָּאַ
רויבט» יגענען דיויטשן מאגzion. והא רציה, ווי נוצץ אוזעלכע
מינימ פאראפומען, וואס פאראירין די שטוב מיט זיעיר שטארקן
אראמאט. דערמייט, האט ער געטראכט, וועט ער שייסן צוויי
האון מיט איין שאס: קודם-כל, וועט ער אנטאנן צרות א פאר
יידן און פאר איין וועגס — אויך פטור ווערן פון די אומ-
געבעטנע געסט, וואס האבן זיך בי אים באזעכט.
אויף צו מארגנס באגינען האבן זיך טאכע די.מ.פ.-לייט
אַרְיִינְגְּגַעְשְׁטָעֵלֶת אַיִן יַעֲנֵעַר שְׁטוּב, וּוֹ ס'הָבָן גֻּוּוּוּינְטָן די

עטלעכע ניזייל-געוואָראָענע קאַצְעַטְנִיקָעִים, אָוּן גַּעֲמָאָכָט דָּאָרָט
אָ רֻעוּוֹיָעַ, צוֹגָעָנוֹמָעַן דֵּי אַלְעַ זָאָכָן, וּוָסָם הַאָבָן גַּעֲשְׁתָאָמָט
פָּוּן דָּעַם דִּיְוִיטְשָׁן מַאנְגָּזְזִין, אָוּן דֵּי עַטְלָעַכָּעַ קַאַצְעַטְלָעָר אַרְעָסָ
טִירְטָט אָונְטָעָר דָּעַר בָּאַשְׂוְלִידְקָוָגָן פָּוּן «רוֹיבָּ». דָּאָס אַיְזָ גַּעֲוָעָן
דָּעַר עַרְשָׁטָעָר רַעַחְאַבְּיָלְטָאַצְיָעָ-שָׁכָרָ, וּוָסָם דֵּי קַאַצְעַטְלָעָר
הַאָבָן בָּאַקְוּמוּן פָּוּן וַיְיַעַרְעַ בָּאַפְּרִיּוּר. עַרְשָׁטָט נַאֲדָר פְּרָאַטְעַסְטָן
אָוּן שַׁתְּדָלָנוֹת, הַאָבָן דֵּי מַ.פַּ. בָּאַזְוְילִיקָטָט דֵּי הַיְּתָלְעָר-קְרָבָנוֹת
צָו בָּאַפְּרִיּוּן פָּוּן אַרְעָסָטָט. אָוּן דָּעַרְיָכָעָר, הָגָם אַיְזָ דֵּי נִיעָ
מְלֻכּוֹשִׁים הַאָטָט מַעַן שְׁוִין בָּאַקְוּמוּן צְוָרִיק אָשְׁטִיקָל מַעַנְטָשְׁלָעָד
פְּנִים אָוּן אָלְיוּטִישָׁן אָוּסְזָעָן, אָבָעָר צָו וּוּלָעָן וַיְיַזְרָאֵל אַשְׁעָפְטִיקָט
בֵּי דֵי אַמְּעָרִיקָאָגָנָר מַילְיָטָעָר-אַיְנָהִיטָן, הַאָבָן מִיר מַעַר
נִישְׁטָט גַּעַטְרָאַכָּט, טָאַקָּעָ מַחְמָתָדָעָר הַאַנְדָּלָוָגָן פָּוּן דֵי מַ.פַּ.
לְגַבְיָי יַעַנְעַ הַעֲפְטָלִינְגָּעָ. מַוחְלָל טּוּבָות, הַאָטָט מַעַן גַּעַזְגָּטָט, אָוּן
מַעַן הַאָטָט גַּעַזְכָּט וַיְזַקְעַ מְפָרְנָסָ צָו וַיְיַזְרָאֵל דָּעַרְפָּוּן, וּוָסָם מַעַן הַאָטָט
גַּעַפְוָנָעָן אַיְזָ דִּי דִיְוִיטָשָׁע שְׁטוּבָן, פָּוּן וּוּלָכָעָ וַיְיַעַרְעַ בָּעַלְיָבָתִים
זַעַגְוָנָעָן אַיְזָ דָעַר לְעַצְטָעָר מִינְגָּות אַיְזָ גְּרוּיָס בָּהָלה אַגְּטָלָאָפָן אָוּן
אַלְעַן גַּעַלְאָזָן הַפְּקָרָ.

נִישְׁטָרְנְדִּיק אָזְוִי אַיְזָ דֵי פָּאַרְלָאָזְטָעָ וּוּיְנוֹגָנָעָן, הַאָטָט מַעַן
אַיְזָ מַאְלָ אַגְּגָעְטָרָאָפָן אָוּיפָ אַוְאַלְיוּעָ, אָפָולָעָ מִיטָּ גְּרוּיָסָע
דִּיְוִיטָשָׁע גַּעַלְטָ-בָּאַנְקָנָאָטָן, נַאֲדָר אַיְזָ בָּאַנְדָּרָאַלְיָרָטָע פָּעַקְלָעָה,
נִיעָ אָוּן גַּלְאַנְצִיקָעָ. דֵי דָאַזְוָקָעָ בָּאַנְקָנָאָטָן זַעַגְוָנָעָן מְשֻׁמָּעוֹת
אַקְעָרְשָׁטָט גַּעַוְאָרָן אַפְּגָנְדָרָוָקָט אָוּן אַפְּשָׁר אַפְּלִיו נַאֲדָר נִישְׁטָט
גַּעַפְוָנָעָן וַיְזַקְעַ אַיְזָ נַאֲרָמָאָלָן פָּאַרְקָעָר. מִיטָּ בִּיטְוָל הַאָטָט מַעַן
בָּאַטְרָאַכָּט דָעַם טְשֻׁמְמָאָדָאָן מִיטָּן גַּעַלְטָ, גַּעַחוֹקָט פָּוּן זַיְנָ
בָּעַלְ-חַבִּיתָ, וּוּלָכָעָר הַאָטָט פְּלוֹצָעָם גַּעַמּוֹת מַאְכָן אַ וְיִבְרָהָתָ
אָוּן אַיְבָּרָאָלָזָן זַיְנָ פָּאַרְמָעָגָן, וּוָסָם עָרָה הַאָטָט דָעַרְוָאָרָכָן בַּיִ
דֵי נַאֲצִים, מִסְתְּמָא פָּאָר זַיְנָעָ «מְעַשִּׁים טּוּבָים». ס'אַיְזָ קִיְנָעָם

פֿון אָונְדוֹ נִישְׁתָּא אַיְנְגַעְפָּלָן צֹ נְעַמְּנוּן מִיטַּזְקָעֵס זִיךְרָעַם אָוּצָר.

«אֲשֶׁר דִּי טִירָחָה צֹ שְׁלַעְפָּן דִּי הִיטְלָעָר-מְעַנְשָׁשְׁלָעָה, מִיטְזָן הַקְּנָקְרִיעַן פֿון אַוְיכְּן» — הָאָטָט מַעַן זִיךְרָעַם גַּעֲזָאָגָט. אַיְן אָונְדוֹעָרָעַ אָוּגָן הָאָטָט דָּאָט אַוְיסְגַּעְזָעַן נִישְׁתָּא צֹ הַאֲבָן מַעַר אַוּוּלָן סְאַיִזְקָעַ וּוּרָט. דָּאָךְ הָאָטָט אַיְנְגָעָר פֿון אָונְדוֹ, צִי וּוּי אַזְרָעַלְכָעַ צִי צְוָלִיב עַפְעָם אַנְדָעָרְשָׁ, סְתָמָס אַזְוִי גַּעֲנְמוּנָעַן מִיטַּזְקָעֵס זִיךְרָעַם עַטְלָעְכָעַ פְּעַקְעַלְעָה, עַלְעַהְיִי אַשְׁרִיְצָרְ-פָּאַפְּרָה, אָוָן דִּי דָּזְוִיקָעַ עַטְלָעְכָעַ פְּעַקְעַלְעָה וּעַנְעַן אַיִן עַטְלָעְכָעַ טָעַג אַרְוָם גַּאנְצָ גַּות צֹ נְזַעַן גַּעֲקוּמָעַן, מְחַמָּת דִּי דָּזְוִיקָעַ בְּאַנְקְנָגָטָן הַאֲבָן שְׁנָעַל בְּאַקְוּמָעַן צְוָרִיק זִיעָר וּוּרָט, וּוּ בְּעַת דָּעַר הִיטְלָעָר-הִעְרָשָׁאָפָט, קָרוּסִירָט וּוּי נַאֲרָמָלָעַ וּוְאַלְוָטָעַ, אָוָן מַעַן הָאָטָט פָּאָר דָּעַם גַּעַלְטָן גַּעֲקָעַנְטָ אַיְנְקִיְפָּן עַמְנוֹזָאָרָגְן אָוָן אַלְיַזְקָעַ, וּוּאָס אַיִזְקָעַ נְאָר גַּעֲוָעַן צֹ בְּאַקְוּמָעַן. דָּעַר אַפְּעָטִיט צָום עַסְנָן אַיִזְקָעַנְטָן אַוְמְגַעְהוּיָעַר גְּרוּסָם, דָּעַר פְּאַרְשְׂרוּמְפָעַנְגָּרָרָמָעָן הָאָטָט בְּיַסְלָעְכָוְויִיְזָרִיק בְּאַקְוּמָעַן זִיּוֹן נַאֲרָמָלָעַ פְּאָרָעָם, אָוָן מְתָקִים אַיִזְקָעַ אַיִזְקָעַ דָּעַן פֿון אָונְדוֹ צְוָעַקְוּמָעַן אַצְעַן קִילָּאָז וּוּאָגָן (בְּעַת דָּעַר בְּאַפְּרִיוֹנָגָן הָאָטָט אַזְאָ אַיְנְגָעָר גַּעֲוָעַן עַטְלָעְכָעַ אָוָן דְּרוּיִיםִקְקִילָּאָ).

וּוְאַלְטָן דָּאָךְ גַּעֲוָעַן נִישְׁקָשָׁה, אָוָן מַעַן הָאָטָט גַּעֲקָעַנְטָן מִיְּנָעַן,

אוּ בְּיַסְלָעְכָוְויִיְזָרִיק בְּיַסְלָעְכָוְויִיְזָרִיק קְוּמָעַן צֹ דִּי בְּהַוָּתָה הָאָטָט אָבָעָה, וּוּי אָנְשִׁיקְעַנְשִׁיאָה, פְּלוֹצָעָם זִיךְרָעַם אַרְיִינְגְּגָעַמְיִישָׁט דָּעַר טִיפָּוּס אָוָן בְּאַפְּאָלָן דִּי שְׁוֹאָכָעַ, אַוְיסְגַּעְמָטְעָרָטָעַ קְאַצְעַטְלָעָרָ-

גְּוֹפִים, מִיטַּזְקָעָס דָּעַר גַּאנְצָעָר גַּרְזְוִיָּאָמְקִיָּתָה. מִיטַּזְקָעָס מַאְלָ פְּלָעַנְטָן מַעַן בְּאַקְוּמָעַן פִּיבָּעָה, וּוּאָס אַיִזְקָעַנְטָן מִיטַּזְקָעָס זִיךְרָעַם הַעֲכָר אָוָן שְׁטָאָרָקָעָר. דִּי אַיְנְצִיקָעַ רְפָואָה, וּוּאָס מַעַן פְּלָעַנְטָן דָּעַרְצָוּ נִזְעָן, אַיִזְקָעַנְטָן אַזְאָ מִין בְּרָאָנָפָן פֿון הִיְמִישָׁרָפָאָ-

דוקצייע («סאמאנגן») האט מען דאס גערופן) — אַ גאנגענברע משקה אין יענע טאג. די דזוייקע רפואה האט אָבער נישט געהאט קיין גרויסע פעולה און מען אייז געווען געצונגונגען צו רופן אַ דאקטעה, וועלכער האט באָפּוֹלְן די קראָנקע צו טראָנספֿאָרטירן אין דערבייךן מינבען, אַינעם דאָרטיקון «שׂוֹאָבִינְגּ־שְׁפִיטָאַלְּ», ואַני הקטן בתוכם.

וועי אַ בִּיטֻּרְעָרְ שְׁפֵילּ פּוֹגָעָם גּוֹרְלָה האט דאס דעְמָאַלְּט אָונְדוּ אַוְיסְגַּעֲזָעָן. מְמָשׁ וְוּאַ לְהַכְּבִּים, כְּדִי מְמָלָא צו זַיְן די חִיטְלָעֶרְ־פִּינְעָן, האט די שְׁרַעְקָלְעָכּ עַמְּחָלָה גּוֹרָאָד צו אָונְדוּ זַיְךְ גַּעַטְשְׁעַפְעַט. דּוֹקָאּ אַיְצָת, נַאֲכָן אַוְיסְפְּשָׁתִין וְוּאַ צוּ אַתְּחִיתּ הַמּוֹתִים אָונְ אַנְהִיבָּן אַ נַּיְלָעָבָן. אָונְ דאס נַאֲדָאָן אַזְאָט שְׁטָאָרְקָן פָּאָרְנָעָם. וּוּעָט נַאֲדָסְטִיּוּן כּוֹחוֹת אַרְוִיסְצְׁוּדְרִיּוּן זַיְךְ פּוֹן אַירָעּ שְׁאָרְפָּעּ נַעֲגָל?

בְּעַתּוֹן בָּאָטְרָאָכְטָן די קְרָאָנְקָעּ אַיְן «שׂוֹאָבִינְגּ־שְׁפִיטָאַלְּ» דּוֹרְכָּן דִּיְתְּשָׁוּן דָּאָקְטָעָה, וּוּעָן עַרְ האט גַּעַזְעָן וְיַעַר מְצָבּ, האט עַר זַיְךְ אַזְוִי אַוְיסְגַּעֲדָרִיקְטּ: «מִיר וּוּלְזָן תָּאָן אַלְאַזְ, וְוָאָס אַיְן אָונְדוּעָרָעּ מְעַגְלָעְכְּקִיטְן, צו הַיְוִילְן די קְרָאָנְקָעּ, זַיְוּ זַאֲלָן בְּלִיבָּן לְעָבָן». צַיְ אָס אַיְוּ דּוֹרָךְ אִים גַּעַזְגָּטּ גַּעַזְאָרָן, כְּדִי צו בְּאַזְ רְוִיְקָן די גַּעַמְיַטְעָרּ פּוֹן די בָּאָגְלִיְטָעָה, צַיְ האט עַר מְאָקָעּ אַיְן זַיְנָעָן גַּעַהָאָט דָּס עַרְנָסְטּ אַוְיסְצְׁוּפְרִין — אַלְאַז אַיְינָם אַיְוּ דּוֹרְ גּוֹרְלָה פּוֹן די טִיפּוֹסּ־קְרָאָנְקָעּ גַּעַוְוָעָן אַיְן זַיְנָעּ הַעֲנָטָה, אָונְ בְּלִיתּ בְּרִוָּהּ, האט מען גַּעַמְוֹת שְׁעַנְקָעָן אִים צּוֹטְרָוּ.

אַיְן מְשָׁךְ פּוֹן אַ סְּךְ טָאגּ זַיְנָעָן די קְרָאָנְקָעּ כְּמַעַט נִישְׁטָגָעָן בְּיָמִים בָּאוּוּסְטוּזִין. וְוּי אַיְן חָלוּם פְּלָעָנָן זַיְיָ קְוִים דָּעָרָהּ קַעְנָעָן די חְבָרִים, וְוָאָס פְּלָעָנָן קּוֹמָעָן אַיְן שְׁפִיטָאַלְּ אַרְיוֹן זַיְיָ מְבָקָר חַוְּלָה זַיְן. זַיְיָ זַיְנָעָן נִישְׁטָגָעָן בְּכוֹחָ צוּ עַנְטְּפָעָרָן אָפְּיָלוּ אַ וּוֹאָרטָה, רָק נַעֲקוּקָטּ בְּלוֹיזּ מִיטּ וְיַעַרְעָ פָּאָרְלָאַשְׁעָנָעּ,

פארגלייזט אונגן, וו שווין נישט דאיקע. מיט זיפצן פון שכרת החלב פלאגען די חברים ארויסגין פון שפיטאל טראכטנדיך: פלאוני בן פלאוני אויז נယבע אָרטיקער... איבער געלעכט אלע נאצ'יזהנעם אוין איצטער מוז ער אַוועקנײַן אויפּן עולם האמת. טראזֿן דעם פלאגען זיי אַנטערווענְרָן בִּים דאקטער אַפְּלוּ בעסן זיך אויף אַים, הלמֶאי ער האט דער לאָן צו אַזָּא שועערן מצב פון די קראאנְקָע. ווידער אַמָּל האט ער דאקטער בלוייז געקאנְט צוֹזָן צוֹזָן, כדי צוֹ ראטטעווען דאס לעבן פון די טיפומס-קראנְקָע.

די מלחה מיטן מלאר-המוות האבן מיר געוגנָען. מען האט זיך מיט אַים גערציגנְלָט אוין פָּאָרְט אַים בִּיגְעֻקּוּמוּן. מיט וואַסְעָרָע נְסִים — דאס ווַיְסָט בלוייז אַיִּין גַּאֲט אַן די מעדיצין. ס'האָט אַבער געדזְיַעַרְט טָעַג אַן וואָכָן, בֵּין מען אויז געווען ביכולת צוֹ שטעלן אַ פּוֹס אוֹפּ דער פָּאָרְלָאנְגָּע. ווּן עַמְּעַצְּעָר האט דאס געפְּרוּוּט טָאָן, אויז ער תִּכְּפּ גַּעַלְעָן אַן אוַיסְגְּעַצְּוִינְגָּעָר אוֹפּ דער ערָד. אַן ווָס אַיִּין דער חִידּוֹשָׁן, אַן די פִּים זענען גָּאָר קִיּוּן פִּים נִישְׁט גַּעַוְועָן, גָּאָר שְׂטַעַקְעָלָה, אַרְוָמְגַעְחָאַנְגָּעָן מִיטּוּ שְׁלָאָבְּרִיךְעָרְטָה הוּוּתָן, אַן אַ סִּימְן פּוֹן פְּלִישָׁ — אַ סְּךְ עַרְגָּעָר ווּי בֵּין די אוַישׁוּצָעָר סְקָעַלְעָטָן. דער דאקטער האט פָּאָרְאָרְדָּנְט צוֹ גַּעַבְּן מַעַר נַאֲרָה אַפְּטָעָט מַאֲכָלִים פָּאָר די דָּזְיַקָּעָר דַּעֲקָאָנוֹזָאַלְעַסְטָעָנְטָן, כדי זיך זאלָן קָאנְגָּעָן גִּיכָּעָר קְוּמָעָן צוֹ די כּוֹחוֹת. וְכֵךְ הוּוֹה: בִּיסְלַעְכּוּוֹיָן האט זיך אַנְגַּעַהוּבָּן גַּיִּין, בֵּין מען האט שְׂוִין שְׁפָאַצְּוּרָט אַיִּנְעָם שְׁפִיטָאָל-גָּאָרְטָן אַן זיך גַּעַקוּוֹיקָט מִיטּוּ דָּעָר פְּרִיעָרָה, פְּרִישָׁעָר לָופְּטָה, מען האט שְׂוִין אַפְּלוּ אַנְגַּעַנוּמָעָן באַהֲבָה דָּעָם מִקְומָה מְנוּחָה אַיִּנְעָם שְׁפִיטָאָל, ווּי מען אוַיסְגְּעַטָּן פּוֹן דָּגָנוֹתָן, אַן גַּעַוְואַלְטָה בְּלִיבָּן ווּי לאָנְגָּס'וּעָט זיך לאָזָן. אַבער פְּלַזְצָעָם

אייז אינגעפאלן דער אנטיפרונג פון דער אמעריקאנער ארמיי, צו פארגעטען דעם «שווואכינג שפיטאל» פאר זיעיר געברוייך. די קראנקע און האלב-קראנקע זענען איין אוּמְרַעֲוָשָׂה פון דאָרט געווואָרֶן אַרוֹיסְגַּבְעָטֶן, און מען האָט זיך גענרייט זוי צו טראנספארטירן ערנגען אנדערש ווֹג ווֹידער לְדַלְךְ... ווֹזהָוִן? סָאָרָא נְפָקָא מִינָה? דער עֵיקָר אוּיף סְנִי זיך פְּלָאָגָן. איי עם קלעקוּ שוֹוִן נִישְׁתְּ קִיּוֹן כּוֹחוֹת, אייז ווּעָמָעָן אָרט עַס? מִיט אַט דָּעַם בִּיסְל תְּחִיָּה חֲמַתִּימָנִיקָּעָם מַאֲכָטָם מען זיך אַקְנָאָפָן צִימָעָם. זוי לִיגָּן דער אַמְּרִיקָּאָנָּעָר אַרְמִיָּי איין דער לִינְקָעָר פִּיאָטָע.

«רבונו של עולם, ווען ווועט שוֹוִן נִעְמָעָן אַסּוֹף צוֹ דָעַם ווּאנְדָרָן, פון איין אָרט צָוָם אַנְדָרָן?» — רופט אוּים אַינְגָעָר פון אָונְדוֹן צָוָם גְּרָאָם. און אַנְדָרָע הָעַלְפָּן אִים אַונְטָעָר: «וּוַיְפֵל אַיְז דָעַר שִׁיעָר זיך צָוָם אַמְּטָעָרָן אָנוֹ די לעַצְּטָע כּוֹחוֹת צָוָם פְּטוֹרָן?» צוֹוַיְנָע אָהָן עַנְלָעָכָע קְשִׁוָּתָה זענען גַּעֲקָוּמָעָן פון דָעַם קְנוּיָל צְנוּיְפְּגָעָז אַמְּלָטָע שְׁפִיטָאָלְנִיקָּעָם. ווּאָם ווּאָרטָן אוּיף זַיְעָר ווּוַיְטָעָרְדִּיקָן גּוֹרָל.

עַפְנֵט זיך די טִיר פּוֹנוּס זָאָל אָהָן סְקֻומָּט אַרְיָין אַמְּאוֹן אַיְן מִילְּטָעָרִיטָעָר הַלְּבָשָׁה. בַּי עַטְלָעָכָע שְׁפִיטָאָלְנִיקָּעָם, ווּאָם הַאָבָן אִים בְּאָגָעָנָט, ווּעָרְטָה אַשְׁמָה, אַגְּדָוָה. מען קוּשָׁט זיך אָהָן מַעַן רַעַדְתָ צְוִוִּישָׁן זיך די פּוֹיְלִישָׁע שְׁפָרָאָךְ. ווּסְ'הָאָט זיך אַרְיוֹסְגַּעַוְיָז אַיְז דָעַר מִילְּטָעָר-מְאוֹן גַּעֲוָוָן דָעַר, ווּעָמָעָן די אַמְּרִיקָּאָנָּעָר אַקְוֹפָאַצְיָע-מַאֲכָט הַאָט בְּאַשְׁטִימָט פָּאָר קָאָז-מַעַנְדָּצָנָט פון דער יְדִישְׁעָר פָּאַלְיָצִי אַיְז פֿעַלְדָּאָפִינְג (אַיְדָן-לָאָגָעָר לְעַבָּן מִינְכָּעָן). הַרְשָׁפָעָל אַיְז גַּעֲוָוָן זיך נַאֲמָעָן. עָר אַיְז גַּעֲקָוּמָעָן קִיּוֹן מִינְכָּעָן אַונְעָם שְׁפִיטָאָל, אַרְיוֹסְצְּנוּמָעָן מִיט זיך קִיּוֹן פֿעַלְדָּאָפִינְג זִיְנָעָם אַ בְּרוֹדָעָר מִיט נַאֲך עַטְלָעָכָע

בִּינָעַ-מְאַסְקָעַ בֵּין קָאַצְעַט לְעָרָה

חברים, וועלכע זענען דארט געלען צו היילן זיך אויף פארץ
שידענע קראנקויטן.

עהרטט, או ס'געפיגט זיך דא נישט וווײט אַן אַרט, ווּ
ס'זענען פארצָן מעדן יידן, בין אַיך צוֹגַעַשְׁתָּאַנְעַן צוּ דעם גַּאַסְטָן,
דעם קָאַמְעַנְדָּאַנְטָן, אָנוּ אַים גַּעֲבָעַטָּן, עָרָ וְאֶל אַוְיךְ מַיְיךְ מִיטָּה
נעמען אַחִין, מַחְמָת עַם סְטִיעָן שְׂוִין נִישְׁטָן קִיְּן כּוֹחוֹת אָנוּ
ס'אַיז אַוְיךְ נִישְׁטָן פָּאַרְצָן קִיְּן חַשְׁקָה וְוִידָּעָה צוּ וְאַנְדָּעָן עַרְגָּעָן
איָן דַּעַר פְּרָעָםָה, ווִוְיכְּטָן פָּוּן יִידָּן.

«מייט פָּאַרְגָּעָנִיגָּן» — ענטפערט מיר דער קָאַמְעַנְדָּאַנְטָן
היַרְשְׁפָּעָלָד. עָרָ האָט מַיְיךְ גַּעֲהִימָּן אַרוֹפְּגִּינִּין אוֹפְּגִּין מַילְטָעָ-
רִישָׁן וְוָאנָן, מַיְיךְ וְוָעלְכָן עָרָ אַיז גַּעֲקוּמָעָן, אָנוּ מַיְיךְ אַלְעָ-
צּוֹאַמְעָן בֵּין אַיךְ אַוְועָק קִיְּן פָּעַלְדָּאַפִּינָּג. מִיר זענען גַּעַוּאָרָן
איַינְקָוָאַרטִּירָט וְויִ רַעַקָּאַנוֹוָאַלְעַסְצָעָנָטָן אַינְעָם דַּאַרטִּיקָּן
קָרָאַנְקָוּ-הַוִּין.

אֲרוֹיס פּוֹן לְאָגָעֶר אָוּן אַרְיִין אַיּוֹן לְאָגָעֶר

בלוייז דאס געפינגען זיך אין יענען זומערדייקן יונדי נאכמייטאג אינגעם היילאנשטאלט אין פעלדאפעינג אונטער יידישער אויפזיכט און אַנְפִּירָנְגָּה, אַיּוֹ גַּעֲוָעָן, ווֹי אָן אַמְתָּע רְפֻּאָה פָּאָר דָּעֵר גַּרְוּפָּע שְׁפִּיטָּאַלְנִיקָּעָם פּוֹנָעָם "שְׁוֹאָכְבִּינְג שְׁפִּיטָּאָלְ" אַיּוֹ מִינְכְּעָן.

ס'האָט פְּשָׁוֹט גַּעֲהִילָּט דאס גַּעֲפִיל פּוֹן זַיְן צַוְּישָׂן יַיְדָן אָוּן ווּרְזָן בָּאָדִינְג אָוּן בָּאָחָאנְדְּלָט דָוָרְך יַדְיִישׁ מִיְּדָעָה גַּעֲוָעָזְגַּעַן קָאָצְעַטְנִיצְקָעָם, ווָאָסְטָהָבָן זיך פְּרִיּוֹוִילִיק אַנְגָּאָז וּשְׁוִירָת אַלְמָס קְרָאָנְקָוּשְׁוּעָסְטָהָרָם אָוּן פָּאָרְנָעָמָן זיך מִיטָּדָר טָקָע ווֹי אַשְׁוּעָסְטָהָרָם אַטְבָּדָעָר. מַעַן הָאָט אַנְגָּהָוִיבָן פְּלִין דָעַם בָּאָפְּרִיּוֹנְגְּסְגִּינְסִיט. בַּיּוֹ אַהֲרָה, ווֹעַן מַיְאָז נַאֲזָלָע גַּעֲוָעָן צַוְּישָׂן דִּיְתְּשָׁוֹן, גַּעֲוָוִינְטָמָיט זיך אַונְטָהָר אַיּוֹ דָאָר אָוּן גַּעֲמָוֹתָה הָעָרָן אָוּן רָעָז וַיְיַעַר שְׁפָרָאָה, הָבָּאָן מִיר דָאָס בַּמְעַט נִשְׁתְּחַווּת גַּעֲפִילָה. אַנְדָּעָרָש אָיוֹ גַּעֲוָעָן דִּי אַטְמָאָסְפָּעָר אַיּוֹ פֿעַלְדָאָפִינְג, אַוְיָף דָעֵר יַדְיִישָׁעָר "אַוְיָטָאָנָטָמִיעָ". הָגָם זַי גַּעֲפִינְט זיך אַוְיָף דִּיְתְּשִׁישָׁעָר עָרָד, אַיּוֹ אַכְּבָּר דִּי סְבִּיבָה אַטְרִין יַדְיִישָׁע (אָחָזָן דִּיְתְּשִׁעָה דָאָקְטוּוּרִים אָוּן אַנְדָּעָרָע דִּיְתְּשָׁוֹן, נִיְּתִיקָע צָוָם בָּאָדִינְגָן דָעַם לְאָגָעָר, אַיּוֹ פָאָר דִּיְתְּשָׁוֹן דָאָרָט גַּעֲוָעָן פָּאָרְבָּאָטָן דָעֵר דָרִיסָת הָרָגָל). אָוּן אָז מַעַן גַּעֲפִינְט זיך צַוְּישָׂן יַיְדָן, וּוְעָרָט מַמְּילָא אַוְיָך יַדְיִשְׁלָעָך אַוְיָפָן הָאָרָצָן, פְּרִיּוֹלָעָכָר אַוְיָפָן גַּעֲמִיט אָוּן וּוּאַרְעָמָר אַוְיָף דָעֵר נְשָׁמָה. מִיטָּן גַּאנְצָן אַדְמִינִיסְטְּרָאָטְיוֹן, וּוּוְרְטָשָׁאַפְּטָלָעָכָן אָוּן טַעַכְ

ニישן אַפְּפָרָאַט האָכָּן פָּרְשָׁטָעַנְדָּלָעַךְ אַנְגָּעָפִירֶת יַיְדָן אָונְטָעַר
דעָר ווַיְנַצְּיקָעַר חַשְׁנָה פָּוּנָעַם "דוֹשָׁאַינְטָמְטָה" אָוָן שְׁפָעַטָּעַר דִּי
"אוֹנְרָאַט". זַיְהָאָכָּן דָּאָס גַּעַשְׁאָפָּן דָּעַם קָאַמְּיָעַט אַנְצּוֹפִירֶן
מיַטָּן לְאַגְּנָעָר, אַיְן דָּעַר פָּאָרָעָם ווֹי, לְמַשְׁלָחָן, אַיְדִּישָׁעַ קְהִילָּתָה.
עַם הַאָט זַיְהָ אַוְיךְ גַּעַשְׁאָפָּן אַיְדִּישָׁעַ אַרְבָּעַטָּעַר-
קָאַמְּיָעַטָּה", אַיְזָן ווּלְבָנָן עַם וּנְעַנְעַן גַּעַוּוֹן פָּרְטָרָאַטָּן מַעֲנְטָשָׁן
פָּוֹן פָּאָרְשִׁיְדָעָנָעָ אַיְדָעָלְאַגְּנִישָׁעָ אַנְשָׁוֹוֹנָגָעָן אָוָן רַיְכְּטָנוֹנָגָעָן.
לְמַעַן הַאַמְּתָה דָּאָרָפְּ גַּעַזְאָגָט ווּעָרָן, אָז סְמָחָט גַּעַהָעָרָשָׁת אָזָן
אַיְדִּילִישָׁעַ בָּאַצְּיוֹנָגְגָן צְוּוֹשָׁן זַיְהָן. אָלָעָהָט פָּאָרָאַיְינִיקָּט אַיְזָן
אָוָן דִּי זַעֲלַבְּיָקָעָ אַוְיְפָגְגָבָעָ: צַו הַעַלְפָן דִּי יַיְדָן ווָאָסְטָן וּנְעַנְעַן
גַּעַקְוּמָעָן אַהֲיָן נַאֲקָעָט אָוָן בָּאָרוּוּם, קְרָאָנָק, שָׂוֹאָךְ אָוָן צָעָדָן
ברָאָכָּן, פָּוֹן דִּי הַיְתָלְעִירִיסְטִישָׁעָ אַוְיְסְרָאַטָּוֹנָגָס-עַרְטָעָר, אַסְטָן
אוֹיךְ פָּוּנָעַם רַוְסִישָׁן "גַּן-עַדְן".

עַם וּנְעַנְעַן אַרְגָּאַנְיוֹירָט גַּעַוּוֹאָרָן ווּאַרְשָׁטָאַטָּן פָּוֹן שְׁנַיְידָעָה,
שְׁוֹמְטָעָר, טִישָׁלָעָר, עַלְעַקְטָרִיקָעָר, מַאְלָעָר אָוִיךְ בָּאַשְׁפִּיָּה
וּוֹנְגָ-אָוָן בָּאַקְלִיְיָדָוָנָג-פָּוֹנָקָטָן. דָּעַר לְאַגְּנָעָר פָּעַלְדָּאַפִּינָּג הַאָט
גַּעַמְאָכָט דָּעַם אַיְינְדָרָוק פָּוֹן אַיְדִּישָׁן קִיבָּאָז, ווָאָסְמָאָכָט דָּאָ
אָדוֹרָךְ דִּי "חַכְשָׁרָה" צַו זַיְן פָּעַיק אָוָן גְּרִיאִית, וּנְעַן סְמוּעָט
קוּמָעָן דִּי שָׁעה, אַוְיְצּוֹפִירֶן דִּי פָּוֹנְקָצִיעָם אַיְן אַפְּרִיעָר יַיְדִּי-
שָׁעָר מַלוֹּכָה אַיְן אַרְץ-יִשְׂרָאֵל.

דָּעַר לְאַגְּנָעָר פָּעַלְדָּאַפִּינָּג הַאָט זַיְהָ גַּעַפְוָנוֹנָעָן, וּוּ שְׁוֹן דָּעַר-
מַאְנָט, נִישָׁט ווַיְוִיט פָּוֹן מִינְכָּעָן, בִּיִּי דָּעַר "שְׁתָטָאַרְנְבָעָרְגָּעָר וּעָעָר".
דָּאָס אַיְזָן גַּעַוּוֹעָן אַפְּרָעַטְמִיקָעָר נַאֲטָרָר-זַוְּנִיקָל, אַרְוָמְגָעָרְגָּלְט
מִיטָּסָאַמְּנָעוֹאָלָד, אַטְיָהָאָוָן לְאַנְקָעָם. דִּי הַיְתָלְעִירִיסְטָן האָכָּן
דָּאָרָט אַוְיְפָגְגָבָוִיט קָאַזְאָרָמְעָם-בְּלָאָקָה — אַפְּרָעַטְמִיקָעָר דָּעַר
הַיְתָלְעִרְ-זַוְּגָנָט. דָּאָרָט וּנְעַנְעַן זַיְהָ גַּעַוּוֹאָרָן "דָּעַרְצִוְּגָן", וּוּ אַזְוִי

מען דארף פײַניכן און מאָרדזָן אומישולדייקע מענטשָׁן, און דער עיְקָר יִידָּן. ס' האָבן זיך דארט אויך געפונען אַ גְּרוֹיסָע צָאַל ווילעַם, מסתמא פֿאַר די ס.מ. פֿירער. די אַמְּעָרִיקָאנֶער מַאֲכָטָן אַרגָּנָאנֶעָן האָבן פֿוֹן דַּארְט מְשֻׁלָּח גַּעֲוָעָן די דִּיטְּשָׁן אָון דָעַם פְּלָאַץ בְּאַשְׁטִימָט פֿאַר אַ יִדְּишָׁן די. פֿ. לְאַגְּנָעָר. אַזְּוֵי אַרְוֹם אַיְזָן מַעַן נַאֲר וּוּאַס אַרְוֹם פֿוֹן לְאַגְּנָעָר אָון וּוּדָעָר אַרְיוֹן אַיְזָן לְאַגְּנָעָר. אַמְּתָּטָּקָעָה, אַ לְאַגְּנָעָר אַן שְׂטָעַלְדָּרְאַטְפּֿאַרְצְּוּמָּוֹנָג, אַן גָּזָז קַאְמָעָרָם אָון קַרְעַמְּאַטְפָּאָרִיעָם. וּוי אַיְזָן די פֿרְיְּעַרְדִּיקָע לְאַגְּנָעָר, אַבָּעָר פֿאַרְט אַ לְאַגְּנָעָר. מַעַן הַאֲטָּה וּוּדָעָר צְוָגָעָטְיִילָט וּוּאַס צָו עַסְן, וּוּ צָו וּוּוּיְנָעָן וּבְדוּמָה. פֿאַר די יַעֲנִיקָע די. פֿ. גִּינְקָעָם, וּאַס האָבן נַאֲר נִישְׁתָּחָוָת פֿאַרְקָאַטְשָׁעָט די אַרְבָּל, נִישְׁתָּחָוָת גַּעֲוָוָסָט צָו אַרְגָּנְיוֹזָרָן עַפְעָם אַ מְסָחָרָל, כְּדִי צָו קָאנָעָן זיך דּוּרְלוּבָן דָּס וּוּאַס ס'הָאָרִץ גְּלָוָסָט, אַיְזָן דָּס אַוּדָאי נַאֲר גַּעֲוָעָן אַ לְאַגְּנָעָר-לְעָבָן כְּמַעַט וּוּי פֿרְיְּעָר.

גַּעֲוָעָן פֿוֹן דַּעַסְטוּעָנָן אַיְיךְ אַ צְוָוִיְּטָע וּוּיְטָ פֿוֹן דָעַר מְטָבָע אַיְזָן לְאַגְּנָעָר פֿעַלְדָּאַפִּינָּג — אַ נְאַטְּרְיְּלָעָכָע דּוּרְשִׁיְּנוּגָג פֿאַרְוָן «עַם הַסְּפָרָה», וּוי מִיר, יִידָּן, רַוְּפָן זִיךְ. אַפְּפִילּוּ אַיְזָן אַזְּאָמָּן יִדְּишָׁן וּיְשָׁוֹב האָבן זיך גַּעֲפָנוּנָן קוֹלְטוֹר-טוּר וּוּאַס טְרָאַכָּטָן אָון זָרָגָן אַיְיךְ וּוּגָן אַ בִּסְמָעָלָע גִּיסְטִיקָעָר שְׁפִּיאָז פֿאַר די פֿאַר-בלְּיְכָעָנָע שְׁרִיךְ וּפְלִיטָס פֿוֹן דָעַר חִיטְּלָעָר-מְגִיפָּה.

הָאָבן אַיְן יַעֲנָע טָעַג אַיְן פֿעַלְדָּאַפִּינָּג זיך צְוָוִיְּפָגָעָזָמָלָט אַ גְּרוֹפָע יִידָּן, וּוּמְעַנְסָם הַיְּסָעָר וּוּגָנָטָש אָון רְצָוָן ס' אַיְזָן גַּעֲוָעָן צָו טָאָן עַפְעָם אַוְיָפָן קוֹלְטוֹר-גָּעָבִיט אַיְזָן לְאַגְּנָעָר. קִין יִדְּישָׁע לִיטְעָרָאַטָּוָר אַיְזָן אַבָּעָר אַיְזָן לְאַגְּנָעָר כָּלְלָ נִישְׁתָּחָוָת גַּעֲוָעָן בְּנִמְצָא. הָאָבן דָּאָךְ די חִיטְּלָעָרִיסָטָן גַּעֲמָאַכָּט שִׁיטְּעָרָה וּוּפָנָס אָון אַוְיָפָן וּוי פֿאַרְכָּרָעָנָט די יִדְּишָׁע שְׁאָפָוּנָגָן. טָא וּוי זְשָׁע הַיְּבָטָמָע אַזְּאָמָּן עַפְעָם אַוְיָפָן קוֹלְטוֹר-גָּעָבִיט אַזְּאָמָּן לִיטְעָרָאַטָּוָר?

אַ יְהָדָה, לְעָזָן כִּיּוֹץ, הַאֲטָה גַּעַלְאָזָט וּוַיְסָן, אַז עַר הַאֲטָה אַקְעָרְשָׁת
פָּאַרְעָנְדִיקְטָה זַיְנָע אַז אַגְּנָגְשָׁרְיָכְבָּעָנָה דְּרָאָמָע אַונְטָעָרָן נַאֲמָעָן
„בְּלָוֶת אַזְּן פִּיְעָרָה“, אַוְיָף דַּעַר טָעַמָּע פָּוָנוּם לְעַצְטָן חָוָרְבָּן.
אַזְּוִי וּוְיַעַדְעָר מַחְבָּר פָּוָן אַזְּוִיָּעָן וּוְעָרָקָה, הַאֲטָה אַזְּוִיָּעָן דַּעַר
דְּרָעָמָאַנְטָעָר לְעָזָן כִּיּוֹץ גַּעַוּוֹאַלְטָה גַּעַבְּן זַיְן דְּרָאָמָע אַסְּצָעַנְיָשָׁן
תִּקְיָוָן. מַהְאָי טָעַמָּה, הַאֲטָה עַר זַיְךְ גַּעַוּוֹנְדָט אַז דַּעַר קְוַלְטוֹרָה
קָאַמְּסִיעָן בְּיַיְם קָאַמְּיָעָטָה, אַזְּן פָּאַרְגָּעַלְיָגָט אַוְיַעַפְּזָפְּרָיוֹן זַיְן
דְּרָאָמָע אַזְּוִיָּעָן דַּעַר בִּינָע. יַעַנְעַ הַאֲבָן דַּאַסְּ גַּיְמָסְטִיק אַוְיַעַגְּנָעַנוּמוּן.
רָאַשְ׀ׂוֹתָה, צָוְלִיב דֻּעָם נַאֲצִיאָנָלָן אַוְנְטָעָרְשָׁלָאָק פָּוָן דַּעַר פִּיעָסָע,
שְׁנִיתָה, צָוְלִיב דַּעַר גַּעַלְעָנְגָהָיוֹת אַנְצָוְהָיוֹבָן אַשְׁטִיקָל קְוַלְטוֹרָה
טָעַמְּיָקִיָּת אַיְנָעָם לְאָגָעָר. אַיְנָס אַזְּן צָוְיָה הַאֲבָן זַיְךְ גַּעַנוּמָעָן
צְוָנוֹיְפְּשָׁטָעָלָן אַזְּן אַנְסָאַמְּבָל בְּחָוְרִים אַזְּן מִיְּדָלָעָה, וּוְאַסְּ הַאֲבָן
גַּעַפְּלָטָה אַזְּנוֹגָנָג אַזְּן טָעַמְּטָעָר־שְׁפִילָה, כְּדִי מִיטָּזַי אַוְיַעַפְּזָפְּרָיוֹן
דַּיְדָזְיָקָע פִּיעָסָע.

אַיְנָס אַיְנָעָם אַז פָּאַרְמִיטָּאָגָה, וּוְאַרְטָנְדִּיק אַיְנָעָם קְרָאנְקָן־
רְעוּוֹרָה, זַעַר אַיְךְ וּוְסְקָוּמוּן דְּאָרְטָה אַרְיָין דְּרָיָי יִדְן: דַּעַר
פְּרָעָועָם פָּוָן קָאַמְּיָעָטָה, דַּעַר פָּאַרְשָׁטִיְּעָרָפָן דַּעַר קְוַלְטוֹרָה
אַפְּטִילְוָנָג אַזְּן דַּעַר מַחְבָּר פָּוָן דַּעַר דְּרָאָמָע „בְּלָוֶת אַזְּן פִּיעָרָה“,
אַזְּן זַיְךְ פְּרָעָגָן זַיְךְ אַזְּוִיָּעָן דֻּעָם „טָעַמְּטָעָרְשָׁלָאָק פָּוָן אַוְיַעַשְׁוִוָּן“. —
„דַּאַסְּ בֵּין אַיְךְ“ — שְׁטָמָע אַיְךְ זַיְךְ פָּאַרְ פָּאַר זַיְךְ —
„וּוְעָנָן וּוְאַסְּ הַאֲנְדָלָט זַיְךְ“? אַיְךְ בֵּין גַּעַוּוֹן שְׁטָאָרָק אַיְכָעָרָה
רָאַשְׁתָּפָנָעָם בְּאַזְּוֹק בֵּי מִיר פָּוָן דַּעַר חַשְׁבָּעָר דְּלָלָעָגָצִיעָ
אַזְּן כְּחָאָב אַטְּרָאָכָט גַּעַטָּאָן בְּאָתוֹ מִינּוֹת: אַפְּשָׁר בְּרָעָנָגָעָן
זַיְיךְ מִיר עָפָעָם אַטְּרָאָכָט וּוְעָנָן עַמְּעָצָן פָּוָן מִיְּנָעָן נַאֲגָעָנָטָה,
וּוְאַסְּ הַאֲטָה זַיְךְ אַפְּגָעָפָנוּן. אַזְּוִיָּעָן זַאֲבָן וּוְעָנָן גַּעַוּוֹן שְׁכִיחָה
אַיְן יַעַנְעַ טָעָג. דַּעַר דַּזְּוִיקָעָר גַּעַדְאָנָק הַאֲטָה בֵּי מִיר אַרְוִיסָה
גַּרְוָפָן הַאֲרִיזָה־קְלָאָפָעָנִישׁ.

“מיר קומען צו איך וועגן זיער אַ וויכטיקן ענין” —
ענטפערט מיר דער פריעעם, און אַנוֹוייזנדיק אויפֿן מהבר פון
דער דראכּע, זאגט ער וווײַיטער — “פרײַנד כִּיְז האט אַנגָזֶז
שְׂרֵיבָן אַ טְּעַטְּמָעָר-פְּיעָסָע, וּזְאָס אַיז מִיט אַיר אַינְגָּהָלְט אַונְגָּז
שְׁטָאַרְקָן צָוָם הָאָרֶצָן אָוּן אַיז פְּאָסִיק אַוְיפְּגָּנְפִּירְט צָו וּוּרְן אַוְיפּ
דָּעָר בִּינְעָ. סְאָיז שְׂוִין אָפְּלוּ פָּאָרָאָן אָן אַנְסָאָמְבָּל דָּעָרָאָן,
סְפָּעָלָט אַבְּעָר דָּעָר רְעוּשִׁיםָעָ, וּזְאָס זָאָל דָּאָס אַוְיפְּבָּרְעָנְגָּעָן
אוֹיפּ דָּעָר בִּינְעָ.”

לְכָנָן, לְיִגְּנָן זַיְמִיר פָּאָרָה, אַיךְ זָאָל דָּאָס טָאָז, וּוּדְלִיק זַיְיָ
הָאָבָן גַּעַהָרֶת, בֵּין אַיךְ, זָאגָן זַיְיָ, דָּעָרְוּוֹיָיל דָּעָר אַיְנְצִיקָּר
בָּאַרְוּפְּעָנְגָּר דָּעָרָאָן. דָּעָרְמִיט, זָאגָן זַיְיָ וּוּיְטָרָה, וּוּל אַיךְ מַתְּקוֹן
זַיְיָן עַטְּלָעָכָּע נַזְלָעָכָּע אָוּן וּוּכְטִיקָּע זָאָכָן: קָוְדָם-כָּל, צָוְרִיק
אוֹיפְּלָעָכָן יְדִישָׁע קָוְלָטוֹרָה, שְׁנִיתָה, אַרְוִיְּפָרְעָנְגָּעָן אוֹיפּ דָּעָר
בִּינְעָ אָוּן בָּאָוְיִזְעָן אַ יְדִישָׁע שָׁאָפָּוֹנָגָן נַאֲךָ אַונְדוּזָעָר גְּרוּוֹמָן
חוּרְבָּן, אָוּן וּלְכָלָם, מַהְנָה זַיְיָן יִדְּזָן מִיט אַ טְּעַטְּמָעָר-פָּאָרָה-
שְׁטָעָלְזָנָגָן, וּזְאָס מַעַן האָט אַזְוִי פִּילְיָ אַרְאָן נִישְׁתָּגָעָקָאנְט זַעַן.
די דָּעַלְעָגָאַצְיָע האָט דָּעָרְבִּי זַיְדָ מַתְּחִיבָּגָן גְּעוּוֹן צָו בָּאָזָרָגָן,
זַיְזִוְּיָט מַעְגָּלָעָה, די נִוְּיִטְיקָע עַלְמָעָנְטָן פָּאָר דָּעָם צָוּעָק.
הָלְמָאי זָאָל אַיךְ לְיִקְעָנָע? אַיךְ בֵּין גְּעוּוֹן זַיְיָר צְוּפִידָן
פָּוּן דָּעָר מִיסְעָ, וּזְאָס קָהָל וּוְיִלְמִיר אַנְפָאַרְטְּרוּיָעָן, אָוּן הָגָם
כְּחָאָב דָּעָרְפִּילְט עַפְּעָס אַמְּוֹן “קְטוֹנָתִיָּה”, אָוּן נִישְׁתָּגָעָקָאנְט
אוֹיפּ מִיְּן נַאֲךָ שְׂוֹאָכָן פִּיזְוִישָׁן מַצְבָּה, האָט דָּעָר עֲנֵיָן מִידָּר
שְׁטָאַרְקָן גַּעַלְאָקָטָן, מִידָּר גַּעַמוֹתִיקָט אָוּן אָפְּלוּ אַנְגָּעָפִילְט מִיט
כוֹת. אַיךְ הָאָב בְּכָן תִּיכְפָּפָ מסְכִים גְּעוּוֹן צָו קְוּמָעָן אוֹיפּ דָּעָר
ליְיִעְנָגָג פָּוּן דָּעָר פִּיעָסָע פָּאָרָן קָאַלְעָקְטִיוֹן, אָוּן אַוְיכָ אַיךְ וּלְ
זַיְדָ פִּילְיָן בִּיכְוָלָת זַיְדָ אַונְטָעָרְצָוּנְעָמָעָן זַיְ אַוְיפְּצִוְּפִירָן, וּוּל
אַיךְ דָּאָס טָאָן בְּלָבָן וּנְפָשָׁן. גַּעַטְרָאָכָט הָאָב אַיךְ: קָוְדָם-כָּל,

לאميد חערן ליענען די פיעסע און זען מיט וואם דאס שמעקט.

וואם איז דאס פארטן צו ריזיקון?

מיין הלכשה איז נאך אלץ געווען די שפיטאל-בגדים פונעם «שוווצביבינג שפיטאל» אין מינבען. צוליב דעם א羅ים-דריען זיך פון דארט יענעט טאג און אַרְבִּערְפָּעָלְעָן זיך אין לאגעער פעלדאפעינג, האב איך נישט באזוייזן צוריק צו באקומען פון דארט מינגע מלובושים, און אַזְוִי אַרְוֹם בין איך געבליכן אין דעם, וואם איך האב אויפֿ זיך געטראנן. טא ווי קאן מען קומען צום קאַלְעַטְמִיו און זיך באזוייזן און אַזְוִי געבעידיקן היילוך? דארף איך דאס, ווי מען שמועט, זיין וויער רעדזימער, צו וועלכן מען דארף האבן אַשְׁטִיקָל באצונונג, און מיין בידנער מעמד קאן זיך שלעכט אַפְּרוֹפּוֹן אויפֿ דער זאך גופא.

א פנים, איז די דעלענאנציג האט דאס איך פארשטיינען, און אויפֿ צו מארגנעם, עטלעכע שעה פאר דעם ווען ס'אייז באשטייטט געווארן פארצ'ולייענען די פיעסע, האט מען מיר מכבד געווען מיט מענטשלעכע מלובושים פון קאָפּ בויז די פים. איך בין אַזְוּקָה הערן די פיעסע מיט פרײַד, הון פון דעם פון פארוים באקומענען שבר פאר מיין נאכנייסט-געטווענער ארבעט, הון וואם די מענטשלעכע הלכשה האט מיר צוריק-געגעבען אַשְׁטִיקָל לוייטישן אויסזען, און דער עיקר — פון נעמען אויפֿ זיך אַזְוִי הייליקע שליחות, צו שטעלן אפשר די ערשטע יידישע מעאטער-פארשטעלונג מיט די באפריטע קאַצְעַטְלָעָר, אַזְאָך וואם איז מיר געווען שטראָק צום האבן.

זו דער באשטייטער שעה זענען געווען פארזאָטְמַלְט ביים פרעוזען איז שטוב דער געשאָפָעָנָעָר טעאטער-אנסאמבל און אויך די פארשטייער פון דער קוֹלְטוֹר-אַפְּטִילְוָנָג. נאָכֵן פָּאָר-

שטעלן מיר דורך פריעעם פאר די אנוועזנדיקע, האט דער
מחבר לעאון כ"ז גענומען לייענען זיין פיעסעה.
ווײַ וויל כ'האָב געהאט אַ בימל טעאטראָצָלעַ פֿראָקְטִיך
נאָך פֿוֹן מִיְינָע יונגעַ יַאֲרָן אָזְן כ'בֵין אָפְשָׁר גַּעֲוָעָן אַ קָּאָצָּ
פֿיטְשְׁקָע טַעַדְרָעְטִישׁ בְּאַחֲאוֹנוֹת אַיִן דָּעַר טַעַדְרָעְטְּרָקְוָנָסְט אָזְן
גַּעֲוָוָסְט, אָזְן עַל פִּי רֹוב אַיִן בַּיִּדְרָע עֲוָבָדָה פֿאָרָאָן טְרָעָמָע —
מוֹ אַיְךְ אָכְבָּעַ מִזְדָּה זַיִן, אָזְן פֿאָרָאָן הַעֲרָן יַעֲנָעָם מַאֲלָדִי
פֿיעָסָע, אַיְזָן מִיךְ בָּאָפָּאָלָן אַ דָּאָפְלָטָעָר פְּחָד. קָוְדָמָכָל, צַי וּוּעָל
אַיְךְ אַיְן שְׂטָאָנָד זַיִן אַוְיסְצּוֹפִּירָן די אַוְיפְּגָאָבָע, וּוּאָסָם מַעַן לִיְגָטָ
אַרְיוֹף אַוְיפְּמִיר — נַעֲמָעָן אַ פֿרִישְׁ-גַּעַבְּאָקָעָנָע פֿיעָסָע, קִיְּוָן מַאֲלָ
נִישְׁטָן גַּעֲזָעָן, נִישְׁטָן גַּעַהָרָט, אָזְן מַאֲלָן דָּעַרְפָּוֹן אַזְן אַוְיפְּפִירָוָן,
וּוּאָסָם מַעַן זַאֲל עַם קָאָנָעָן בָּאָזְוִיָּזָן פָּאָר לִיְוָטָן. וּוּיְהָיָךְ עַם
גְּרוּיכָן בַּיִּים גַּעַשְּׁאָפָּעָנָעָם טַעַדְרָעְטְּרָקְוָנָסְטָל דִּי שְׁוִישְׁפִּילְעָ-
רִישְׁעָ פְּעִיקִיָּטָן — הַאָב אַיְךְ נַאֲךְ נִשְׁטָן גַּעַקָּאנָט וּוּיסָן.
אַמְתָּה טְקָעָן, זַיִיר פְּיוֹשָׁעָר אַוְיסְזָעָן גַּעַפְּלָטָמִיר זַיִר
גַּאנְזִי סִימְפָּאָטִישָׁע בְּחוֹרִים אָזְן מִידְלָעָר, כְּלָעָבָן. אַלְיאַן אַיְזָן
וּוּוּיְל אָזְן פִּיָּן. צַו טַעַדְרָעָר פָּאָדָעָרָט זַיִר אָכְבָּעַ נַאֲךְ אַזְן
קְלִינְיִקְיִיט, זַיִר טָאָלָאנָט. אַחְזִין דָעַם, טְרָאָכְט אַיְךְ, וּוּעָר וּוּיסָט,
וּוּאָסָם דָעַר מַחְבָּר פֿוֹן דָעַר פֿיעָסָע הַאָט בָּאָזְוִיָּזָן צַו שָׁאָפָּן?
צַי וּוּעָט דָּאָס בְּכָל זַיִן אַ מַאָטְעָרִיאָל רָאָוי אַוְיפְּצּוֹפִּירָן אַוְיפְּ
דָעַר בִּינָעָן? אַזְוִינָע אָזְן עַנְלָעָבָע גַּעַדְאָנָקָעָן הַאָבָן מִיךְ דֻּעָמָלָט
בְּאַהֲרָשָׁט אָזְן גַּעַמְאָטָעָרט. אַבְּסָעָרוּוּרְנִידִיך אָכְבָּעַ דָעַם קָאָצָּ
לְעַקְטִיוֹו אָזְן זַעֲעַנְדִיך מִיטָּה וּזְאָסְמָר אַינְטָעָרָעָם אָזְן עַרְנָסְט זַיִר
הַאָרָכָן זַיִר צַו צָוָם גַּעַלְיִיעָנָטָן, הַאָב אַיְךְ בָּאָקְוּמָעָן מַוְתֵּן אָזְן זַיִר
עַטוֹּאָס בְּאַרְוִיקָט. אַוְיָךְ דָעַר טַעַקְסָט הַאָט מִיר אַגְּנָגָהָוִיכָן
גַּעַפְּעָלָן צַו וּוּרָן אָזְן כ'הָאָב גַּעַטְרָאָכָט : אַפְּשָׁר ? אַפְּשָׁר וּוּעָט
דָעַרְפָּוֹן עַפְּעָם אַרְוִיסְקּוּמָעָן ?

די פיעט איז אויך אלעמען געפעלן געווואָרֶן. דער מחבר האט געהאט גוטע כוונות און טאָקע אויך געלונגגענע איינְ-פֿאַלְן. ער האט אין אַט דער דראָט אַרוֹוּסְגַּעֲרָאַכְט אַ סְךְ טַעַאַטְרַאַלְעַ אַוְן שְׁפָאַנְעַנְדִּיקְעַ מְאַמְעַנְטַן. דער סִיפּוֹרְ-הַמְעֻשָּׂה האט פָּאַרְגַּעַשְׁטָעַלְט אַ בַּילְד פֿוֹן אַ בָּלְעַבְּאַטְיִשְׁעַר יְוִידִישַׂרְעַ שְׁטוֹב אַיְן פּוֹילְן פָּאַרְן לְעַצְטַן חַוְּרַבְּן. דער פָּעַרְסְּאַנְגּוֹזְשׁ : טַעַטְעַ, מְאַטְעַ, זַיְן אַוְן טַעַטְעַר. אַיְינְגַּעַר פֿוֹן דִּי זַיְן — אַ חַלוֹּן, וּוְאַסְטַּרְעַ אַזְעַטְעַר דִּי פֿים. ער האט פָּאַרְלַאַנְגַּט פֿוֹן זַיְינְעַ עַלְטָעַרְן, זַיְן זַאַלְן אַלְעַן לְיוֹקוֹוִידְרַן אַוְן פָּאַרְן זַיְד בָּאוּצְעַן אַיְן אַרְץַ-יְשָׂרָאֵל. זַיְינְעַ עַלְטָעַרְן זַעַנְעַן גַּעַוְוַעַן גַּוְטְסִיטָאַרְט, גַּעַהָאַט פְּרָנְסָה בְּרִיוֹוֹת, האט זַיְן וּוְיַיְינְקַן גַּעַלְאַקְטַן זַיְעַר זַוְּנַס פְּלַאַן אַוְן זַיְן הַאֲבָן אַיְם טַאַקְעַן נִישְׁטַט גַּעַפְאַלְגַּט. לְסֹוף אַיְן דָּעַר זַיְן אַלְיַיְן אַוּוּקְגַּעַשְׁיקְט גַּעַוְוַאְרַן דָּוָרְךְ זַיְן קִיבְּוֹץ קִיּוֹן אַרְץַ-יְשָׂרָאֵל.

מייטן אַנְקּוּמָעַן פְּנוּעַם חִיטְלָעַרְ-חַוְּרַבְּן הַאֲבָן זַיְינְעַ עַלְטָעַרְן, אַזְוֵי וּוְמַילְיאַנְעַן אַנְדָּרַעְ יַדְן, גַּעַנְדִּיקְט וּוְיַעַר לְעַבְּנַן אַיְן גַּזְוֹקָאַמְעָרָן, אַדְעַר עַרְגְּנִיעַ אַנְדָּרַשׁ וּוּ. סְאַיְוּ גַּעַבְּלִיבְּן לְעַבְּנַן בְּלַוְיַן אַיְין טַאַכְטָעַר, וּוְאַסְטַּרְעַ אַזְעַטְעַוּעַט פְּנוּעַם קָאַלְכַּ אַוְיּוֹן. אַיר בְּרוֹדַעַר, דָּעַר חַלוֹּן פֿוֹן יְשָׂרָאֵל, וּוְאַסְטַּרְעַ אַיְן שַׁוְּן דָּוָרְךְ דָּעַר צִיְּמַת גַּעַוְוַאְרַן אַזְעַטְעַיְּצִיר אַיְן דָּעַר «הַגָּנָה», האט באַקְוּמָעַן אַדְרָלְוִיבְּעַנְישׁ, צַוְּ קְוּמָעַן קִיּוֹן פּוֹילְן אַוְיַף אַקְוּצְעַר צִיְּמַת, כְּדֵי צַוְּ וּעַן, וּוְאַסְטַּרְעַ אַיְזַן גַּעַוְוַאְרַן מִיטְזַיְּן פָּאַמְילְיאַע. צַוְּ זַיְן גְּרוּוֹסְן צַעַר האט ער אַבְּעַר קִיְּנָעַם פֿוֹן זַיְן נִישְׁטַט גַּעַטְרָאַפְּן. ער האט בְּלַוְיַן גַּעַהָעַרְט אַ קְלָאנְגַּן, אַזְעַטְעַיְּגַּסְטַע

ה. פערל מוטער

שוערטער זאל זיך געפינען אין דיטשלאנד אין א דיפין-לאגער. ער קומט קיון דיטשלאנד, געפינט טאכע זיין שוערטער און געטט זיך קיון ארץ-ישראל.

ווײַס איז צו זען, איז דער תוכן און סוחשטע פון דער דזוקער פיעט געווונן נישקחהדייק טאגטראטלייש. דערצנו נאך מיט א מוסר-השכל, וואם פאסט זיך פאר אוז סגאל דראמע. אלץ וואלט געווונן וויל און פיין, זען נישט דאס, וואם דער מהבר האט באלאדן זיין דראמע מיט צו פיל לאנגע מאנגלאגן, א זאה, וואם איז תמייד "סם" הון פארן אקטיאר און אויך פאר דער אויפפירונג גופא.

אָפְּגַּעַבְּנָדִיק זיך אָחֶבְּבָן פָּוּן דָּעֵר אַחֲרִוֹתִים, וָוָאָם אִיךְ דָּרָאָף אַוְּפָּ זֶיךְ נְעָמָעָן מִיט אַט דָּעֵר אָוְיפְּפִירָוָגָן, אַיז גְּעוּוֹן בֵּי מִיר אָן אַמְּבִיצִיעַ צַו בָּאוּוִיּוֹן דִּי עַרְשְׁטָעַ פִּיעָטָע נִישְׁטָה וְיךָ אָ קְרִיפָל. הָאָב אִיךְ טַאָכָעַ מְסֻכִּים גְּעוּוֹן אָוְיפְּצָוְפִּירָן דִּי פִּיעָטָע בְּתָנָאי, אַיז דָּעֵר מַהְבֵּר זֶאל דָּעַרְלִיבָּן צַו קִרְצָן דִּי מָאָנָגָלָגָן בֵּין תְּמִצְׁיָה, פָּאָרוֹאָנְדָלָעָן זֶיךְ אַין קְלַעַנְעָרָעָ דִּיאָלָגָן, אַדָּעָר אַין גָּאנְצָן אַרְיוֹסָוָאָרְפָּן. בְּקִיצוֹר, דָּעֵר מַהְבֵּר האָטָה, בְּלִית ברירה, מְסֻכִּים גְּעוּוֹן נָאָכְזָוּמָעָן מַיִין פָּאָרְשָׁלָגָן, אַיז נאך אַ בִּיסְלָ צִיּוֹת מַעְיוֹן-זַיִן פָּוּן מַהְבֵּר, צְוֹאָמָעָן מַיִין פָּאָרְשָׁטִיעָר פָּוּן דָּעֵר קוֹלְטוֹר-קָאָמִיסִיעָ, אַין מַיִין וּוַיְינִיקִיטָ, אַיז מַעַן עַנְדָלָעָ צְוֹגָעַטָּרָאָטָן צַו דִּי פְּרָאָכָן.

די ערשות אויפפирונג

קלאָר, אָז כְּדִי דַּי פִּיעָסֶע זָאֵל דַּעֲרוֹזָעָן דַּי שִׁין פָּוֹן דַּעַר
בִּינְעַ, הָאָט וַיֵּךְ גַּעֲפָדְעָרֶט אַ מִסְוָרָתָ-נְפָשְׁדִּיקָעָר אַנְשְׁטוּרָעָג.
קוֹדֶם-כֵּל, אָיו גְּרוּיִים גַּעֲוָעָן דַּי הַאֲרוּוֹצָאנִיעָ אַיבָּעָר דַּעַר פִּיעָסֶע
נוֹפָא : גַּעֲמוֹזֶת וַיֵּךְ בַּרְעָכֶן דָּעַם מוֹחַ פָּאָר דַּעַר מִזְאָנָסְצָעָן,
בָּאָפָּצָן זַי מַזְוִיקָאַלִישָׁן אָוֹן אַרְיוֹנֶפְּלָעָכְטָן לַיְדָעָר-טַעַקְסָטָן צָוָעָן
פָּאָסְטָעָן צַו דַּעַר חַאנְדָּלוֹגָן.

בָּעַת דַּי פְּרָאָבָן הָאָבָן זַיְךְ גַּעֲשָׁאָפָּן קָאָמִישָׁע סִיטָּאָצִיעָם,
אוֹן אָפָּט מָאֵל פְּלָעָגֶט מַעַן מִמְּשָׁ קִיְּכָן פָּוֹן גַּעֲלָעְכָּטָעָר. עַם
פְּלָעָגֶט טַרְעָפֶן, אָז דַּי זְשָׁעָסְטָן פָּוֹן דַּי אַקְטִיאָרָן זַעַנְעַן אַרוֹיָסֶט
גַּעֲקוּמָעָן «מָשָׁה קָאָפְּוִיָּעָר». אַנְשְׁתָּאָט אַנְצְּזָוְוִיָּזָן מִיטָּ דַּעַר הָאָנָט
צַו דַּעַר עָרָד, וַיַּיְדָעָר טַעַקְסָטָן הָאָט גַּעֲפָדְעָרֶט, הָאָט יְעָנָעָר
דָּאָס גַּעֲטָאָן צָוָם הַיְמָלָ. אָז אַנְדָּעָרָר וּוַיַּדָּעָר הָאָט גַּעֲוָאָלָט
אַרוֹיָסְוִיָּזָן זַיְינָן גַּעֲנָצָן טַאָלָאָנָט, הָאָט עַר פְּשָׁוּטָעָר וּוּעָרָטָעָר
אַנְגָּעָלָאָדָן מִיטָּ אַ שְׁטָאָרָקָן פָּאָטָמָס אָוֹן זַיְן בָּאָגְּלָיָיט מִיטָּ דַּי
מִשְׁוָּהָדִיקָסְטָעָר הָעוֹוֹוֹת. אָזָן סְ'אַיְזָן גַּאֲרָ קִיְּן חִידָּשָׁ נִישְׁטָן
דָּאָס זַעַנְעַן דַּאֲרָ גַּעֲוָעָן אַמְּאָטָרָן, וּוָאָסָהָאָבָן קִיְּן מָאֵל פְּרָיָעָר
דַּי בִּינְעַ-בְּרוּעָטָעָר נִישְׁטָן בָּאָטָרָאָטָן. אָיו גְּרוּיִים גַּעֲוָעָן דַּי הַאָט
רְעוּוֹאָנִיעָמִיט אָט דַּי נִישְׁטָן דַּעֲרָפָאָרָעָנָעָ שְׁפִילָעָרָ פָּוֹן דַּי רָאָלָן.
צַו דָּעַם אָלָעָם זַעַנְעַן נָאָךְ צָוְגָּעָקָומָעָן אַנְדָּעָרָ דָּגָנוֹתָ אָוֹן
קָאָפְּדִּירְיָעָנִישָׁן. מִ'הָּאָט זַיְךְ אַרְוָמְגָעָוָעָן, אָז סְ'אַיְזָן נָאָךְ נִישְׁטָן
פָּאָרָאָן קִיְּן פָּאָסְטָקָעָר זָאֵל וּוּ אַוְיְצָוְפִּירָן דַּי פִּיעָסֶע, סִיְּדָן אַיְן
אָז אַוְמָגָעָהוּיָעָר לְאַנְגָּעָר הַילְצָעָרָנָעָר בּוֹדָעָ, וּוּלְכָעָ הָאָט, וּוָאָסָהָאָבָן
אָז אַמְּתָה, גַּעֲקָאָנָט אַיְן זַיְךְ אַרְיוֹנֶנְגָּעָמָעָן עַטְלָעָכָע טַוְיָוָנָט מַעֲנָטָשָׁן.

די דזאיקע געביידע איז פאר די ימיס-נוראים פארוונדליך
געווארן אין אַ שול, ווֹ יידזּ האָבן מִתְפֵּלֶל גַּעֲוֹעַן. יומ-כיפור
האָט מעַן אַפְּילֶוּ גַּעַחַטּ דַּעַם כְּבֻודּ צַוְּ האָבן דָּאָרטּ וְוַיְ אַגְּסַטּ
דַּעַם גַּעַנְעָרָאָל אַיְזָה אָוּרָגּ גַּופָּא. עַרְתּ האָט דָּאָרטּ גַּעַהְאַלְטָן
אַ דְּרִשָּׁה, וְוַאֲם קִינְגָּרָה, אַחֲזָן דַּעַם דַּאַלְמַעַטְשָׁהָרָה, האָט נִישְׁתָּ
פָּאַרְשְׁטָאַנְעָן. עַר אַיְזּ גַּעַקְוּמָעָן אַהֲןּ אַרְיִינְצְּזְוָאָרְפָּן אַ פָּאָרָ
טְּרִירִיסְטוּוּעָרְטָעָרָפָּרָדָיּ פָּאָרָזְמָלְטָעָיּ יִדְּן, גַּעַוְעָזְעָנָעָ לְאַגְּנָרָ
נִיקָּעָם, וְוַאֲם גַּעַפְּינָעָן זִיךְּ נַאֲךְ אַלְצָ אַיְזּ לְאַגְּנָרָן: «נִישְׁתָּ
גַּעַדְאַנְהָתּ, יִזְדְּלָעָה, סִזְוּעָטּ נַאֲךְ גּוֹתּ זַיִן, גַּאֲטּ אַיְזּ אַ פָּאַטְעָרָ
אוֹן אַמְּעָרִיקָעָ אַיְזּ אַ גְּרוּוּם אַוְן מַעֲכְטִיקָעָ לְאַנְדָּן». אַיְזּ וְוַיְ בָּאַלְדָּ
אוֹזְוּנָעָ דִּיבְּרוּם קְוּמָעָן פּוֹנָעָם בָּאַפְּרִיּוּדָ אַוְנוֹדוֹעָרָן, בְּכָבוֹדוֹ
וּבְעִצְמָה, טָא וְוַאֲם זְשָׁעָ דָּאָרָפּ מעַן נַאֲךְ בְּעַסְעָרָ ? אַיְזּ מעַן דָּאָךְ
הַיִּסְטָמָעָ, שָׁוֵין אַוְיְסְגְּעָזְאָרְגָּטָ ...

נַאֲךְ לְאַמְּרִיר זִיךְּ צְוּרִיקָ אַוְמְקָעָרָן צָוּמָעָן: צַוְּ דָעָרָ הַיְלָדָ
צְעַרְנָעָרָ לְאַגְּנָעָרָ בְּדָעָ, וְוַאֲם האָט גַּעַזְאָלָטּ דִּינָעָן פָּאָרָ דַּעַם
זַאֲלָ אַוְיְפְּצָוְפִּירָן דַּעַם סְפָעַקְטָאָקָלָ.

עַטְלָעָכָעָ וְוַאֲכָן פְּרָאָכָן האָבָן גַּעַגְבָּן גַּאנְזָ גַּוְטָעָ רַעְזָוָלָ-
טָאָטָן. די אַמְּאַטְאָרָן האָבָן נִישְׁקָשְׁהָדֵיקָ בְּאַחֲרָשָׁתָ וַיִּירָעָ
רָאָלָן, אוֹן מעַן האָט גַּעַנוֹמָעָן אַ טְרָאָכָטָ טָאָן וּוְעָגָן דָעָרָ דַעַטָּעָ
פָּוֹן דָעָרָ פְּרָעָמִיעָרָעָ. וּוְעָן מַהְאָטָ מִירָ גַּעַוְוִיזָן די אַוְמְגָעָלוֹמָ-
פָּעָרָטָעָ לְאַגְּנָעָ הַילְצָעָרָנָעָ בְּדָעָ, אַיְזּ מִירָ מִמְּשָׁ פִּינְצָטָעָרָ גַּעַ-
וּוְאָרָן פָּאָרָ די אַוְיָגָן. אַיְזּ בֵּין גַּעַוְוּעָן זִיכְּעָרָ אַזְּ פָּוֹן דָעָרָ אַוְיָפָ-
פִּירָוֹנָגָ וּוְעָטָ אַרְוִיּוּקְוּמָעָן אַ קָּאַשְׁמָאָרָ, נִישְׁטָ קִיןּ סְפָעַקְטָאָקָלָ.
קוֹדָסְ-כָּלָ, אַיְזּ די אַקְוּמִטִּיקָ דָּאָרטָ גַּעַוְוּעָן וְוַיְ אַיְזּ אַ מְדָבָרָ.
מִילָאָ, פָּאָרָ די מִתְפְּלִילִיםָ, וְוַאֲם האָבָן דָּאָרטָ גַּעַפְּרָאָוּעָטָ די
תְּפִילָותָ בְּצִיבוֹרָ, אוֹן וְוַיִּעְנָנָעָ נִישְׁטָ מַהְיוּבָ גַּעַנוֹיָ צַוְּהָרָן
די וּוּעָרְטָעָרָ, האָט דָּאָם נִישְׁטָ גַּעַקְעָנָטָ שְׂטָאָרָקָ שָׁאָטָן. אַבְעָרָ

פאר שוישפילער, וואם דארפֿן טאן זיינער עבדה אויפֿ דער ביגע בייחידות און זיינער טעקסט מוה געהרט ווערן דורךן ערלום באזוכער — דא, זעט איר, אויז ביטער ווי נאל. זוער וועט זיין ביכלה פון דער ביגע צו מאכּן דערנוין זיינער טעקסטן צו די אויערן פונעם פובליךן אינעם זאל? פון קיין מיקראפאנען האט מען נאך איין יענער צייט נישט געוויסט, דערציו נאך האבן די נידעריקע פאנצטער ארום דער בודע, מיינסטען צעבראכענען, וואם האבן באלאיכטן דעם באראק, צונגגעבן "חן". מילא, פון רעלעקטארן, אויז דאך שיין אפה גערעדט. מען מוז ארייסקומען אן דעם. תא ספראך פנים, האבן איך זיך געפרענט, וועט האבן א פארשטעלונג בי איזוינע אומשטענדן? צו וואם, אויב איזוי, טויג די גאנצע מי און הארעוואָןיע? די דאזיקע קשיות האבן איך כסדר געשטעלט די מענטשן פון דער קוֹלְטוֹרַ-קָאַמִּיסִיע, דאס זעלבייקע האט אויך געתאן דער מחבר פון דער פיעסע, וועלכּן כ'האָן צונע- נומען פאר א שותּף צו מײַנע גערעכטן טענות.

באים איזינשטעלן די פיעסע מיטין אנסאמבל אין דער ווילע פון "בית הרצל", וו ס'אייז געווונן ריעזערוירט א באקוועמער לאַקָּאַל פאר די פראָבן, אויז מיר גאנרנישט איזינגעפֿאלן צו טראָאָטן, או ס'וועלן קאָפּוּיעֶר קומען אַזְעַלְכּעַ טעכניישׁ שׁווע- ריקיַּין פאר דער אויפֿפֿרונג. דאָרט אויז מען דאָך רק געזעסן על התורה ועל עבדה, ווי מען זאגט. געגורייכּלט זיך, געלשּוּפּן, רעטושירט און באָמייט זיך וואָם מער אַרְוִיסְצּוּקְוּוּטְשָׁן פון די אַקְטִיאָרָן. בי איזינער אָזָאָ פֿרָאָכּע איז, אַגְּבָּ, גַּעֲשָׁעָן אַ קְוַרְיאָגָן, וואָם האט באַשְׁטַעְטִיקָט דאס ווערטל: "די גאנצע וועלט אויז אַ קלְיָין שְׂטַעְטָל".

נישט וווײיט פון פֿעלְדָאָפִינְג. אַין שְׁטוּטֵל דּוֹטְסִינְג, אַיז
צְוִוִּישָׁן דַּי אַמּוּרִיקָאנְדַר בְּאַזּוּצְוָנְג-טְרוּפָן גְּעוּוֹן אַ יִדְישַׁעַר
אֲפִיצִיר, ווָאַס הָאָט גַּעַשְׁתָּאָמַט פָּוּן גָּאלִיצִיעַ. אַין דַּעַר אַלְטַעַר
חַיִּים אַיז עַר אַוְיךְ מַסְתָּמָא גְּעוּוֹן «גַּעַכְאָפָט אַין דַּעַר מַעַשְׁהָ»
אוֹן «גַּעַזְיַינְדִּיקְטָן» מִיט טַעַטָּעָר. דָּעָרוֹיסְנְדיַק זִיךְרָן וּוּנְגָן דַּעַר
עַקְוִיסְטַעַנְיָץ פָּוּן אַ טַעַטָּעָרְקְרִיוֹן אַין פֿעלְדָאָפִינְג הָאָט זִיךְרָן
אַ פְּנִים אַין אִים דַעַרְוַעַקְטָן דָאַס «פֿינְטְּעָלָעָטָעָר», אוֹן אַין
איְינָעָם אַ טָאָג הָאָט עַר זִיךְרָן אַרְיוֹנְגַעַשְׁטַעַלְט אַין «בֵּית הַרְצָלָן
אַין פֿעלְדָאָפִינְג», כַּדִּי בִּיכְזּוֹין אַוְיךְ אַ פְּרָאָכָבָן.
בָּעַת אַ הַפְּמָקָה הָאָט עַר אַונְדוֹז וּוּאָרָעָם בְּאַגְּנוּרִיסְט אַון זִיךְרָן
מִיט אַונְדוֹז אַ בִּיסְלָל צְעַשְׁמוּעָסָט. אַ וּוּאָרָטָן צָו אַ וּוּאָרָטָן, גִּיבָּאַיךְ
אִים אַזְוִי, דָּרְקָאָגָב, אַ פְּרָעָג: וּוּ וּוּוּינְגָן אַיְדָן אַיְדָעָע?
«אַין בְּרוּקְלִין» — עַנְטְּפָעָרְטָעָר.

„גַּעַהְאָט, דַּוְכָּט זִיךְרָן, אַ פְּעַטָּעָר וּוּוּינְגָן אַין בְּרוּקְלִין” —
טו אַיךְ אַ זָּאָג אַזְוִי וּוּ פְּאָר זִיךְרָן.

„וּוּי אַיז גְּעוּוֹן זִיךְרָן נַאֲמָעָן”? — פְּרָעָגְטָעָר צְוִירִיק.
„דַּוְכָּט זִיךְרָן” — עַנְטְּפָעָר אַיךְ אִים — „אָז זִיךְרָן נַאֲמָעָן אַיז
גְּעוּוֹן וּוּזְוָל”? עַר הָאָט גַּעַשְׁתָּאָמַט פָּוּן שְׁטוּטֵל זְאוּוּירְטָשָׁע
אַין פְּוִילְן. דַּי מָוֻעָה, גַּעַדְעַנְקָא אַיךְ, הָאָט גַּעַהְיִין חַיָּה-שָׁרָה”.
„סִיְדִּי? וּוּזְוָל? דָאַס זְעַנְעָן דְּאַקְמִינְעָן שְׁכָנִים!” — טָוָט
עַר אַ רְוָפָא אִים — „זַי זְעַנְעָן מִינְעָן בְּעַמְטָע פְּרִינְד!” — פָּוּן
אַיבְּעַרְאָשָׁוֹנָג וּוּעַרְטָעָר אַזְוּשָׁ רְוִוָּת אַוְיפָּן פְּנִים, אַון אַיךְ,
מַסְתָּמָא, וּוּרְזָעָמָן וּוּיְקָאָלָךְ פָּוּן דַּעַר אַזְוִי אַוְמְגָעְרִיכְטָעָר
מִיסְטְּעִירְיעָזָר יְדִיָּה וּוּנְגָן מִין מָוֻעָה חַיָּה-שָׁרָה, אַדְעָר וּוּי

עַר רְוַפְּטָזִיךְ, סִיְדִּי, מִין פְּאַטְעָרָם לְיִבְלָעָכָע שְׁוּעַטְמָעָר.
„כְּהָאָב זִיךְרָן גְּעוּוֹן אַ מָּאֵל בֵּי אַונְדוֹז אַין שְׁטוּב אַין דַּי
מַלְחָמָה-יְאָרָן פָּוּן 1914—18. אַון לְוִוְּת וּוּי כְּדֻרְמָאַן זִיךְרָן, אַיז זִיךְרָן

געוווען אַ יפת תואר, ממש ווי מען זאגט, אַ מoid אַ צימעם.
זַי אַיז שפערטער געפֿאַרְן קַיְוָן אַמְּעַרְיקָעַ קָעָגָן ווֹילָן פָּוָן דָּעַר
משפחָה אָוָן דָּאָרְטָה האָט זַי חַתּוֹנָה גַּעהָאָט מִיט אַט דָּעַם ווַיְוָלָן
פָּוָן זַאוּוּעָרְטְּשָׁעַן."

יעם, יעם. דָּאָם זַעַנְעָן זַי טַאֲקָעַ, מִינְעָן שְׁכָנִים אָוָן
חַבְּרִים — זַאגְטָה עַר שְׂוִין מִיט דָעַר גַּאנְצָעַר זַיכְּרָקִיט. עַר
הָאָט תִּיקְּפָה גַּעֲבָעָטָן בַּיִּמְרָדָעַם גַּעֲנוֹיָם נַאֲמָעָן אָוָן אַזְּרוּעָם,
צַוְּזַאנְגְּדִיק, אָזָו נַאֲךָ הַיְּינָט ווּעַט עַר טַעַלְעַגְּרָאָפְּרִירָן קַיְוָן בְּרוּקְלָן
צַו מִין משְׁפָחָה אָוָן זַי אַיבְּעַרְגָּעָבָן, ווּעַמְעָן עַר הָאָט דָאָט
צַוְּפָעַלִיק בְּאַגְּעָגָנטָה. אַיְוָן אַ קָּוְרְצָעָר צִיְּמָת אַרְוָם הַאָב אַיךְ
טַאֲקָעַ בְּאַקְוּמָעָן פָּוָן אַמְּעַרְיקָעַ אַ פָּעַקְלָן מִיט פָּאַרְשִׁידְעָנָעַ
שְׁפִּיוּ-אַרְטִיקְלָעָן, צַוְּזַעְמָעָן מִיט אַהֲרָצִיקָן בְּרִיוֹו פָּוָן מִין
פָּעַטְעָר אָוָן מִוּעָם. זַי פְּרָעָגָן זַיְד אַוְיד אָזָן, ווּעַר נַאֲךָ סְ'אַיז
גַּעַבְּלִיבָן לְעַבָּן פָּוָן דָעַר משְׁפָחָה אָוָן זַי לִיְּגָן מִיר פָּאָר צַו
קוּמָעָן קַיְוָן אַמְּעַרְיקָעַ. זַי ווּלְעָן זַיְד בְּאַמְּיָּעָן דָאָם אַוִּיסְטוּפּוּלָן
בִּיִּי דָעַר דָּאָרְטִיקָעָר מַאֲכָט.

עד כָּאן דַּי אַוִּיסְטוּרְלִישָׁעַ מַעְשָׁתָה. אָוָן זַי זַאגְטָה מַעָן אָוָן
דַּי בְּיכָלְעָד ? לְאַמְּרָר אַיְצָט לְאַוָּן שְׁטִינוֹן דָעַם בְּנַ-מְלָהָר, דָעַם
אַמְּעַרְיקָאנְעָר אַפְּיצִירָה, אָוָן צְרוּקָנִין צַוְּדָעַר בַּתְּ-מְלָכָה, צַוְּ
דָעַר פְּרָעָמְיָעָר עַר פָּוָן דָעַר פָּאַרְשְׁטָעַלְונָגָג, הַיְּסָטָט עַם, ווֹאָס כְּ-הַיְּבָשָׁת
נִישְׁתָּאָזָן צַוְּוֹיסָן, ווּי אַזְּוִי זַי ווּעַט קָאנְעָן צַוְּ שְׁטָאנְדָן קוּמָעָן
אַיְוָן אַזְּוִינָעַ בְּאַדְיָנְגָנְגָנָעַן, אַבְּעָר קְהָל אַיזָּוּ פָּאָרְטָה קְהָל. מַעָן
הָאָט פָּאַרְשְׁטָאָגָעָן מִין לְאַגְּנָעָן אַוְן נִישְׁתָּאָזְנְגָעָטִיטִישָׁתָּ שְׁלָעָכָט
מִין פָּאַרְלָאָגָגָה, ווֹאָס אַיזָּה, אַגְּבָה, גַּעֲוָועָן כְּמַעַט ווּי אַבְּאַדְיָנָגָג :
אַזָּוּ ווּי בָּאַלְד סְ'וּעָט נִישְׁתָּאָזְנְגָעָבָן ווּעָרָן, לְפָחוֹת אַוְיפָּאָזְנָעָמָה אַזְּעָן
טַעַג, אַזְּאָל, כְּדֵי צַוְּ קָאנְעָן אַיְנְשָׁטָעָלָן אָוִסְפְּרָאָכְרָוָן דַּי

פיעסע אויף אַ בִּנְגָע, מיט די מינימאַלע אַיינֿרִיכְטוֹנְגָעַן, ווָסֶם
זענען דערצֶו נוּיטִיך, קאָן דערדוויל קיַין רֵיַיד נִישְׁט זַיִן ווּעַגְן
דֻּעַם טַעֲרָמִין פָּאָר דַּעַר פָּאָרְשְׁטָעְלוֹנְג. מַעַן אַיז ווּוַיִּוְתְּ מַעְגָּלָעַד
נַּאֲכְגַּעַקְוּמָעַן דַּאַס גַּעֲפָאָדְעָרְטָע אָן סְ'אַיז גַּעֲוָאָרְן בְּאַשְׁטִימָט
דַּעַר טָאג פָּוּן דַּעַר פָּרְעָמִיעָרָע.

מייט צְרוֹת אָן מַאְטָעְרָנוּש אַיז גַּעֲוָאָרְן צְוּנוּפְּגַעַעַסְטָרִי
גַּעַוּעַט דַּעַר סְפָּעְקְטָאָקָל. די טִישְׁלָעָר הַאָכָּבָן אַוְיְפְּגַעַעַשְׁטָעַלְתָּא
בִּנְגָע אַזְּנָק אַיז וָאָל. עַלְקְטְּרִיקְעָר הַאָכָּבָן וַיַּך גַּעֲפָאָרְעָט
אַיְינְצְׁוּרְיְיכָטָן לִיְכְּטִיעְפְּעָקָטָן (גַּיְכָעָר דַּעַפְּעָקָטָן, מַחְמָת
מַאְנְגָל אַיז דֻּעַם נוּיטִיךְן מַאְטָעְרִיאָל). די פָּאָרְהָאנְג, דַּאַס אַיְינְגָנָ
טְלִיעָכָע בִּישְׁוֹפְּ-זְוּעָנְטָל פָּאָר דַּעַר בִּנְגָע, אַזְּנָק דַּי דַּעְקָאָרָן,
זענען גַּעֲוָאָרְן צְוּנוּפְּגַעַעַשְׁטִיקְעָוָעָט פָּוּן לִיְיְוָנְטְּעָנָע וְעַק, ווָסֶם
זענען גַּעַקְוּמָעַן אַיז לְאַגְּעָר אַרְיָין מִיט די אַיז וַיַּך פָּאָרְפָּאָקְטָע
פָּרָאָדוּקָטָן אַזְּנָקְלָבָשִׂים. די מַאְלָעָר הַאָכָּבָן גַּעַרְבָּעָט מַעְשִׁים
דַּאַס צַו בָּאַמְּאָלְעָוָעָן, אָן סְ'אַיז יַאֲקָש גַּעַגְּנָגָעָן אַגְּנָגָן.
מייט אַ פִּיבְּעָרְהָאָפְּטָן אִינְטְּרָעָרָם הַאָט מַעַן וַיַּך גַּעַרְיוּט צַו
דַּעַר פָּרְעָמִיעָרָע.

בְּמַעַט אַלְעָ אַיְינְוּנוּנָעָר פָּוּן פָּעַלְדָּאָפִּינְג זענען גַּעַקְוּמָעַן
אַנְקָוּקָן דַּאַס ווּנְדָעָר צְוּוִישָׁן אַלְעָ ווּנְדִירִים: אַ טְּעַטְּעָרָ
פָּאָרְשְׁטָעְלוֹנְג פָּוּן קַאֲצְעַטְּלָעָר פָּאָר קַאֲצְעַטְּלָעָר. אַלְעָ וַיַּך אַיְינְעָרָ
הַאָכָּבָן גַּעַשְׁטָרָאָמָט אַזְּנָקְלָגְעָרָט דֻּעַם וָאָל צַו דַּעַר פָּרָעַיִ
מַיְעָרָע. פָּאָר ווָסֶם דַּעַן טָאָקָע נִישְׁט ? הַאָט מַעַן דַּאַר אַזְּוִי לְאָנָגָן
נִישְׁט גַּעַהְאָט די זְבִּיה צַו זַעַן אַ יִדְּישׁ טְעַטְּמָעָר. סְ'הָאָט
נִישְׁט גַּעַהְאָלְפָן דַּאַס כָּסְדְּרִיךְעָמְכָרְיוֹן וּמוֹדִיעָ זַיִן אַ צִּיִּיט
פָּאָר דַּעַר פָּרְעָמִיעָרָע, אָזְּנָקְלָבָשִׂים וַיַּך פָּאָרְשְׁטָעְלוֹנְג ווּעַט גַּעַשְׁפִּילְטָ
וּעְרָן עַמְּלִיעָכָע מַאְלָ, כְּדֵי אַלְעָ וָאָלָן וַיַּך קָאָגָעָן זַיִן; דַּעְרָפָאָר
וָאָל מַעַן וַיַּך אַפְּהָאָלְטָן אָן נִישְׁט קְוּמָעָן אַלְעָ מִיט אַ מַאְלָ

אויפֿ דער פרעמעירע, כדַי נישט צו באשוווען אויסצופֿרין ווי געהעריך דעם ספֿעקטאקל. אבער ווי! נישטָא קיין געדולד צו ווארטן. דער איינגענג איז געווען פריי, אן שום אַפְּצָאל, און ווי באָלד אָזֶוּ, טאָ פָאָר ווֹאָס דָאָרָף אִיךְ זַיְן אַ קְנָאָפְּעָרָעָר ייחטָן פָּוּן יַעֲנָעָם. אָזֶן עַרְשָׁתָמָא מַאְרָגָן גַּיְן זַעַן דַי פָּאָרְשְׁטָעַלְוָנָגָן. אָזֶן קָאָן דָאָס טָאָן שַׂוְּיָן הַיִּינְטָן? זַאָלָן אַנְדָּעָרָעָג גַּיְן מַאְרָגָן. אָזֶוּ הַאָט מִסְתָּמָא יַעֲדָעָרָעָג בַּיְיָ וֵיךְ גַּעַטְרָאָכָט. זַעַנָּעָן בְּכָן אָלָע גַּעַקְוּמָעָן מִיטָּאָסָל. אָזֶוּ אָרוּסָים אָזֶוּ דַי אָוּוּרְטוּרָעָג צָוָם סְפֿעַקְטָאָסָל, ווֹאָס דַעַר אַרְקָעַמְטָעָר הַאָט אַרְאָנוּשִׁירָט פָּוּן דַי אָלָע לִידְעָר אַיְן דַעַר פִּיעָסָע, גַּעַוְאָרָן פָּאָרְטָאָטָן מִיטָּקְלוֹת, גַּעַשְׁרְיוּעָן אָזֶן קְרִיגְעָנִישָׁן, צַוְוִישָׁן דַעַם זַיְךְ שְׁטוּפְנְדִּיקָן עַולְם אַיְן זַאָל. דַי אַקְטִיאָרָן זַעַנָּעָן, נַעַבָּעָה, נַיְשָׁת גַּעַוְוָן בַּיְכָוָת צָוָם באָהָרָשָׁן דַעַם טְוָמְלָדִיקָן עַולְם אַיְן דַעַר בּוֹדָע, צָוָם וּוּלְכָרָע סְאיַיְן קִיְיָן וּוּאָרָט פָּוּן דַעַר בִּינָעָן נַיְשָׁת דֻּרְגָּאנְגָּעָן. דַעַרְצָו נַאָךְ אָזֶן לְאָגָעָר פָּעַלְאָפִינְג גַּעַוְוָן אַ שְׁבָטָן פָּוּן גַּרְיכִּישָׁע יַיְדָן, וּוּלְכָעָה אַבָּן זַיְךְ פָּאָרְנוּמָעָן מִיטָּן סְאָדָעָ-וּוּאָסָעָר-מָסָחָר, אָזֶן וּיְהָבָן דַי דָּזְוִיקָעָמָה פָּאָרְקוּפָט אִיךְ אַיְנָעָם זַאָל בְּעַת דַעַר פָּאָרְשְׁטָעַלְוָנָג. מַחְמָת דַעַר שְׁרָעַקְלָעַכָּר הַיְיָ אַיְנָעָם פּוֹלְגְּעַפְּאָקָטָן זַאָל, אָזֶן דָאָס סְאָדָעָ-וּוּאָסָעָר-מָסָחָר גַּוט גַּעַגְּגָנָעָן. דַי לִיְדְּוִיקָעָפָלְעַלְעַךְ הַאָבָן כָּסְדָר גַּעַלְוָנָגָן צָוָם טָאָקָט אַיְן דַי קוֹיְשָׁן אָזֶן צַוְּגָעָבָן דַעַר פָּאָרְשְׁטָעַלְוָנָג דַעַם זַיְבָעָטָן חָן... דַי אַיְנְטִיעָרְוּעָנָצָן פָּוּן דַעַר אַרְדָּנוּגָס-פָּאָלִיצִיָּי, אָזֶן דַעַר עַולְם זַאָל זַיְךְ פָּאָרָהָאָלָטָן רֹויָק אָזֶן אָזֶן דַי גַּרְיכִּישָׁע סְאָדָעָ-וּוּאָסָעָר-סָוחָרִים זַאָל אַוְיפְּהָעָרָן קְלִימְפָעָרָן מִיטָּן דַי פָּלָאָשָׁן — הַאָבָן גַּעַהָאָט אַנְגָּפָע פְּעַולָּה, אָזֶוּ לְאָנָגָן אָזֶן אָזֶוּ בְּרִיטָמָה, בַּיְיָ מַעָן אָזֶן, בְּמַחְילָה, גַּעַוְוָן גַּעַצְוּנָגָן צְוִירִק צָוָם פָּאָרְצִיעָן דַי פָּאָרָהָאָגָן. אַוְיפֿ דַעַר בִּינָעָן זַעַנָּעָן אַרוּפֿ דַעַר פְּרָעָזָעָם פָּוּנָעָם קָאָמִיטָעָט

און אויך דער אמעריקאנער קאמענדאנט שמידט, און מיט זיינט גאנצין כוה הדיבור אפערלייט צום עולם, געדראט: אויב ס'וועט נישט זיין רוייך, ווועט דער ספעקטאקל בכל נישט פארקומען. דאס האט געוווירקט. די פאָרהאננג האט זיך צורייך געעפנט, און מען אייז וויטער אַנגענאנגען מיט דער פאָר-שטעלונג.

די צוויטע פאָרשטעלונג, אויף צו מאָרגנעם, האט געהאט אָן אַנגענעמּאָ אַבעראָשונְג, אָחוֹז דעם, ווָסּ דער עולם דאס מאָל אִיז געוווען מער אָ קולטורעלעָר אָן דיסציפילינָרטער. פאָר דער פאָרשטעלונג אִיז געמאָלָדָן געווואָרָן פֿוֹן דער בִּנְגָעָאָ אָן דער היינטיקער ספעקטאָקל ווועט זיך אַנהיבִּן מיט אָ געוויסער פאָרשפֿעָטִיקָונְג, מְחַמֵּת דעם, ווָסּ מִיר האָבן דעם כבּוֹד צו האָבן דָא אִין זָלֶל גָּאָסְט דעם גְּרוֹיסְן צְיוּינִיסְטִישָׁן מְנַהֲיגָג דוד בָּנְ-גּוֹרִיוֹן, ווּלְכָעָר בְּרֻעְנָגָט אָונְדוֹ בְּרִידְעָרְלָעְבָּעָ גְּרוֹסָן פֿוֹן אַרְץ-יִשְׂרָאֵל. עָר ווּעָט טָאָקָע פָּאָר אָונְדוֹ בָּאָלָד דערשיינְגָן. דער עָלָם האט אִים אַוְפְּגָעָנוּמָעָן מיט עַנְטוֹזָיאָזָם אָן געמאָכָט שְׁטוּרְמִישָׁע אָוּאָצְיעָם. האָבן פָּאָר זַיך אָזָא פֿעָרָה צְעַלְעַבְקִיָּט, ווּ דוד בָּנְ-גּוֹרִיוֹן, אִין אִין אלְעַ צִיְּטָן גְּעוּעָן אָ גַּעַשְׁעַנְגִּישָׁ, אָ פְּשִׁיטָא אִין יְעַנְעַ אָוּמְעַטִּיקָע טָעָג, ווּעָן מְעָן האט גְּעַנְאָרָט צו הָרָן אָ וּאָרָט פֿוֹן טְרִיוּסְט אָן האָפְּגָעָנוֹג ווּעָן אָונְדוֹזָעָר ווּוִיטָעָרְדִּיקָן גְּרָלָ פֿוֹן אָזָא בְּוּיָּרָ פֿוֹן אַרְץ-יִשְׂרָאֵל, אָן אויך אַפְּגָעָנוּמָעָן אָ גְּרוֹסָן די קַעְפָּעָרָ פָּאָר אָ צּוֹקוֹנוֹפְּטִיקָעָר יִדְיָישָׁעָר מִדְיָנָה.

אייז דעריבער גָּאָר קִיּוֹן חִידּוֹשׁ נִשְׁתָּאָט, ווָסּ דער עָלָם אִיז גְּעוּסָן צְוֹגָעָשְׁמִידָט צו די פְּלַעַצְעָר אָן אַוְיָסְגָּעָהָרָט זַיין רָעָדָע, אָ פּוֹלָעָ מִיט בְּתָחָן, ווּעָן דעם לאָנָה, ווָסּ ווּעָט בְּקָרָוב

ווערן די שטענדיקע הײַם פֿאָרֶן גַּערודפֿטָן אָוֹן גַּעֲפְּלָגָנָטָן וַיְדִישָׁן
פָּאַלְקָן.

די אפשראצונג איבער דער גַּערָּאַטְנִיקִיט פֿוֹן דער אויפֿ-
פֿירונְג האָט מעָן גַּעֲקָאנְט לַיְוָעָנְעָן אויפֿ דער וַאֲגַמְּצִיאַיְוָנְג אַיְן
„בֵּית הַרְצָל”, גַּעֲשְׂרִיבָן מִיט אַפְּעָן, פֿוֹן דֶּרֶ. י. נָאוּוָר, וּוּלְכָעָר
איַ, אָגְבָן, גַּעֲוָוָן נִישְׁקָשְׁהָדֵיק בְּאַהֲזָוָנְט אַינְגָּעָם טַעַטְמָעָרָ-
גַּעֲבִיטָן. קִיְּן אַנְדָּעָר אַוְיסְגָּאָבָע אַיְזָאָ נָאָר דֻּעְמָאָלָט נִישְׁט גַּעֲוָוָן
אָוֹן לְאָגָעָר פְּעַלְדָּאָפִּינְג, סְחָאָט זִיךְּ רַעַשְׁת גַּעֲהָלָטָן אָוֹן אָרְ-
גַּאנְזִוָּרָן די וַאֲכַזְּצִיאַיְוָנְג „דָּאָס פְּרִיעָא וּאֲרָטָא”, גַּעֲדָרוֹקָט מִיט
לְאַטְיִינְישָׁע אָוֹתָיוֹת. די אַיְינְצִיקָּע שְׁוִין פְּאָרָאָגָנָעָן וַיְדִישָׁע
צִיְּוָנְג אַיְן מִינְכָּעָן, „אָוְנוֹדוּר וּוּגָן”, אַונְטָעָר דָּעָר רַעַדְקָצִיעָ-
פֿוֹן לְוי שָׁאָלִיט, גַּעֲוָעָטָמִיט יַדְיִישָׁע אָוֹתָיוֹת, האָט וּוּגָן דָּעָר
פְּאַרְשָׁטְעָלָונְג גַּעֲשְׂרִיבָן לְשָׁבָח. וּוּאָס דָּעָן, אַוְיב נִישְׁט שִׁיקָּוּ
ברָכוֹת פֿאָרֶן קַאֲלָעְקָטְיוֹו, אַוְיב נִישְׁט וּוּינְטָשָׁן דַּעַרְפָּאָלָגָן פֿאָרֶן
וּוּוּיטָעְרָא-אוּפְּפֿירָונְג נָאָכָן הַיְּתָלָעָר-מְכָּוָל, בְּפָרָט נָאָר — אָ
טַעַטְמָעָר אַצְּיָּאָגָלָן תָּוֹכָן אָוֹן צִוְּנִימָטִישָׁן אַונְטָעָרְשָׁלָאָק.
פֿוּעָסָע מִיט אַצְּיָּאָגָלָן תָּוֹכָן אָוֹן צִוְּנִימָטִישָׁן אַרְכָּעְטָעָרָ-
דָּאָס לְעַצְּטָעָ אַיְזָאָפְּשָׁר פְּאָר אַטְיָאָלְפָּוָנָעָם „וַיְדִישָׁן אַרְכָּעְטָעָרָ-
קָאָמִיטָעָט”, אַיְן וּוּלְכָן סְזָעָנָעָן גַּעֲוָוָן פְּאָרְטָרָאָטָן, וּוּ שְׁוִין
דַּעַרְמָאָנָט, בּוֹנְדִּיסְטָן, קָאָמְנוֹסְטָן וּכְדוּמָה דַּוְקָאָ נִישְׁט גַּעֲוָוָן
שְׁתָאָרָק צָוָם הַאֲרָצָן. אָוֹן דָּאָס האָט זַי בָּאוּוֹגָן זִיךְּ צָו פְּאָרֶן
טְרָאָכָטָן וּוּגָן דָּעָר נִיְּטִיקִיט פֿוֹן אֹזָאָ וּוּיכְטִיקָּן קוֹלְטָוָרָ-
פְּאָקְטָאָר, וּוּ סְ'אָיָזְיָאָשָׁע טַעַטְמָעָר פֿאָרֶן יַיְשָׁוב אַיְן פָּעָלָ-
אָפִּינְג, אָכְבָּע אָזְזִינְמִיטָעָשָׁע אַיְנָהָלָטָן. דָּאָרָף מִעָן נִישְׁט לְאָזְזָ-
פְּאָרְלָעִישָׁן דָּאָס נָאָר וּוּאָס אַגְּנָעְצָוְנָדָעָן פְּלָעְמָעָלָעָן, נִישְׁט לְאָזְזָ-
צָעְפָּאָלָן דָּעָם קַאֲלָעְקָטְיוֹו נָאָכָן אַפְּשָׁפְּלִין די פֿוּעָסָע „בְּלוּטָ-

ה. פערלמאוטער

און פיעעה", ניירט פילנעווען עם, אנטווקילען דאס געשאָז-פונגע, אריינגעמען אין די איזיגגען הענט אריין, דערמייט צו-קאנען דערגרייבן שאפונגגען פון איזיגגענים געשמאָק, ריין קול-טורעלע, קינסטלעריישע. דאס אויז געוען דער ציל פון די מענטישן פונעם "וַיֹּדְשֵׁן אֶרְכָּתְּעָרָקָמִיטָעָט". זוי האבן טאָקע צעמענטירט אָקָלָקְטִיוֹו פון פָּעֵיקָעָעָמָעָן, כדי צו קאנען באַדְיָינָעָן דעם לאָגָעָר-עוֹלָם מיט פָּאָרְשִׁידָעָנָעָט טָעָטָעָר-אוֹפָּרְוָוָן. מיך האט מען אויך אַרְיִינְגְּעָנוּמוּן אין קָרְעָנְצָל אָוּן פָּאָרְגָּעָלִיגָּט צָוּנוֹפְּצָוְשָׁטָעָלָן אָפָּרְאָגָרָם פון אָקְלִינְקוּנוּמָט-סְפָּעָקְטָאָקָל.

טעאטער „עמץ“

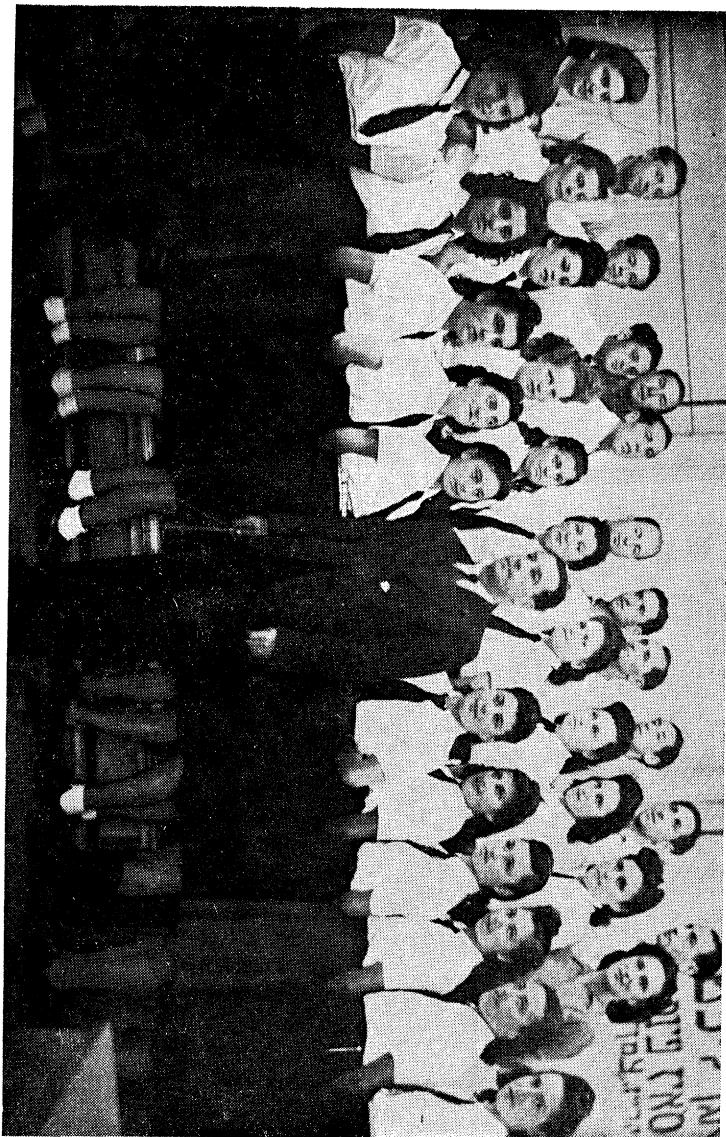
בימים ההם האט זיך אויך שוין געהאט ארגאניזטורט אין פעלדאָפֿינְג אַ יִדּוּשָׁעֶר כָּאָר — דער ערשותער יִדּוּשָׁעֶר כָּאָר אין כייערן — אונטער דער אַנְפּוֹרָנְג פָּוּן דעם באָגָאנְבָּטָן דִּירָי גענט לייבל פִּינְגְּעָרָהּוּט. דער בראשית ברא פָּוּן אֹזְקָוְלְטוּרְזָה יִצְּרָה האט גַּעֲקָאָנְט גַּעֲשָׁעָן נָאָר בֵּי אֹזְקָה «עַמְּקָה עַרְפָּה» ווי די יִדְּזָן זענען. דער גַּוְנְטְּשָׁטְּיִין פָּאָר דעם גַּעַשְׁאָפְּעָנָעָם כָּאָר אַיְזָה גַּעַלְיִינְגָּט גַּעַוּזָאָרָן אַיְנָעָם קָעַלְעָר פָּוּן אַטְּיִישְׁלָעְרְזָוָאָרְשָׁטָאָט. אַיְזָה דִּי פְּרָאָבָּן זענען דָּאָרְטָה פָּאָרְגָּעָקְוּמָעָן. דער דִּירְגְּעָנְטָה אַיְזָה דִּי פִּינְגְּעָרָהּוּט, ווּולְכָּעָר האט גַּעַשְׁטָאָמָט גַּעַוְזָעָמָט פָּוּנָעָם זוּלְגָּעָר סֻעְמִינָאָרָה, אַיְזָה אוּזְקָאָיְצִיּוּטָק גַּעַוְזָעָן דער פָּעָדָאָגָן. דער האט גַּעַלְעָרָנְט אַיְזָה אַפְּגָהְיִתְּזָן דִּי רִיכְטִיקִיּוּטָק פָּוּנָעָם ווּאָרְטָה אַוִּיסְדָּרוֹק, פָּוּנְקָט ווי דעם רִיאְנָעָם טָאָן אַיְזָה קָלָאָגָן פָּוּנָעָם לִיה. אַיְנָעָם כָּאָר פָּלְעָגָן זיך כָּסְדָּר אַנְשָׁלִימָן אַלְעָ, בֵּי וועמָעָן ס'איְזָה גַּעַוְזָעָן אַחֲוש פָּאָר יִדּוּשָׁעֶר נְגִינָה, אַיְזָה אוּזְקָאָזְעָלְכָּעָ, ווּאָסָה האָבָן גַּעַפְּילָט דעם חֹוב מִשְׁמִיךְ צָו זַיְוָן מִיטָּן יִדּוּשָׁן לִיה. אַזְוִי אַרְוָם האט דער כָּאָר זיך אַוִּיסְגְּעַבְּרִיטְמָעָט, פָּאָרְגְּרָעְסָעָרט זיך פָּוּן טָאָג צָו זַיְוָן אַוִּיסְדְּגָרִיכָּט דִּי צָאָל פָּוּן אַיְכָּעָר אַכְּצִיךְ מִיטְגְּלִידָעָר — פְּרָוִיָּעָן, מִעְנָעָר, בְּחוּרִים אַיְזָה מִידָּלָעָן, וועמָעָנָם גַּרְעַסְטָעָר טִילְיָה האט גַּעַשְׁטָאָמָט פָּוּן אַיְזָה אַרְוָם זוּלְגָּעָר. צָוְלִיב דעם ווּזְקָם פָּוּנָעָם כָּאָה האט דער «יִדּוּשָׁעֶר אַרְבָּעָטָעָר קָאָמִיטָעָט», ווּאָסָה האט אוּזְקָה דעם כָּאָר גַּעַהְאַלְטָן אַונְטָעָר זַיְוָעָ פְּלִיגָּל, זיך גַּעַוְזָעָן גַּעַצְוּוֹגְנָעָן צָו שָׁאָפָּן אַגְּרָעָסָעָר לְאַקָּאָל, הָן פָּאָר דער טָעַטְיִיקִיטָה פָּוּנָעָם כָּאָר, אַיְזָה גַּלְיִכְּצִיּוּטָק זָאָל עָר

ה. פערל מוטער

דינגען אויך פאר אנדערע קולטור-צוויגונג. אין דער ערשותער רוי, פארישטייט זיך, פאר טעאטער-טטעויקיט. צו דעם צוועך האבן זיין באזאָרגנט אַ ווילע פאר אַ קולטור-היים אין פעלד-אָפֿינְג. דאָרט האָט זיך טאָקע אָויסגעפֿיקט דער אין דייטשלאָנד באָרײַמֶט גּעוֹזָרְעַנְדָּר טַעַטָּר "עֲמָר", ווֹסָם אֵין, אָגָב, אָוִים-גּעוֹזָקְטָּן זיין אַ רִיפְּ פּוֹנוּם כָּאָר, פּוֹן ווּלְכָן דער טַעַטָּר האָט גּעַנְזְּצָט דַּי פְּעַיְקָע בְּחָרוּם אָוֹן מִידְלָעָן צוֹ טַעַטָּר אָוִיפְּפִירְוּנְגָּן. דער כָּאָר, זיין אָזָעְלְכָּעָר, האָט אויך בִּינְגְּעַשְׁטִי.

ערט מיט עטלעכע ליזדר צו יעדן סְפֻּקְתָּאָקְל. ביַי דַי גְּרִינְדָּעָר פּוֹן דעם "עֲמָר"-טַעַטָּר אֵין גּעוֹזָן גּוּטָעָר ווּלְגָן, ערלעכע כוֹנוֹת, בַּיּוֹם גּעַשְׁאָפְּעַנְעָם אַנְסָאמְבָּל אֵין גּעוֹזָן חַשְׁקָע צוֹ שְׁפִּילָן טַעַטָּר, סְהָאָט אַכְּבָּר גּעַפְּעַלְתָּ אֵין קְלִיָּה נִיקְיִיט: סְצַעְנִישׂעָר מַאֲטָעָרִיאָל אָוִיפְּקָע צוֹ קָעְנָעָן מִיט אִים אָוִיפְּבּוּיָן אֹזָא פְּאָרְשְׁטְּיוּלָן. הַיּוֹת אַכְּבָּר ווּדַר רְצֹן אֵין גּעוֹזָן דַּרְבָּיִ גְּרוּוּם, האָבָן מִיר גּעוֹזָן פּוֹן זיך דַי לְעַצְמָעָ זַאְפְּטָן פּוֹנוּם אַמְּאַלְיָקָן לְעַרְנָעָן, אָוֹן אַ סְפָּעָקָד מַאֲקָל אֵין דַעַמְּאָלָט בְּאַשְׁאָפָן גּעוֹזָרָן דַרְפָּוֹן, ווֹסָם בַּיִ מַאֲנְכָעָ חֲבָרִים פּוֹנוּם קָאַלְעָקְטָיו זַעַנְעָן פְּאָרְבָּלִיבָן אַיְגָעָם זַכְוָן סְצַעְנִקְעָם פּוֹנוּם אַמְּאַלְיָקָן "אַרְאָרָאָט-טַעַטָּר". מַעַן האָט גּעַנְזְּמָעָן בְּאַרְבָּעָתָן אָוֹן אַיְינְשָׁטָעָלָן — אָוֹן דַרְפָּוֹן אֵין גּעַ-בּוֹרִין גּעוֹזָרָן דַי עַרְשָׁטָעָ רְעוּוִי-פְּאָרְשְׁטְּעוּדָן "וְאֵל לְעַבְנָן עֲמָר". פּוֹן דָאָנָעָן אֵין גּעַבְּלִיבָן פָּאוֹן טַעַטָּר דַרְעָ נַאְמָעָן "עֲמָר". אָוּודָיִ האָבָן אויך נִישְׁתָּהָר גּעַפְּעַלְתָּ קִיְּן קָאַפְּ-דְּאָרְעָנִישָׁן ווּעַגְּן דַי "צְוָדָאָטִין" פָּאוֹן דָאַזְוִיקָן סְפֻּקְתָּאָקְל, ווּ, לְמַשֵּׁל, טִיפְּשָׁ יְדִישָׁ קָאָסְטִיוּמָעָן אָוֹן אַקְבָּעָסָוָרָן, ווֹסָם סְאֵין נִישְׁתָּהָר מַעְגָּלָעָ גּעוֹזָן צוֹ שַׁאֲפָן. אויך האָבָן אויך דַעַמְּאָלָט אַיְגְּנִיגְשְׁטָעָלָט אַ פרָּאָגְּמָעָנָט פּוֹן אַנְסְּקִים "דִּיבּוֹק": דַי סְצַעְנָקָע, ווּעַן סְעַנְדָּעָר

ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ମନୋଜ କାଳି

דיבן גונדר פון דראמאטישן קריין „עמד“.

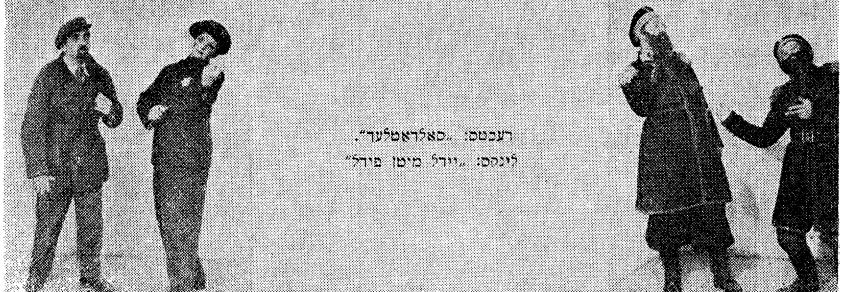
די גראינדר פון דראמאטישן קריין „עמד“.

ב' פון מאנד בראזרטראונט

“פּאַלְעִיטְרוֹפּוֹ”

רעכטט: “סָאלְרָאַטְפּוּרְדּ”
לְזֶסֶט: “יוֹרֵל בִּינְטוֹן פּוֹרְדּ”

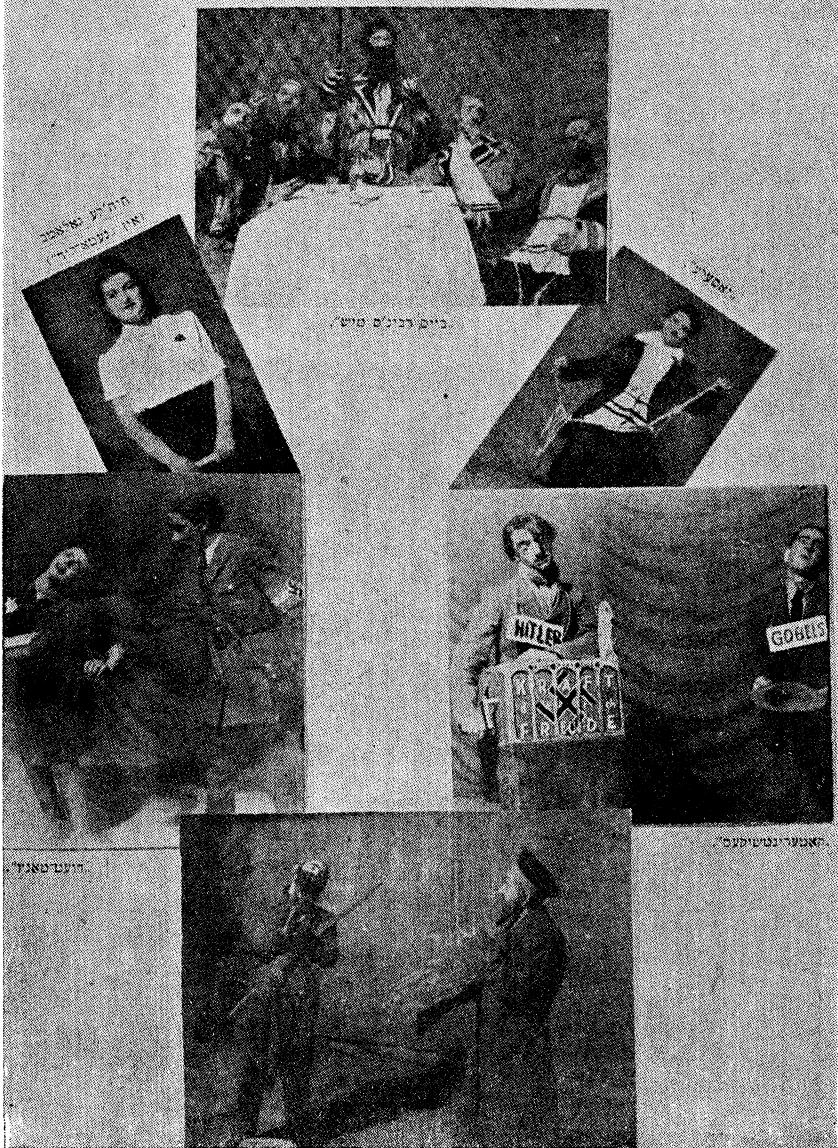
די ערשטע רעווי פֿאַרְשְׁטַעלְוָנְג פּוֹן “עַמְּךָ” זָאַל לְנַבְּנוּ עַמְּךָ.”

בריניצער, פֿאַרנְדיַק צוֹרִיךְ פֿוֹן קְלִימָאָזָקָעַ, וּזְוּ עַד הַאֲטַט גַּעַז
שריבָּן תְּנָאָוּס מִיט זַיִן טַאַכְטָעַר לְאַהֲלָעַ, קְוָמְתָ אַיִן קְלוּזַי
אַרְיַין צַו זַיִינָעַ אַנְשִׁי שְׁלֹמוֹינָג, זַיִן אַנְצְּזָוָאנָן דַי גּוֹטָעַ בְּשָׂרוֹהַ,
אוֹן מַעַן מַאֲכָט דֻּעָרְבִּיַּי אַלְחַיְים מִיטַּן קְנָאָקַ, מִילָּא, מִיטַּן דַי
בְּגַדִּים פָּאָר דַי בְּטַלְנִים אוֹן דַי אַנְדָּרָעַ אַנְטִילְיַ-נְּעַמְּעַר אַיִן
דֻּעָר סְצַעַנְקָעַ, אַיִן נַאֲךְ גְּעוּוֹן וּזְוּ עַם אַיִן צַו דֻּעָרְלִיְידַן, דַּאֲם
הַאֲבָן אַוְיְגַעַסְטְּרִיגַעַוּוּת דַי שְׁנִיאַדְעָרָם, שְׁוֹסְטָרָם אַיִן הַוְּטָלַ
מַאֲכָרָם פֿוֹן וּזְאָסַס סְהָאָט זַיִךְ גַּעַלְאָזָטַ: דַּאֲן הַאֲטַט מַעַן דַי זַאֲכַן
אַיְבָּרְגָּעַפְּאַרְכָּט אַוְיַף דַי נְוִיטִיקָעַ קְאַלְיַוָּן — אַיִן פָּטוֹר אַזְוּ עַסְפָּקָ.
עַרְגָּעַר אַיִן אַבְּעָר גְּעוּוֹן מִיטַּן אַלְיַוְתִּישָׁן זַיְדִּישָׁן מְלָבּוֹשָׁ פָּאָרָן
גַּבִּיר רַי סְעַנְדָּעָר בְּרִינִיצָעַר, וּזְאָסַס דָּאָרָפַ, מַעַרְ-וּוִינִיקָעַר, זַיִן
צְוָגָעַפָּאָסַט צַו זַיִן דָּאָל. אַיִן קְלִיְינִיקִיטַ, דֻּעָר גְּרָעַסְטָרָר גַּבִּיר
פֿוֹן בְּרִינִיצַי אַזְוִינָס אַיִן אַבְּעָר בְּקִיּוֹן פָּאֵל נִישְׁטָעַ מַעַלְלָעַ גְּעוּוֹן
צַו בְּאַקְוּמָעַן. דַי גְּרִיזָאָטָע בְּיָמַי שְׁוִישְׁפִּילָעַר, אַיִן נַאֲךְ מַעְרָרָ
בְּיָמַי אַיְנְשְׁטָעַלְעָר, הַאֲטַט גַּעַפְּיַנִּיקָט אַיִן לְשָׁעָר. סְהָאָט שְׁוִין
גַּעַהְאַלְטָן דֻּעָרְבִּיַּי, אַזְוּנָן זַאֲלַי דַי סְצַעַנְקָעַ, פְּרָאָסַט אַזְוּנָן פְּשָׁוֹטָ
אַרְזָוִסְגָּעָמָעַן פְּוֹנוּם פְּרָאָגְרָאָם, וּזְאָסַס אַיִן, אַגְּבָ, אַזְוִי אַזְוִיךְ שְׁוִין
נִישְׁטָעַ גְּעוּוֹן צַו שְׁטָאָרָק אַנְגַּעַלְאָדוֹן. עַרְשָׁת אַיִן דֻּעָר לְעַצְטָעַר
מִינְגָּטָ, מִמְשָׁ פָּאָרָן עַפְעַנְעָן דַעַם פְּאַרְהָאָגָּנָג צַו דֻּעָר פְּאַרְשָׁטָעַ
לוֹנְגָּה, הַאֲטַט זַיִךְ אַיְנְגָּעָר פֿוֹן דַי גְּרִינְדָּעָר פְּוֹנוּם טַעַטְסָטָר מְרָחָם
גְּעוּוֹגָ, גַּעַבְּרָאָסַט אַזְשָׁ פֿוֹן מִינְכָּנוֹן עַפְעָם אַפְּאַלְטָן מִיטַּן
סְפָּאַמְּעַטְעַנְעָם קְאַלְנָעָר, אַיִן דֻּעָרְמִיט גַּעַרְאָטָעַוּוּת דַי סִיטְוָאָצִיעָ.
דֻּעָר דַּאֲזְיַקָּעָר בְּגַד וּוּאַלְטָ, אַגְּבָ, גַּיכְעָר גַּעַפְּאָסַט פָּאָרָן חַתְּן-
בְּחוֹה, אַיְדָעָר פָּאָרָן הַדְּרָתַ-פְּנִימְדִיקָן גַּבִּיר רַי סְעַנְדָּעָרָל בְּרִיָּה
נִיצָעַר. סְאִיּוֹ אַבְּעָר נִישְׁטָעַ גְּעוּוֹן עַפְעָם בְּעַמְעָרָם.

דַי אַלְעַ שְׁוּוּעָרִיקִיָּתַן הַאֲבָן פֿוֹן דַעַסְטָוּעָן נִישְׁטָעַ גַּעַז
שְׁטָעָרָט, אַזְוּנָן דַי פְּאַרְשָׁטָעַלְוָגָן זַאֲלַי גַּעַפְּעָלָן וּוּרָן דַעַם עַוְלָם.

א סך פון זיין האבן געמאכט א שהחינו איבער די ערשותע שפראצן פון יידיישער קולטור נאכן היטלער-אטטאקליז און דער אפקלאנג פון דער פארשטיילונג האט זיך באלאג צעטראגן אין די אנדרע ידישע יישובים אין דיטשלאנד, וו מיר זענען געווארן פארבעטן צו קומען אהון אויך זיין מהנה זיין. מיר זענען געפארן קייז מינכען, שטוטנארט, לאנדסכערג, פרענק-פורט, פערנוואלד און אומגעטום וו ס'אייז געווין קאנצענד טריורט א גרעסערער עולם יידן. געתאן האט מען עם מיט פארגענינג. פאר וואס דען נישט? זאלן נאך יידן זען און טאקע הנאה האבן פון א יידיישער פארשטיילונג. און אויך אין אויך געשען מיט די אנדרע אויפיפורונגען פון דעם מין: "די פרייליעכע חבריה", "מנחים-מענדל לעבט", "פון אלץ צו ביסלער", "די שנאים צולאכעס" (להכעים) און "מען קען גאנזישט וויסן". די דזוייקע אלע פארשטיילונגען זענען בא-שאפן געווארן מיט די אויבן אויגערעכנטע באשיידענע מיטלען און מעגלעכיתן. א סך טעקסטען זענען געשאפן גע-ווארן דורך די חברים פון קאלעקטיוו; ס'יענען אויך געווארן אינסצעניזיט לידעה, און עילם האט אלץ ביה גוט פאָרדיזיט... ביז אין איינעם א טאג איז, וו פון הימל צוגעישקט, אריינגעפאלן צו אונדו דאס בוך מיט ש. אַנְסְקִים באַרְיֶמְטָע טעאטער-פייעסן "דער דיבוק" און "טאג און נאכט". די גרויסע שמחה, וואס האט מיך באַהערشت אין יענעט טאג, בעה מען האט מיר א וויז געטאן דאס אלטיטשקע ביכל, פיל איך נאך עד היום, יעדעם מאל, וווען דאס קומט מיר אויף מיין זיכרוון. כ'האָב פשוט דערמייט זיך צעטאנצט, עם געקושט און צוגע-דריקט צום הארצן מיט ליבשאפט. אין די אוינן פון דעם יוד, וואס האט מיר דערלאנגט דאס ביכל, האָב איך מסתמא

די צויזיטפֿ רעוויד-פארטמעלונג פון "עניך", די פֿריילעבע חבריה

ביגע-מאסקעס ביינ קאצעטלער

אויסגעזען, ווי א חסר-דעה ריל. דעם האט זיך אroiסגעפליט פון זיין איראנישן שמיכל אונ פון זיין באדייערנדיקן צושאך-לען מיטן קאָפּ, ווי איינער ואנט: נעהה, אַ צעדרייטער... כהו צו פֿאָרָעָנְטָפָּעָרָן זיין נישט אroiסגעזעטן השערה, זאג איך צו אים:

דו ווייסט באָטש סאָרָאָ אָוְצָרָ דָו הָאָסָטָ מִיר גַּעֲבָרָאכְטָ ? נישטָאָ קִין פֿרְיוֹ דָעֵרְפָּאָרָ.

אונ באָמת אָזֶוּ. אַיְן קְלִינְיִקְיּוֹתָ ? אַגְּסָקִים "דִּיבּוֹקָ", מִין טרוֹווֹם אַיְן חֻשְׁכְּדִיקָעָ קָאָצָעָטָ-גַּעַכְתָּ ? אַזְּ בְּזִיאָל נָאָךְ האָבָן דֵי

טעאטער-קָאָלְעָקְטִיוֹו „עַמְּדָ“.

זיכיה דאס דאזייקע ווועرك ווידער צו זען אויפֿ דער יידישער
בינע.

וואס און אמרת, האב אויך דעם גראמעטן טיל טעקסט פון
“דיבוק” געקענט פון אויסנוייניק. כ’האָב אַפְּלוֹ שוין געהאָט
געטראָכט זיך אַנְצּוּשְׁטְּרָעְנְגָּן אָוֹן פֶּרוֹוֹן אַוִיפְּשָׂרְיוֹבָּן די¹
פייעסָע, כדֵי עֻוּעַנְטוּעַל זיך אַוִיפְּצּוּפְּרָן אַוְיפֿ דער בִּנְעַ.
אויב
אויך האָב דאס נישט געטָן, אויז עס געווען מהמת דֶּרֶךְ-אָרְץ
פארן שאָפְּעָר פון אַט דעם אָוְשְׁטְּרָבְּלָעָן ווועرك. ס’אַיז בַּי
מיר געווען גרוּזִים די אָחָרִיות אָוֹן די מָוָרָא נישט צו זיין
פִּינְקְטְּלִיךְ מִיט זיין שאָפְּונָג. אָכְעָר אַיְצָט, אָזֶן מַעַן האָט פָּאָר
זיך דעם טעקסט בכבודו ובעצמו, טא ווי אָזְזִי זאל מַעַן נישט
זיין מלָא שְׁמָה ? בְּפִרְטָן נָאָה, ווּעָן דַו וְעַסְטָ פָּאָר זיך אַ מעַנְגָּן
לעֲכָקִים אַוִיפְּצּוּפְּרָן די פִּיעָסָע מִיטָן “עַמְקָ–טְעַטְּעָר.

דער „דיבוק“

הgeom כ'חאכ שווין געהאט צייט צו דערקענען דעם קאָר לעקטיוו מיט זיין ערנטער בעצוונג צו דער טעאטער-עבודה, האָב אַיך פּוֹן דִּיעֵסְטוּעֶגְן מֵיַּן פְּלַאַן אוֹיפֿצּוֹפֿרֶן דעם „דיבוק“, ווי אַ בָּאוֹנוֹנְדָּעָרָע פָּאָרְשְׁטָעָלָוָג, דָּעָרוֹוַיְיל נַאֲך גַּעַהַאַלְתָּן בְּסָוד, כְּדִי בַּיּוֹן וּאַסְ-זְוּעָן זַאֲל אַיך נִישְׁתָּאָוִיסְעָן אַיז וַיְיַעַרְעָ אָוִיגָּן ווי אַ פָּאָנְטָאַזְיָאָר, וּוְאָסְ וּוְאָגְטָן זַיך צַו פָּאָרְמָעָסְטָן, בַּיּוֹן דִּי מִזְעָרָנָע בָּאָדִינְגְּנוֹנָגָן, אוֹיפֿן גְּרוֹוִיסְן יְיִדְישָׁן טָעָאטָעָר-זְוּעָרָק. אַיז וּוְאָסְ זַשְׁעָ טָוָטָמָעָן? ווי אַזְוִי מַאֲכָלָטָמָעָן, אַיז מֵיַּן גַּאנְצָעָרָפּוֹן זַאֲל נִישְׁתָּאָוִיסְעָן וּוְעָרָן צְעָרוֹנוֹנָעָן אַזְן צֻעְפְּלִיעָן, ווי דער רַוִּיך מִיטָּן וּוְינָט? האָב אַיך בַּיּוֹן זַיך אָפְגָּעָמָאָכָט, אַיז רַאֲשָׁתָּכָל, זַאֲל אַיך בָּאָאָרְבָּעָטָן דִּי פִּיעָטָע, זַיך זַאֲל זַיין גְּרִיְּתָאָפְּרָצָז לִיעָנָעָן בְּפֶרְחָסִיתָה. דְּהִיְּנוֹ, סִ'אָל וּוְעָרָן אַיְנָגָעָאָרְדָּנָט אַ לִיעָנָע אָוָונָט פּוֹן דער פִּיעָטָע אַיְנָעָם לְאָקָאָל פּוֹן „קוֹלוֹטָרְ-הַיּוֹם“ אַזְן „כָּל דִּיכְפּוֹן יְהִי וַיְכְלָל“ — וּוְעָרָן סְ'וּעָתָהָבָן הַשְּׁקָאָן אַזְן אַינְטָעָרָעָם, זַאֲל קְוּמָעָן הָעָרָן. דָּעָרָנָאָר וּוְעָטָמָעָן אָפְשָׁר אַ שְׁמוּסָמָעָן מְכוֹחָאַז אַזְן אוֹיפֿפְּרָוָוָג אַזְוִיפּוֹתָר בְּינָעָן. וּוְאָסְ אַיז דָּא פָּאָרָאָז אַיְנָגְזָשְׁטָעָלָן? — האָב אַיך זַיך גַּעַטְרָאָכָט — נִישְׁתָּאָוִיסְעָן וּמִינְגָּעָר אַזְוּיְּוּ-שְׁעָהָדִיקָּעָר אַנְשָׁטְרָעָנָג. הַיּוֹת אַזְוּנָע אָוָונָטָן זַעַנָּעָן נַאֲך אַיז יְעַנְגָּר צִיְּתָן גְּעוּוֹן אַזְעַלְתָּהִיט, דער אַיְנָגָאנָג אַיז דָּאָך בְּמִילָּאָ פְּרִיָּה, טָא זַאלָּן יְהִדָּה, וּוְעַלְכָּעָ וּוְיִלְן הָעָרָן אַז יְדִוִּישׁ וּוְאָרטָה, דָּאָסָמָעָן. מִיטָּן דִּי וּוְעַרְטָעָר האָב אַיך דערקְלָעָרָט מֵיַּן פָּאָרְשְׁלָאָג בְּעָתָן פָּאָרְלִינְגָן אַיז פָּאָרָן קָאָר לעקטיוו. חַבְרָה האָבָן דָּעָרוֹוַףּ מְסָכִים גְּעוּוֹן אַיז תִּכְפּ בְּאַקְאָנָט

געמאנכט פאר די לאגנער-היידן אין פעלדאפינג דעם טאגן און
 די שעה פון אט דעם רעצייטאציע-אונגנט.
 הלמאי זאל מען דאם באחאלטן? אונדזער סאטיספאקציע
 אין יענעט אונגנט איז געוווען גרוים שוין דערפּון, וואס דער
 לאקאל פון "קולטור-היים" איז געוווען געפּאקט מיט באזוכער.
 הייסט עס, האב איך געטראכט, איז ס'אייז פארצן אַ חזש
 און אויך דער אינטערעם דאם צו הערן לייענען. און כ'האב
 שוין כמעט ווי געפּילט דעם דערפּאלג פון מיין פלאן דאם
 וועرك אויך אויפּוצופּירן. מהמתה, אויב עס זענען פארצן איזו
 פֿיל בעלנים אויףּ בלוייז צו הערן לייענען, וועלן דאך, על אחת
 כמה וכמה, זיין בעלנים צו זען די אויפּיפּירונג אויףּ דער ביגען.
 הכלל, דער טיעאטער-קָאַלעקטיוו, די הייפּט-מחותנים און
 די צו מיינסטן פָּאַרְאִינְטְּרָעֵרְעַטְּצָעָט צו הערן דאם וועرك, האבן
 זיך געוזצט איזן די ערשטע ריינן. דאם זעלביבּ אויך די
 קולטור-קָאַמִּיסְיָע און די לאגנער-אנפּירונג. נאכן מעלהן פונעם
 פָּאַרְזּוֹיצְעָר, איז דאם לייענען הייכט זיך אַן, איז דער עולם
 געבליכן שטיל און איזן דערווארטונג.

וואו בייס שליח-ציבור איז די ימי-גראים פאר זיין תפילה
 "חנני העני ממעיש", האט אויך בי מיר דעמאלאט אינעם הארץן
 געפּלאטערט אַבקשה: "היה נא מצליה את דרכו אשר אנכי
 הולך". מאך מיך, גאטענוי, באגלויקן אין מיין וועגן, מיין שליחות
 אויסצופּירן.

וואו שטארק מיינע אויגן זענען געוווען פָּאַרטְּאָן אַינְעָם
 בויל, האב איך פון דעסטוועגן געפּילט אלעמענס בליקן אויףּ
 מיין פֿנִים — אַסְימָן מובּהָקָה, איז דער דֶּרֶק-ארץ פָּאַר דעם
 דאַזְוִיקָן וועرك און זיין באשאפעּר אווֹ פָּאַרְצָן. כ'האב דעמאלאט
 זיך באטען אַאנְצּוּוּנְדָן אַלְעָ כוחות אויףּ געפּעלִין צו וועגן.

כ'האָב זיך אַפְּגַעַבָּן אַחֲרָבָן, אוֹ מֵיטַּמִּין לַיְעַנְעַן דַּי
פַּיעַסְעַד דַּאֲרָף אַיְךְ בַּאֲלִינְגָּן, אַזְוִי צַוְּגָן, דַּעַם עַקְזַּמְעַן, מַעַן
וְאֶל מַיר טַרוּיָן אַוְיפְּצַפְּרָן דַּאֲסָם דַּאֲזַיְקָע גַּרְוִיסָע טַעַטְמָעָרָד
וְוּרָק, אַיזְ גַּרְוִיס גַּעַוְעַן מֵיטַּן פְּרִיד, וְעוֹן נַאֲכָן פַּאֲרָעַנְדִּיקָן
לַיְעַנְעַן דַּי פַּיעַסְעַד, הַאֲכָן גַּעַהְילְכָט שְׁטַאֲרָקָע אַפְּלַאֲדִיסְמַעַנְטָן.
בַּקְיָצְוָה, אַיְךְ הַאָב מֵיטַּמִּין עַרְשָׂתָן צַיל דַּעַרְגְּרִיבָט: נַאֲךְ
איַן יַעֲנַעַם אַוְנוֹנָט אַיזְ גַּעַקְמָעַן דַּי הַסְּכָמָה פָּוֹן דַּעַר לַאֲגַנְעָרָד
אַנְפְּרוֹנָג, דַּעַר קוֹלְטוֹר-קָאַמִּיסְיָע אַוְן פָּוֹנָעָם «אַרְבָּעַטְמָעָר-קָאַדְּ
מִיטַּעַט» צַו בַּאֲוֹיְזָן דַּאֲסָם דַּאֲזַיְקָע וְוּרָק אַוִּיפְּ דַּעַר בִּינָע. דַּעַר
אַיְינְצִיקָּעָר סְפָּק בַּיְיָ זַיְיָ גַּעַוְעַן דַּעַר כֹּוחְ פָּוֹנָעָם אַנְסָמְבָּל,
וְאָסְ פָּלְעָגָט בַּיְיָ אַהֲרָן אַוְיסְפָּרָן בְּלוֹזָיְסְצָעַנְקָעָם פָּוֹן אַ לִיְּכָּ
טָעָרָן זְשָׁאַנְעָר. וּבְכָן, צַי אַיזְ דַּעַר דַּאֲזַיְקָע טַעַטְמָעָר-קָאַלְעַקְטָיוֹו
רָאוּי זַיְיָ צַו פַּאֲרַמְעָסָטָן אַוִּיפְּ אַזְזָעָזָעָז ? אַיְךְ הַאָב גַּעַפְרוֹוֹט
אַפְּשַׂוְאָכָן זְיוּרָעָסְפָּקָות אַוְן זַיְיָ אַיְכָעַרְצִיָּגָן צַו גַּלְיָיָן אַיְגָעָם
כֹּוחְ פָּוֹן דַּעַם זְיוּרָעָסְפָּקָן קָאַלְעַקְטָיוֹו, אַיזְ זַיְיָ וּוּלָן, בְּלִי סְפָּק,
קָאנָעָן אַוְיסְטָרָאָגָן דַּי רָאָלָן זְיוּרָעָע : בַּיְיָ אַגְּוָטָן וּוּלָן אַוְן אַסְדָּקָעָט
אַרְבָּעָט וּוּטָמָעָן מַעַן דַּאֲסָם דַּעַרְגְּרִיבָט.

גַּעַוְוִיסְעַד מִיטְגָּלִידָעָר פָּוֹנָעָם טַעַטְמָעָר-קָאַלְעַקְטָיוֹו, וּוּלְכָע
הַאֲכָן נַאֲךְ גַּעַדְעַנְקָט דַּעַם «דִּיבְּקוֹק», אַוְיפְּגַעַפְּרָט דַּוְרָךְ דַּעַר
«זְוַילְגָּעָר טְרוֹפְּעָע», זְעַנְעַן אַיְיךְ גַּעַוְעַן בַּאֲהֻרְשָׁתָן פָּוֹן אַזְזָעָז
פְּחַד-גְּזַעְפִּיל. זַיְיָ הַאֲכָן שָׁוֹן בַּאֲצִיְּטָנָס בַּאֲקוּמָעָן אַמִּין טַרְעָמָע
אַוְן זַיְיָ זְעַנְעַן נִישְׁתָּגַעַן אַיְכָעַרְצִיָּגָט, אַוְ דַּאֲסָם זַאֲלָ קָאנָעָן
רַעַלְזִירָט וּוּרָן. אַיְךְ הַאָב דַּי דַּאֲזַיְקָע חֲבָרִים גַּעַפְרוֹוֹט
בַּאֲרוֹיקָן זַיְיָ אַוְיפְּקָלְעָן אַוְן אַפְּשַׂוְאָכָן זְיוּרָעָסְפָּקָן. הַאָב
אַיְיךְ זַיְיָ גַּעַזְאַגְּטָן, אַיזְ דַּעַרְוּוֹיְל וּוּטָמָעָן דַּאֲסָם וּוּרָק בְּלוֹזָיְ
שְׁטוֹדִירָן, שְׁמוּעָסְעָן דַּעַרְיכָעָר, מַחְמָתָסְאַיזְ סְתָמָסְכָדָיְיָ זַיְיָ
גַּעַנְטָעָר צַו בַּאֲקָעָנָעָן מֵיטַּמִּין אַזְזָעָז וּוּרָק, אַוְן בָּעָתָאָט

דער סטודיע וועט מען פעטשטעלן, אויב דאס קאָן וועדען
אַ יש פֿאָר אָן אויפֿירונג. ווי באָלד נישט, אויב וועט מען
איינזען, אָז ס'אייז פראָקטיש נישט מעגָלעָד דאס צו שטעלן
וויי אַ גאנצקייט, וועט מען דערפּון, לְפָחוֹת, קאָגעָן אויפֿירן
פראָגְמִינְטֶן.

אַבער היהות ווי דעם גָּרְעָסְטָן טִילְ חֲבָרִים פָּנוּנָם בְּלַיְלָה
האָבָן שְׁיוֹן שְׁטָאָרָק גָּעַלְאָקְטָן דֵּי רָאָלָן, וּאָס זַיְהָאָבָן זַיְהָשְׁיוֹן
גַּעַחַט אַגְּנָעָמָסְטָן, האָבָן זַיְהָאָבָן זַיְהָשְׁיוֹן, אָז מען דָּרָףְ דָּס
וועַרְקָן יַיְהָ אַוְיְפֿירָן וויי אַ גַּנְצָקִיָּט, אָז ס'אייז באַשְׁלָאָסְטָן
גַּעַוּאָרָן צְוַצְוַרְעָטָן צוֹ דֵי פְּרָאָבָן, מען האָט צְעַשְׁרִיבָן דֵי
רָאָלָן, זַיְהָ פְּאָרְטִוְילָט דעם קָאָלָעָקְטָיוֹ, אָז מִיטְ התְּלָהָבוֹת
גַּעַנוּמָעָן אַיְינְשְׁטָעָן דעם ערְשָׁטָן אָקְטָן.

קְלָאָר, אָז נָאָבָן באַקְעָנָעָן זַיְהָ פּוֹן אַנְסָאָמְבָּל מִיטְ דֵי רָאָלָן,
האָבָן חֲבָרָה מִמְּשָׁז זַיְהָ פְּאָרְלִיבָּט אַיְן זַיְהָ, אָז קִינְעָרָה האָט מַעַר
ニְשְׁטָן גַּעַוּאָלָט הָעָרָן פּוֹן אַרְוִיסְלָאָזָן צְוּוִינָם פּוֹן הָאָנְטָן.

וּאָס טָטוֹט מען אַבער מִיטְן כָּלְלָה «אָס אַיְן קְמָה אַיְן תּוֹרָה»,
וּאָס אַיְן אוֹיךְ אַיְצָט חָל, מְחַמְּתָה דָעָר מָאָגָן האָט תְּמִיד דָס
עַרְשְׁטָעָן וּוְאָרטָן. דָעַרְצָוּ דָרָףְ מעַן זַיְהָ נָאָךְ אַיְצָטָעָר אַוּוּקָעָן
זַעַצְּן קְנָעָלָן טָאָגָן-אַיְן טָאָגָן-אַיְם, קְוּמָעָן אַוְיָףְ פְּרָאָבָן אָז
דָעַרְנָאָךְ לְעַרְנָאָעָן דֵי רָאָלָן אַיְן שְׁטוּבָן, טָאָ וּוְעָטָן גַּעַבָּן
פְּרָנָסָה? אַמְתָה טָאָקָעָן, אָז פּוֹן דָעָר חִוּנָה, וּאָס מעַן באַקְוּמוֹט
צְוּגָעָטִיְילָט, קָאָן מעַן נִישְׁטָט שְׁטָאָרָבָן פּוֹן הָוְנָגָעָר, מעַן דָרָףְ
דָאָךְ אַבער דֵי שְׁטוּבָן בָּאַזְאָרָגָן מִיטְ עַפְעָם אַנְדָעָרָשׂ אוֹיךְ. טָאָ
וּוְעָטָן זַיְהָ דָעַרְמִיטְ פְּאָרְנָעָמָעָן? בְּפִירְוִישְׁ גַּעַרְעַכְטָעָן טָעָנוֹת.
מעַן האָט דָס אַיכְעַרְגָּעָבָן דָאָרטָן, וּוּ מעַן דָרָףְ, אָז באָ-
קְוּמָעָן אַ צְוָאָגְן דָעָם עֲגַנִּין צַוְּ לְיִוּן עַל צַד הַיוֹתָר טָובָן.

נישט וווײיט פון דער אין דייטשלאנד באָריומטער ספֿאָרטַי
געגנט גָּרְמַנִּישׁ-פָּאָרְטָעָנְקָוְרְכָּעָן, אין דער טִיפֶּ פָּוֹן אַ גָּעְדִּיכְטָן
סָאָסְמָנָע-וּוֹאָלָד, אוּוּ גַּעַשְׁטָאָגָנָעָן אַיְינָעָרָ אַלְיָוָן אַ גָּרוֹיסָעָרָ פָּאָלָאָזִין,
וּוְאָס אַיְוּ גַּעַוּוּןָ פָּאָרוּזָעָן מִיטָּ אַלְעָןָ נַוְוִיקָעָ באָקוּוּעָמְלָעָקְיִיטָן.
דעָם פָּאָלָאָזִין הָאָבָּן דַּי הַוְּתָלְעָרִימָטָן אַוְוָגְעָבָוִיטָן, עָרָ זָאָלָ זַוִּי
דִּינָעָן פָּאָרָ גַּעַהְיִימָעָ וּזְיוֹנָגָנָעָן אָוּן באָרָאָצָונָגָנָעָן פָּוֹן מַלְוָחָה-
מַעְנָעָר אָוּן מַלְיָטָעָר-לְיִוּטָן, אָוּן אָפְשָׂרָ גַּלְיוּצִיּוֹטָקָ אַוְוָידָ פָּאָרָ
זַוְוָרָס אָוּן אָפְרוֹ-אָרָטָן. דַּי דָּאָוִיקָעָ גַּעַבְיִידָעָ הָאָטָן דַּי לְאָגָנָעָר-
אַנְפָרוֹנָגָ פָּוֹן פָּעַלְדָּאָפִינָגָ אַיְצָטָ באָקָוּמוּןָ וּוְיָ אָוּן אָפְרוֹ-אָרָטָן
פָּאָרָ יִדְןָן, וּוְאָס נַוְיִיטִיקָן זַדְךָ אָיְן דַּעָם. דַּעָרָ פָּאָלָאָזִין חָאָטָ גַּעַהְאָטָ
זַוִּין שְׁטָעַנְדִּיקָעָ באָדִינָנוֹגָ (דייטשׁ פְּרוּוּן אָוּן מַעְנָעָר) פָּאָרָ
דַּעָרָ קִיךְ, דַּי צִימָעָרָן אָוּן בְּכָלְ פָּאָרָן גַּעַבְרוּידָ פָּוֹן דַּי מַעְנָטָשָׁן,
וּוְאָס זַעְנָעָן דָּאָרָטָ גַּעַקְוּמוּןָ אָהִין זַיְדָ אָפְרוּוּן.

כַּדִּי דַּעָרָ טְעַטְּעָרָ-קָאָלְעָקְטִיוֹ זַאָלָ פָּאָרָ דַּעָרָ צִיּוֹטָ פָּוֹן
איַינְשָׁטוֹדְרָן דַּעָם "דִּיבָּוקָ" זַיְין אַוְסְגָּעָטָן פָּוֹן טָאָגָן-טָעַגְלָעָכָעָ
דָּאָגָוָתָ פְּרָנָסָה, הָאָטָן דַּי לְאָגָנָר-אַנְפָרוֹנָגָ באָשָׁלָאָסָן אִים אָהָוָן
צַוְּ שִׁיקָּן, כַּדִּי צַיְּ קָאָגָנָעָן דָּאָרָטָ רְוִיךָ זַיְצָן אָוּן עָסָקָ זַיְין לְשָׁמָהָ
אַגְּנוּיָן מִיטָּ דַּעָרָ אַנְגָּשָׁטָרָעָנְגָּטָרָ אַרְכָּעָטָ פָּוֹן אַיְינְשָׁטָעָלָן דַּי
פְּיעָסָעָ.

אַיְינָעָם דָּאָזְיָקָן פָּאָלָאָזִין הָאָטָן זַיְדָ אַוְידָ גַּעַפְוָנָעָן אַ קְלִיְּנָעָר
זַאָלָ מִיטָּ אַ בִּינָעָ. וּוּיְזָמָט אָוּסָם, כַּדִּי דָאָרָטָ צַוְּ פָּאָרוֹוִילְזָן דַּי
הַוְּיָרָ-גַּעַשְׁעַצְטָעָ נַאֲצִי-מְחַבְּלִים. אַיְצָטָרָ וּוּלְזָן זַיְדָ מִיטָּ דַּעָם
בְּאָנוֹצָן זַיְעָרָעָ נַעַכְטִיקָעָ קְרָבָנוֹתָ אָוּן מַאְכָןָ דָאָרָטָ פְּרָאָבָן
אַיְכָעָרָ אַ טְעַטְּעָרָ-וּוֹעָרָקָ פָּוֹן אַ גַּיְדִּישָׁן שְׁרִיְּבָעָרָ. אָיְן דַּעָם
אַלְיָוָן אַיְוּ שְׁוִיןָ גַּעַוּוּןָ אַ שְׁטִיקָ נַקְמָתָה.

בָּעָתָ אַונְדוֹעָרָ וּוּוּיְנָעָן אָיְן דַּעָם דָּאָזְיָקָן אָפְרוֹהָווֹיזָ, פְּלָעָגָן
קוּמוּןָ אָהִין דַּי פָּאָרָנְעָמְסָטָעָ לִיְוָיטָ פָּוֹן לְאָגָנָרָ פָּעַלְדָּאָפִינָגָ אָוּן

דאָרט פֿאַרְבּוּעַנְגָּן דִּי רֹותְעָג פֿוֹן סֻפֶּךְ וּזְאָךְ. דָּער קְלִינְגְּעָר זָאָל
מייט דָּער בִּינְעַה האָט דַּערְבּוּכָּר אַוִיךְ גַּעֲדִינְט פֿאָרְן "עַמְּךָ"
אנְסָאַמְּבָּל אַוִיךְ צַו פֿאַרְוּוַיְילְן דִּי וּוַיְקַעְנְדִּיסְטָן. וּוְעַד סְ/הָאָט
דָּאָס גַּעֲטָאָן מייט אַ לְּיֵיד, וּוְעַד מייט אַ מַּאֲנַגְּלָאָג, מִיט אַן אַיְמָד
פֿרְאַוּוּזְוִירְטָן סְקַעְטָשׁ, אַנְעַקְדָּאָט אָזְן וּוַיְזָן. אַפְּטָט מַאֲלַהַאָט מַעַן
גַּעֲנוּמָעָן אַוִיכְן צִימְבָּל עַמְּצָאָן פֿוֹן דָּער לְאַגְּנָעָר-אַנְפִּירְוָנָג, אַיְמָד
טִירְטָם זַיְן אַוִיכְן רַעַדְן, וּשְׁעַמְּטִיקְוָלִירָן, פֿירְוָנָג וּכְדוּמָה. עַולְמָס
הָאָט זַיְן מַשְׁמָח גַּעֲוָעָן. "עַמְּךָ", פֿלְעָנָט מַעַן זַגְּנָג, לְאַכְּט אָזְן
וּוַיְוִינְט גְּלִיכְצִיְּטִיךְ, "עַמְּךָ" זַגְּגָט :

זָאָל לְעַבְּן עַמְּךָ
פֿוֹן אַלְעָ פֿאָכְּנוּ;
דוֹ מַעְגָּסְטָט דָּאָר, עַמְּךָ,
פֿוֹן אַלְעָ לְאַכְּן.
דוֹ הָאָסְטָט פֿיְלָ מַעְלוֹת,
כָּאַטְשָׁ הָאָסְטָט קְיַיְן גַּעַלְתָּ.
פֿרְעָג נִישְׁטָט קְיַיְן שָׁאָלוֹת,
לְאָרָ פֿוֹן דָּער וּוּעָלָט.

(לייטמָאַטְיוּוּ פֿוֹן דָּער עַרְשְׁטָטָר רַעַוְוִי-פֿאַרְשְׁטָטָעַלְוָג אַבָּן "זַאָל
לְעַבְּן עַמְּךָ")

איַן אָט דָּעַם פֿאַרְוּוּאַרְפּעַנְגָּם וּוַיְנְקָל, איַן יַעֲנָעָם פֿאַלְאָזָן,
פֿוֹן וּאַנְגָּעָן נַאֲר איַין סְטוּוֹשָׁקָעָה האָט גַּעַפְּרִיט צַו דָּער דְּרוּוִיסְנָ-
דיְקָעָר וּוּעָלָט, איַוְוַיְזָה דִּי אַרְבָּעָט אַיְבָּעָרָן אַיְנְשָׁטָעָלָן דָּעַם "דיְ-
בּוֹקָ" גַּעֲוָעָן אָזְן אַינְטָעָנְסִיוּוּ אָזְן גַּעֲגָעָבָן גַּוְטָעָ רַעַזְלָטָאָטָן.
נַאֲדָ זַעַקָּס וּוְאַכְּן איַוְוַיְגָעָבָן גַּעַוְוָאָרָן דִּי פֿרְעָמִיעָרָעָ אָזְן דָּעַם

ערשטען טאג חול המועד פמח פונעם יאר נײַנְצָן זעקס און
פארץיק.

פונקט ווי יידן פלעגן אַ מאָל זיין פֿאָרְפֿאָרָעַט אַין דער
פמח-וואָאָך מיטן גְּרִיטְן זיך צום חג המזות, אַזְוַי אַיְן אַין
יענע פֿאָרְפֿסְחַ-טַעַג אַנְגַּעַגְנָגְנָעַן דָּסֶם גְּרִיטְן זיך צו דער
פרעמעירעַע פָּוֹן „דִּיבּוֹקָה“, ווֹאָם דָּאָרָף דָּאָרָף פֿאָרְקּוּמוּנָן אַיְן
אַ דָּאָפְּלָטָן זְמוּ-חרוֹתָינוּ: זְכַר לִיצְיָאַת מְצָרִים אַוְן דַּי מְפָלָה
פּוֹנָעָם הִיטְלָעָרוּזָם. יַדְןָ האָבָּן אַיְכְּרַגְּעַלְעַבְטָה הִיטְלָעָרָן אַוְן
דָּעַרְלָעַבְטָה וּוּוִיטָעָר צו קָאנְגָּעָן מְשִׁיחָן זְיַוְן מִיטָּהָיָדָיש טַעַטָּעָר.
וּיְ נַאֲרָר דַּעַר מְאַלְעִירְקָאַלְעַקְטִיוֹ הַאָטָט פֿאָרְעַנְדִּיקָט אַוְן
צַעְקַלְעַפְטָה דַּי אָפִישָׁן, הַאָטָט דַּעַר לְאַגְּנָעָר פֿעַלְדָּאַפְּינָגָן מִמְּשָׁ
גַּעַנוּמָעָן גַּיְינָן, וּיְ אַוְיָפָּרְעַדְלָעָן. הַיְמָלָאָן עַרְד — אַוְן פְּרָעָ-
מִירָעָ. אַלְעָ בְּעַלְיָ-מְלָאָכוֹתָן פָּוֹן דַּי לְאַגְּנָעָר-וּאַרְשָׁתָטָטָן זְעַנְעָן
גַּעַשְׁטָעַלְטָן גַּעַוּוֹאָרָן לְרֹשָׁוֹתָן פָּוֹן דֻּעָם דָּאָזְיָקָן צּוּוֹעָק. שְׁנִיְדָעָרָם
הָאָבָּן אַוְיְפְּגַעְנִיָּתָן זְשַׁוְּפְּעַצְעָם, שְׁסַטְמָעָרָם הָאָבָּן אַוְיְפְּגַעְלָאַפְטָה
פָּאַנְטָאַפְעַלְעָה, הִיטְלָ-מְאַכְעָרָם הָאָבָּן אַוְיְפְּגַעְשַׁטְעַלְטָה הִיטְלָעָה.
איַין קְלִיְינִיקִיָּת — בְּאַקְלִיְידָן אַיְכָעָר צְוֹאַנְצִיךְ רְאַלִיסְטָן,
אַחֲזָן סְטָטָטִיסְטָן, בְּמַשְׁךְ פָּוֹן איַין וּוּאָךְ, איַין דַּעַר נַאֲרָ-
מְאַלְעָר צִיְּמָת אַפְּילָו נִישְׁתָּגְעָוָעָן קִיְּינָן שְׁפִילְעָבָלִי, דָּעַרְצָוּ נַאֲרָ —
איַין יַעַנְעַ מִיּוֹעַרְגָּעָן בְּאַדְיָנוֹגְנָגְנָעָן. דַּי פְּרוֹיְעַן-קְלִיְידָעָר הַאָטָט מַעַן
וּיְ עַס אַיְזָן צְגַעַפְּאַסְטָה פּוֹנָעָם, „אָוְנְרָאָצָן“-בְּאַקְלִיְידָנוֹגָנָ-מְאַגְּזָוָן.
דַּי טְעַבְנִישָׁע קְאַמִּיסְיָע הַאָטָט גַּעַרְבָּעָטָם מְעַשִּׁים צו בְּאַזְוָרָן דַּי
מִינְימָאַלָּע נְוִיטִיקָע רְעַקּוּוֹזְיָיטָן. וּוֹאָם זְיַוְן הָאָבָּן מִיטָּהָיָדָיש
צְוֹאַמְעַנְגַּעַשְׁטָעַלְטָה. אַ שְׁוֹפֵר אַרְיִסְצּוֹרְיָיָבָן דֻּעָם דְּבָוק אַיְזָן
אַכְבָּר נִישְׁתָּגְעָוָעָן בְּנִמְצָאָה. הַאָטָט דַּעַר טִישְׁלָעָר אַיְסָמָן
גַּעַשְׁנִיצְטָה פָּוֹן הָאָלָזָן. דֻּעָם קוֹלְ-שְׁוֹפֵר גַּוְפָּא הַאָטָט דָּעַרְלָאַנְגָּנָט
דַּעַר קְלָעַזְמָעָר אַוְיָפָּר זְיַוְן קְלָאָרָן אַיְזָן דִּיְתָלָעָה,

וואס נישט איזין בעליך וואלט זיך עם געונגנטשן. א טלית פארן מיראפאלאער צדיק, און דוקא מיט א פרעכטיקער ערתרה, האט אויסגעבערגט דער יונגעער, מאדרנער רב. מיינער א ?אנגער חבר פון קויפרינג (עלכן דאכט). ער האט נישט געהאלטן, איז ס'וועט זיין א חילול הקודש, אויב ר' עוריאלקע מיראפאלאער וועט איז זיין טלית א羅יסטראיבן א דיבוק פון א יידישער טאכטער, אפילו ווען דאס געשטע אופֿר דער בינע. ער האט אבער געבעטן דאס נישט מפרנס צו מאכן, איז ס'יאל נישט דערגנין צו די פֿרומֿן יידן דארט, יענע זאלן אים דערפֿאָר נישט דורךן, קנסגען, האלטן אים פֿאָר אן אַפְּיקָרָס און אים אַפְּשָׁר מעכיר זיין דערפֿאָר ווי זיעדר מרָאָ-דאָתָא.

אבער די צוית שטימות נישט, די מעג לויונג, ווי א וויכער, און אט איז שווין באָלד אַנגעקומוּן דערTAG פון דער געגעראָל-פראָכָע, ווען אלץ באָדָאָרָף שווין זיין פֿיקָם און פֿאָרטִיק. כדֵי די דעָקָאָרָצִיעָם זאלן זיין גְּרוּיטָ צו דער צִוְּתָה, האָבָן די מְאָלָעָרָם געהאָרָעָוָעָט אַ גְּאנֶצָּעָט עֲרָבָ דער געגעראָל-פראָכָע. נישט מער, אַנְשְׁטָאָט דעם אלטן בריניצער קלויוּ מיט זיינע פֿאָרוּוּינְטָן ווענט, האָבָן זיין גָּאָר אויסגעמייסטערט אַ פרעכטיקע שיינע און צָאָצָקעדיַקָּע שָׁוֹל, פרוַיְיש און נִי, גְּלִיאָד פון דער נָאָדָל אָרוּים. פון TAG פראָכָט, וואס האט אַרְאָפְּגָע-שיינט פון די ווענט, איז מיר אָזֶש פֿינְצְטָעָר גְּעוֹזָרָן פֿאָר די די אוּיגָן. דעם מצְבָּה האט געראָטָעָוָעָט אַ חבר פון קָאָלָעָקְטָוָו, אַוְיך אַ מְאָלָעָר : ער האט מיט זיין פֿעָנְדוֹלָ פֿרָאָסָט און פֿשָׂוָט אַ בִּימְלָ פֿאָרְמִיאָוָסָט די שְׁיוֹנְקִיָּת, און דָּאָן האט עַמְּשָׁט באָקְוּמוּן אַ שְׁטִיקָל בריניצער פְּנִים.

בְּאָגְנִינְעָן, ס'איו שטיל און רְוִיך. זעלטן זעט מען עמְעִצָּן זיך באָוָעָגָן אַיְן לאָגָעָר. די זוֹן הַיְבָט אַן בִּסְלָעְכּוּווּ זיך

ארויינציגונגנבעגען דורךן אָפֶעֲנָעָם פָּעַנְצָטָעַר. אֵין בְּלָאַק-צִימָעַר
שְׁלָאַפְּן נָאַךְ מִיְּנָעַ מִיטְוֹוְוִינְעָר גָּאנָץ גַּעַשְׁמָאַק, פָּאַרְוּוְוְגַּט פֿוֹן
דָּעַם פְּרִילְיָנְגַּ-אַרְאָמָאַט, וּוְאַסְטְּ דְּרִינְגְּטַ פָּוְנָעַם דְּרוֹוִיסַּן. זַיִי, מִיְּנָעַ
שְׁכָנִים וּוְיָמִן נִישְׁטָט, אָזְ לְעָבָן זַיִי לִינְגַּט עַמְּפָעַצְעָר שְׁווֵין שְׁיַיְנָעַ
שְׁעהָעַן מִיטְ אָפֶעֲנָעַ אַוְיָגַן אָזְ אַיְזָה פָּאַרְטִּיפְּטַ אָזְ אָזְ אַשְׁיעָר
מְחַשְׁבָּות אָזְ וְאַרְגָּן. מַעַן טָאַר אַבְּעָר קִינְגָּעַם נִישְׁטָט שְׁטָעוֹרָן
דָּעַם שְׁלָאַפְּ, מַעַן מוֹ גַּעַדְוָלְדִּיק וְאַרְטָןְ בֵּי חַבְּרָה וּוּעָלָן וִיךְ
אוּפְּפּוּעָקָן, אָזְ דָּצָן וּוְעַטְ מַעַן קָאַנְגַּן אַרְוִיסְגַּיְן, אַוּעָקְ צָו עַטְ
לְעַכְעַ שְׁוִישְׁפְּלִיעָר אַדְעָר צָוּ בִּינָעַ-טְעַכְּטִיקָעָר מִיטְ נָאַךְ
עַטְלָעַכְעַ אַנוּוּיְזָוְנְגָעַן, וּוְאַסְטְּ מַעַן חַטְטַ נִישְׁטָט בְּאַוְיָזְן צָו מַאֲכָן
נַעַכְטָן, אַוְיָףְ דָּעַר גַּעַנְעָרָאַל-פְּרָאַכְעַ. כְּיוּעַל נִישְׁטָט אַיְבָּעַרְטָרִיבָּן
וְאַגְּנָדִיק, אָזְ אַזְוִי וְזַיִדְעָר נִשְׁמָה-צִוְטָעָר בֵּי יַיְדָן צָו כְּלַ-נְדָרִיכָן
מִיטְ אַזְאַט גַּעַפְּלִיל הַאַטְמָת מַעַן וִיךְ גַּעַגְּרִיטַט צָו דָּעַר פְּרָעַמְיָעָר
אָזְ יַעַנְגָּעַם אַוְנָטָט.

אַרְךְ הַאַב גַּעַדְעַנְקָט דִּי אַוְמָאַרְדָּעַנוֹנָג בְּעַת דִּי פְּרִיעַרְדִּיקָע
פָּאַרְשָׁטָעַלְוָנְגָעַן, צְוִילִיב דָּעַר שְׁטוֹפְּעַנְיִשְׁ פָּוְנָעַם עַולְם אַיִן זָאַל
אַרְיִין. פָּאַר אַזְאַט עַרְנְסָטָעָר אַוְיָפְּרִירָוָג וּוְאַלְטָט אַזְאַט גַּעַקְאַנְט
בְּרַעַנְגָּעַן אָ פִּיאַסְקָאָ. דָּאַם דָּאַרְפָּ מַעַן אַיְצָטָעָר אַוְמָבָּאַדְיָינְגָט
וּמַעַן אַוְיָסְצָוְמִידָּן. עַמְּ זַעַנְגָּעַן דָּעַרְבָּעָר צְוָגְעָרִיטַט גַּעַוְוָאַרְן אָ
מִין אַיְינְטָרִיט-קָאַרְטָן (אָזְ אָזְ אַפְּצָאַל), וּוְאַסְטְּ זַעַנְגָּעַן צְוָגְעָטְיִילָט
גַּעַוְוָאַרְן צָו יַעַדוֹן בְּלָאַק מִיטְ אָ נַאַרְמָעָ פָּאַר יַעַדוֹר פָּאַרְשָׁטָעָר
לוֹנְגָּה. דִּי דָּאַזְיָקָעָ פִּיעָסָעָ אָזְ גַּעַגְּבָעָן גַּעַוְוָאַרְן אָ גַּנְצָעָ וּוְאָהָרָ
כְּדִי אַלְעַ יַיְדָן זָאַלְן זַיִקְאַנְגָּעַן וּמַעַן.
מִיאָלָא, דִּי אַיְבָּעַרְלָעַכְעַנְיִשְׁ אָזְ יַעַנְגָּעַם יַיְנָוָטָן, בְּעַת סְ'הָאַט
וִיךְ גַּעַעַפְּנָט דָּעַר פָּאַרְהָאָנָג, אָזְ נִישְׁטָט שִׁיְיךְ אַיְבָּעַרְצָוְנָעָבָן.
צָו דָּעַר פְּרָעַמְיָעָר זַעַנְגָּעַן גַּעַקְוּמָעָן טָעַטְמָעָר-מַעַנְטָשָׁן, קִינְסָטָ
לָעָר, רַעַדְקָטָאָרָן פֿוֹן פָּאַרְשִׁידָעָנָעָ ערְטָעָר אָזְ דִּיְוִיטְשָׁאָנָה.

ה. פָּרֶל מַוְטָּעָר

ג. טוֹרְקָאָו אָוּן אַ. יַאֲכִימָאוֹוִיטֶשׁ.

צווישן די געטט זענען געוווען: דער פָּפּוֹלְעָרָר שְׂוִישְׂפִּילָעָר אָוּן רְעוֹזְשִׁיםָעָר יַאֲנָאָס טוֹרְקָאָו, דער שֻׁפְּ-רְעַדְקְּתָאָר פּוֹנוּם אַילּוּסְטְּרִירְטָן וּשְׁוֹרְנָאָל "די יַיְדִּישׁ רְוַנְדְּשְׁוֵי", יִשְׂרָאֵל בְּלוּדְעָמָעָנְפָּעָלָד, מִיטָּן וַיְיָן פָּטְאָאָדְעָפְּאָרְטָעָר, אַוְיךָ דָּעָר טְעַמְּטָעָר קענער אָוּן קְרִיְּטִיקָעָר, מִיטְאָרְבָּעָטָעָר פָּוּן דָּעָר מִינְכְּעָנָעָר יַיְדִּישׁ צִיְּטוֹנָג, "אָונְדוֹעָר וּוֹעָג", דָּוד פֿעָרְגָּאָמָעָנָט, אָוּן נָאָךְ אַנדְעָרָע יַיְדִּישׁ פֿעָנְ-מְעָנְטָשָׁן אָוּן קוֹלְטָוָר-טוּוָר, וּוְאָסָם הָאָבָּן אַיְן יַעֲנָעָר צִיְּוִית זִיךְּ רְגַפְּוֹנָעָן אַיְן דִּיְתְּשְׁלָאָנָד. זַיְיָ אַלְעָה הָאָבָּן וּוְאָרָעָם זִיךְּ אַרְוִיְּסְגַּעַזְגַּט וּוֹעָגָן דָּעָר אַוְיְפְּפִירְוָנָג. אָזּוּי, לְמַשְׁלַׁח, הָאָטָט יַאֲנָאָס טוֹרְקָאָו גַּעַזְגַּט נָאָךְ דָּעָר פֿאָרְשְׁטָעָלָוָנָג: "איְיךָ מִוּוּ אַיְיךָ מָאָבָּן אַ קְאַמְפְּלִימָעָנָט, וּוְאָסָם אַיְוּ דָּעָר רְיוַיְנָעָר אַמְתָּה: אַיְיךָ הָאָבָּן גַּעַזְעָן אַ זְוִיבָּרָעָ, שְׁוִינָעָ, יַיְדִּישׁ פֿאָרְשְׁטָעָלָוָנָג".

ער האט זיך פֿאַטְאָגֶרֶאָפֶרֶט מִיט זַיִן "רַיוּוֹאַל" — אַ. יַאֲכִי
מאוֹוִיטַש אַין דַעַר רַאַל פָּוָן חָנָן.

מִיט דַעַם אַוְיסְדָּרוֹק "זַוְּבָעָרָע פֿאַרְשְׁטָעַלְוָנָג" אַיִוּ ער
אַבְּסָלָלוֹת גַעֲוֹעַן גַעֲרָעַכְט. ס' אַיּוּ בְּאַמְתָ גְרוּסָאַכְט גַעֲלִיגַט
גַעֲוֹוָרָן אַוְיפָּיַעַן מַלְכָוָש, אַין וּוּלְבָנָן דַיְ אַקְטִיאָרָן וּוּלְזָן זַיךְ
דָאָרָפָן בָּאוֹוִיזָן אַוְיפָּיַעַן דַעַר בִּינָעַ, טַרְאַץְן דַיְ נִישְׁתָ לִיכְטָעַ בָּאַ
דִינְגָנוֹגָנוֹג צָו בָּאַקְוּמוֹן דַיְ נִוְיטְקָע שְׂטָאַפָּן פֿאַר דַעַם צַוּעָק.
אַפְיָלוּ פֿאַר דַיְ קָאַסְטִיוֹמָעָן פָּוָן דַיְ בְּטָלָנִים, וּוָסָם דֻּרְצִיּוֹן מִיט
הַתְּהַבָּות וּוּגָנָן ר' דַוְדָל טַלְגָנָרָם גַילְדָעָרָע שְׁטוֹל, וּוּגָנָן
ר' יִשְׂרָאֵל רַוּשִׁינָעָרָם קָאַפְּעַלְיָעָן פָּוָן פִיר אַין צַוָּאנְצִיק כָּלִי
זָמְרִים, וּוּגָנָן ר' שְׁמוֹאֵל קָאַמְינָקָעָרָם גַילְדָעָנָע פָּאַנְטָאַפְּעַלְעָר —
אוֹיךְ זַוְּעָרָע כָּאַלְאָטָלָעָךְ זַעֲנָעָן גַעֲוֹעַן מַעֲנְטָשְׁלָעָךְ פֿאַרְן אָוִיגְ
דָאָס וּלְבִיקָע אַיְיךְ בֵּין דַיְ בְּעַטְלָעָרָם — טָאַקָּע אַפְגָנָרִיסָעָנָע
בְּגָדִים, אַבְעָר זַוְּבָעָרָע.

יִשְׂרָאֵל בְּלוּמָעָנְפָעָלָד, דַעַר שְׁעַפְ-רַעַדְאַקְטָאָר פָּוָן "די יִזְרִישׁע
רַונְדְּשִׁוְיָה" אַין פֿרָאַנְקָפְּרָטְ-בִּיְמִיָּן, הַאָט נִישְׁתָ בָּאוֹוִיזָן זַיךְ
צַוְּצִישְׁטוֹפָן הַיְנָטָעָר דַיְ קָוְלִיסָן אַוְיסְצָוְרִיקָן זַיִן אַנְעַרְקָעָנוֹגָן.
הַאָט עַר דָאָס גַעֲטָאָן אַין אַ בְּרוֹוָה, אַין וּוּלְבָנָן עַר שְׁרוּבָטָט:
"אַיְידָעָר אַיךְ פֿאַרְלָאָזְן פֿעַלְדָאַפְּינָג, וּוֹלִיל אַיךְ אַוְיפָ
דַעַם וּוּגָנָן אַוְיסְדָּרוֹקָן מִין הָאַרְצִיָּקָן דַאַנְקָ פֿאַרְן אַוְמְגַעְהוַיְעָרָן
פֿאַרְגָּעָנָגָן, וּוָסָם אַיר פֿאַרְשְׁאָפָט טַוְיָוָנָטָעָר יִדְזָן מִיטָן אַוְיפָ
פֿירָן דַעַם "דִיבָוק".

עַם אַיִוּ בְּלִי סְפָקָ, דַיְ וּוּיכְטִיקְסְטָע לִיְסָטוֹנָג אַוְיפָן קוֹלָ
טוּרְעַלְן גַעֲבִיטָ פָּוָן דַעַר שְׁאָרוֹת הַפְּלִוָתָה אַין דִוְטְשָׁלָאָנָה.
אַיר הַאָט גַעֲשָׁאַפָּן אַין אַ בְּרַעַטָעָר-בָּאַרְאָק אַ בֵּית-הַמִּקְדָשׁ
פָּוָן יִדְיָוָן גַיְסָט. אַוּן אַיְיעָר אַרְכָבָעָט אַוְיפָ דַעַם גַעֲבִיט אַיּוּ
אַן אַוְמְגַעְהוַיְעָרָע שְׁרוּיטָ פֿאַרְוָיָס צִים רַעַנְעַסָּאָנָס פָּוָן אַוְנְדוּעָר

דראָם, קרייַּו “עֶמֶק”, בֵּין יְדִישָׁן אַלְבָעַטָּרָךְ-קָאַמִּיטָּעַט
איַּן פָּעַלְדָּפִינָּן

פֿרָאָגָרָם

פֿוֹן דָּעָר דָּרָאָמָטִישָׁעָר לְעַגְעַנְדָּע
איַּן פִּיר אַקְטָן
(צְוִוִּישָׁן צְוּוִיָּה וּוּלְטָן)

לְשָׁלְדִּיבָּרָא

פֿוֹן שָׁ. אַנְסָקָר

פָּעָרֶזֶן גַּעַן

— שלמה טאיבע	ר' פנדר ברינציגער
— אסתור שייניאך	לאה (זיין טאכטער)
— עלייע לוייקין	פראדע (אייר ניאנגע)
— חייהיל גאלאמב	גיטל (לאה/ס חבר'טעס) בתיה
— לאה זונגער	מנשא (לאה/ס חתן)
— אלילו פינגעראהוט	נחמן (זיין פאטער)
— מאיר אבראמעויזש	ר' מנדרל (מנשא/ס רבי)
— לוייב אפטער	דער משולח
— שמעון קלעטשעוסקי	ר' עוראלעע מיראפאלאער (א צדיק)
— חיים פערלמאוטער	מייכאל (זיין גבא依)
— משה שאָר	ר' שמישון (רב אין מיראפאלאיע)
— לוייב פינגעראהוט	דיניבם
— מאיר אבראמעויזש	ד-טער
— אלילו פינגעראהוט	מאיר (שמש אין ברינציגער של)
— משה שאָר	הנו
— אברהם יאכימאויזק	הענער
— שמואל צעלניך	ה-טער
— לוייב אפטער	בטלזים
— מאיר אבראמעויזש	ה-טער א-טער (עלטערע יידענע)
— אלילו פינגעראהוט	א חתונה-אורות
— עלייע לוייקין	ט-טער
— לויוער באַלצ'ויניק	
— לוייב אפטער	
טִיטְוֹ-טָאנֵץ	
אָרוּחִים-חַסְדִּים-יִשְׂכָּבָה בָּחוּרִים-קְבִּצָּנִים-יִידָּן	
קְוִינְגְּעָר-חַתּוֹנָה-גַּעֲמָפָט-כְּלִיזְמוּרִים א. א.	

רעוישיסאר: חיים פערלמאוטער * כארקטעריוואטאָר: שמואל צעלניך
 * טעליכישע ליטונג מ. קירשענבלאָט * אייגענע דעקאָראָצְיעַס.

אלט-נייעם גויסט פון ישראָל סבא. די ווערטעה, וואָס אין-שריבּ אַיִיך, זענען נישט קייזן קאָמְפְּלִימְעַנְטֶן, זוי זענען גע-שריבּן אָונְטָעָרָן אָומְפָאָרְגָּעָסְלָעָן אַיְינְדָּרוֹק פון „דִּיבּוֹק“ אַיִיך-פֿעלְדָּאָפֿינְג.

אין גלויבּן, אוֹ די לְיִוְסְטוֹנוֹגְּנָעָן פון אַיְיעָר „עַמְּך“ וועלְזַ-געפֿינְגַּן דעם געהעריקָן אַפְּקָלָאנְג אַיִיך דער יַדְיִשְׁעָר אַינְלָעָנְ-דִּישְׁעָר אַוְן אַוְסְלָעָנְדִּישְׁעָר פֿרְעָסָע, פֿאָרְכְּלִיבּ אַיִיך מֵיט די בעסטע ווֹנטָשָׁן פֿאָר אַיְיעָר צֻקְּנוֹנְפֿטִיקָעָר אַרְבָּעָט.“ אין זיַּין אַילְוְסְטְּרִירְטָן זְשָׁוְרְנָאָל „די יַדְיִשְׁעָר רָוְנְדְּשָׁוִיִּי“ האָט י. בלומענפֿעלְד גְּעוּווֹידְמָעָט דָּרְיוִי זְוִיטָן דער אַוְיפְּפִירְוָונְג פון „דִּיבּוֹק“.

דער טעאָטער-קְרִיטִיקָעָר דוד פֿרְגְּנָאָמְעָנְט שְׂרִיבְּכָט אַיִיך זיַּין אַפְּשָׁאָצְוָנָג וועגן „דִּיבּוֹק“ אַיִיך דער מִינְכָּעָנָעָר יַדְיִשְׁעָר צִוְּתוֹנָג „אָונְדוֹעָר וועגן“:

„דער, „דִּיבּוֹק“, וואָס אַיִיך אַוְיפְּגָעָפְּרִיט גְּעוּווֹאָרָן אַוְיפְּ אַלְעָאָירָאָפְּעָיִשְׁעָ בְּיִנְעָם, אַיִיך נָאָר אַז עַקְסִיםְאָרִיקָן אַיבְּעָרְדִּים בְּאָנָיִט גְּעוּווֹאָרָן דָּרְכָּנוּ רְעוּשִׁיםְעָרָ פון „עַמְּך“-טְעָאָטָעָר ה. פֿעָרְלָמוֹטָעָר. פֿאָר זיַּין דְּרִיְסְטִיקִיט אַוְן אַוְיפְּטָוּ קְוָמְטָאִים אַחֲרִיצָיָקָן יוֹשְׁרָכָוה.“

די פֿרְעָמִיעָרָע אַיִיך אַוְסְגָּעָפְּאָלָן גָּאנְץ גַּעַלְגָּעָן. זָאָלָן אַכְּבָּעָר די „עַמְּך“-אַרְטִיסְטָן נִישְׁטָה פֿאָרְשִׁיכְוָרֶת ווערָן מִיטָּן דְּרָפְּאָלָג, מִינְעָנְדִּיק, אוֹ מֵיט אַט דער פֿאָרְשְׁטָעָלָונְג הָאָבָּן זַיִּה שְׁוִין זַיִּה צִיל דְּעָרְגְּרִיכָּט. זַיִּה דָּאָרְפָּן נִישְׁטָה אַוְיפְּהָעָרָן ווּוִיטָעָר צַו אַרְכְּבָּעָטָן אַכְּבָּעָר זַיִּה.

זָאָל די פֿאָרְשְׁטָעָלָונְג פון „דִּיבּוֹק“ זיַּין אַגְּטָעָר בְּיוֹשְׁפִּילְ-פְּהָ-פְּרָאָגְּרָאָמָעָן, וואָס דְּעַמְּאָרָאָלְיִזְׁרָן דעם ווֹלָם. דער

בִּנְעַד מַאֲסָקָעַ בֵּין קָאָצָעַלְעָר

טַעַטְעָר „עַמֶּךָ“ הַאֲטָט אָונְדוֹ אַיְבָּעַצְיִיגְטַּ, אָז בֵּין אָ גַּוְתְּן
וְוַילְעַן אָונַ אַוִּיסְדוּעַר קָאָזַן מַעַן זַיְעַר פַּיְלַ לַיּוֹסְטַן.
דַּי שְׁטִימָוְנָג אַוְיפַּן זַכְל אַיְזַ אַ גַּעַוְיְבָעַנְעַ. דַּעַר עַולְמַ
פַּאֲרָהָאַלְטַ וְזַהַ, וְזַהַ עַם פַּאֲסָטַ פַּאֲרַ אַזְזַ פַּאֲרַשְׁטָעַלְוָנְגַן. מַעַן
פַּיְלַט דַּעַם דַּרְכַּ-אַרְצַן פַּאֲרַ אַנְ-סְקִין. מַעַן זַיְצַט רַוִּיקַ, גַּעַשְׁפָּאַנְטַ
בַּיּוֹן דַּי פַּאֲרָהָאַנְגַּ וְוַעַט זַיְדַּעַפְּעַנְגַּן. דַּי קַאַסְטְּוִוּמַעַן, גַּרְיָם אָונַ
דַּעַקְאַרְאַצְיִיעַם הַאֲכַבַּן דַּעַרְגַּנְצַט דַּי פַּאֲרַשְׁטָעַלְוָנְגַן. אַזְזַ פַּאֲרַ
שְׁטָעַלְוָנְגַן אַיְזַ וְוַעַרְטַן צַו זַעַן.“
דַּעַר קַוְלְטוֹרְ-טַעוֹר אָונַ טַעַטְעָר-קַעְנָעַר הַעַרְמָטַן גַּאַלְדַּ
בָּרְגַּ דַּרְיִקְטַּ זַיְדַּ אַזְזַיְוַי אַרְוִים :

„שְׁטִי אַוִּיףַּ, גַּרְוִוְיָעַר יִדְיְשָׁעַר רַעַוְשִׁיעַר דָּוד הַעַרְמָטַן,
וְוַאֲסַמְּתַ אַנְ-סְקִים „דִּיבְּקוּק“ דַּעַר עַרְשָׁעַר אַינְסְצָעַנְיוּרַת
אָונַ רַעַוְשִׁיסְרַת. מִיטַּ דַּעַר וְוַילְנָעַר טַרוּפַע אַיְזַ וְוַאַרְשַׁעַ, זַעַן,
זַיְדַּעַנְעַ נַאֲכְפָּאַלְגָּעַר פַּאֲרַשְׁעַמְעַן דַּיְקַ נַיְשַׁטַּ, שַׁעַפְּן וְוַיְוַטְּעַר
פָּנַ אַלְטָעַ קַוְאַלְזַן פָּנַ דַּעַר יִדְיְשָׁעַר קַוְנָסַט אָונַ וְוַעַרְן בְּאַגְּנִיםַ
טַעַרְטַמַּט מִיטַּ נַיְעַ שְׁאַפְּוָנְגַעַן“. (פְּרָאַגְּרָאַטַּם פָּנַ דַּעַר אַוְיְפְּפִירְוָנְגַן
פָּנַ „דִּיבְּקוּק“).

שְׁמָאַיְוַאַזְקָם שְׁרִוְיְבַטְמַ :
„אַ גַּעַוְאַגְּטָעַר פְּרָוּוֹ. „עַמֶּךָ“ פָּנַ פַּעַלְדָּאַפְּינְגַן הַאֲטָט, זַיְדַּ
פַּאֲרַמְאַסְטַן אַוְיְסְצָוְשָׁטְעַלְזַן אַיְינְעַ פָּנַ דַּי קַיְנְסְטָלְעַרְיְשָׁטָע
דְּרַאְמָעַם פָּנַ אָונְדוּעַר לְיִתְעַרְאַטְוֹ. אַנְ-סְקִים „דִּיבְּקוּק“ מִיטַּ זַיְן
טִיפְּעַר טַרְגָּנִיקַ, מִיטַּ דַּעַר סַוְכְּטָעַלְקִיְּתַ פָּנַ זַיְנָעַ דְּרַאְמָאַטְיִישַׁע
סִיטְוָאַצְיִעַם, אַיְזַ אַיְינְעַ פָּנַ דַּי שְׁוּוּרָסְטַע בִּינְעַ-אַוְיְפְּרִוְנְגַעַן.
דַּי דְּרַאְמָעַ אַטְעַמַּט מִיטַּ שְׁטִילְעַן צַעַר אָונַ שְׁוּוּרָיְרַעְטַר. טַרְגָּגִיקַ פָּנַ
צַוְוַיְיָ זַיְנָעַ לְעַבְנָמַ, וְוַאֲסַמְּתַ שְׁטָרָעַבַּן זַיְדַּעַפְּעַנְגַּן. פַּאֲרָאַיְנִיקַן אָונַ דַּי
פַּאֲרָהָעַלְטָעַנְיוּשַׁן צַעְרִיּוֹן זַיְיַן.
לְמַעַן הַאֲמָתַ מַזְזַעַן צַוְגָּעַבַּן, אָז „עַמֶּךָ“ הַאֲטָט מִיטַּ אַרְ

ה. פערלモוטער

פלוייס און ערנשטן צונאנגע דערגרייכט די העכטטע שטופע
פון טעאטראָלער קונסטט".

מאיד בער גוטמאָן:

„פון די דריי אויפֿפֿירונגען, וואָס אַיך האָב געזען בֵּי
„עֲמָרָה“, אָן דער עִיקָּר דַּעַם „דִּיבּוֹק“ פּוֹן שֶׁ. אַנְסְּקִי, האָט
מען זיך געקבנט אַיבְּעַרְצִיגְגָּן, אוֹ די חֲבָרִים פּוֹן „עֲמָרָה“ האָבָן
פִּיעַטְעַט צַו יִדְיִיש טַעַטָּעָר; דַּאַס הַעַלְפְּט זַיְה זַיְה צַו דַּעַרָּ-
וּוּוּטְעָרָן פּוֹן בִּילְיָקִיט אָן שְׂרִיּוּנְדִּיקָּעָן עַפְּעַקְטָּן.

די אויפֿפֿירונג פּוֹן „דִּיבּוֹק“ אוֹז גַּעַשְׁתָּאָנָּעָן אַוְּפָט אַהֲיכָעָר
מדרגה. חֲנָן האָט גַּעַהָאָט מַאֲמֻעָנָן, וּוּעָן עַם האָט זַיְה
גַּעַוְאָלָט, צַוְּאָמָעָן מִיט אַים, דַּעַרְחָוִיכָן אָן אַרְיִינְקָומָעָן אַין
זַיְנָע אַוְּסְגַּעַהְלוּמָטָע וּוּלְטָן.

לאַהֲלָע אַיז גַּעַוְוָעָן האָרְצִיךְ אָן צַּאָרָט. אַיר צִוְּטָעָרְנְדִּיקָּע
שְׁטִימָע אַיז אַרְיִין אַין האָרְצָן.

דַּעַר מִירָאָפָּלָעָר צְדִיק האָט מִיט קוֹנְסְטָלָעָרִישָׁן טַאָלָאנְט
גַּעַשְׁאָפָן אַרְבִּישָׁן טִיףָ, אָן אַיז זַיְנָע סְפָּקוֹת אָן צַּעְכָּרָאָכְנִיקִיט
אַיז מַעַן גַּעַוְוָעָן צַוְּאָמָעָן מִיט אַים בָּאָזָרְגָּט, צַי סְ'וּעָט אַים
גַּעַלְנוּגָעָן אַרְוִיסְצּוֹטְרִיבָן אַדִּיבּוֹק פּוֹן אַיְדִּישָׁעָר טַאָכְטָעָר.
אָן דַּאַס אַיז אַסְּמִינָן מַוְּהָקָה, אַז דַּעַר אַקְטִיאָר האָט זַיְנָס
דַּעַרְגְּרִיכְטָן.

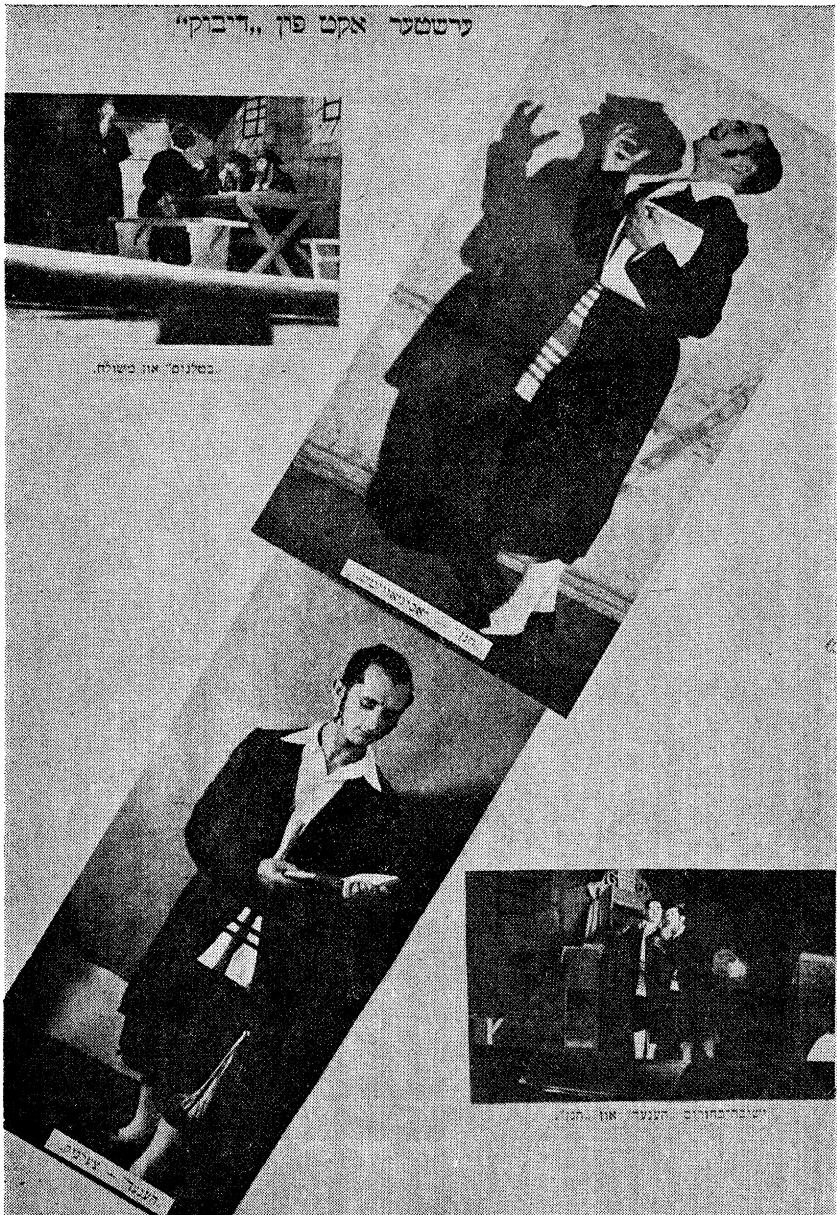
די אַיבְּעַרְקָע אַנְטִילְיָ-נַעַמָּעָר האָבָן עַרְלָעָר צַּוְּגָעָהָאָלָפָן, אָן
סְ'הָאָט זַיְה בָּאָקְוּמָעָן אַפְּאָרְעָנְדִּיקָּט בַּיָּלְדָּן פּוֹן נִישָׁת וּוּוּטָן
יִדְיָוָן עַבָּר.

פָּאָר דַּעַם פָּאָרְגָּעָנִיגָּן אָן די טְרָעָרָן פּוֹן פְּרִיְיד בְּעַת אַיְיעָרָע
אוּפֿפֿירונגען, פָּאָר דַּעַם עַרְשָׁטָן פְּרוֹווֹ אַין דַּעַר צִיְּטוֹוְיָלִיקָעָר
אַכְּסָנִיה צַו גַּעַבָּן אַיְדִּישָׁע פִּיעָסָע, דָּאנְק אַיך אַיך, חֲבָרִים
פּוֹן „עֲמָרָה“. אַיך בְּלִיב אַיְיעָרָ פְּרִיְינְדָן”.

לייטשטיין אקט פון "דיבוק"

במלון און פלאזה

לטראות ירושלים

צ'ויבּן פֿאָגִץ — גֵּ אַפְּטֶר
בָּאָז — אַכְתָּה שִׁינְגָּאַט

צְוֹוִיְמָטָע אֲקַש פָּז "דִיבּוֹק"

בְּעַמְלָעָר מַגְנִיבָּן

בְּיַיָּאָר בָּז צְוּוּיְמָטָע אֲקַש

דריטער אקט פון "דיבוק".

בִּינָעַ מְאָסָקָעַ בֵּיִ קָאָצָעַלְעַר

דעָר דִּיכְטָעָר ה. לִיּוֹוִיק אָוֹן פֿרָאָפְּעָמָאָר י. אָפְּרָתָה, וּוּלְכָעַ
הָאָבָן בָּעַת זַיּוּנָר בָּאוֹזָן דִּי דִּי. פֿ. לְאָגָעָרָן אַיִן דִּיּוּתְשָׁלָאָנָד
בִּיְגָעָוָוִינָט אֲפָאָרְשְׁטָעַלְוָנָג פָּוָן „דִּיבָּקָה“. הָאָבָן גַּעַזָּגָט, אָזָוּ
זַיִן הָאָבָן שְׁווֹן גַּעַזָּעַן דִּי אָוִיפְּפִירָוָנָג פָּוָן „דִּיבָּקָה“ בֵּי פָאָרָ
שִׂידָעָנָע טַעַטָּעָר-טַרוֹפָעָם. אֲבָעָר דָּאָם מַאלָּזָעָנָע זַיִן אַיִן
גַּעַזְוִיסָע מַאֲמַעַנְתָּן גַּעַזְוָעָן גַּעַרְיוֹת בֵּיִזְרָעָן. וּוּיְלָדִי אַמְּאָזָ
טָאָרָן לְעַבָּעָן אִיבָּעָר וּיְעָרָר רָאָל פֿילְטָיְפָעָר, וּוּיְ פֿרָאָפְּעָמִיאָנְעָלָע
אָרְטִימְסָטָן. הִינְטָעָר דִּי קָוְלִיסָן הָאָבָן זַיִן צָנוּגָעָבָן: „אִיר הָאָטָ
עָרְלָעָר אָוֹן אִיבָּעָרְגָּעָבָן גַּעַשְׁפִּילָט. אָונְדוּעָר אָנְעָרְקָעָנוּג אָוֹן
וּוּגְנָטָש פָּאָר אִיְיָר וּוּוּיְטָעָרְדִּיקָעָר אַרְבָּעָט.“
אוּיפְּ צַוְּ מַאֲרָגָנָס נַאֲךְ דִּעָר פֿרָאָרְשְׁטָעַלְוָנָג הָאָבָן דִּי חַשְׁוּבָע
גַּעַסְטָ גַּעַחְאָלָטָן רַעֲפָעָרָאָטָן אַיִן „קוּלְטוּרְ-הַיּוּם“ פָּאָר דִּי לְאָגָעָר-

די דִּיכְטָעָר ה. לִיּוֹוִיק אָוֹן י. אָפְּרָתָה אַיִן קוּלְטוּרְ-הַיּוּם פֿעַלְדָאָפְּיָנָג, זַוְּמָעָר 1946.

יידן אין פעלדאָפֿינְג. ה. לַיּוֹוִיק האט גערעדט מיט שברת
הלב איבערן שרעקלעכּן חורבן, וואָס דער היטלערום האט
געבראָקט דעם ייְדִישָׁן פֿאַלְק. זיַּן רעדע אַיוּ גַּעֲוֹעַן פֿוֹל מיט
טרוייסט פֿאַר אונדז. י. אָפְּרָת האט אוֹיפֶּן זיַּן אַופֶּן גַּעֲוֹטָן
דאָס זעלביַקָּע, הנֵּם בַּיּוֹדָעָה אַכְּבָּן גַּט גַּעֲוֹסָט אַוְן פֿאַרְשָׁטָאנָעָן,
אוֹ קַיְּין טְרוֹיִיסְט צָוָם אָוְמְגָלִיך אַיוּ נִישְׁטָאָן.

ס' אַכְּבָּן נִישְׁטָאָן גַּעֲפָעַלְטָן קַיְּין שִׁירּוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת פֿאַר "עַמְּךָ",
אוֹן מעַן מוֹזָה זַיִּן, אוֹ "עַמְּךָ" האט זַיךְ עַס באָמָת פֿאַר-
דִּינְט. כַּמְעַט יַעֲדָעָ רַאֲל אַיוּ דַּוְרָךְ דַּי אַמְּטָאָרָן גַּעֲוֹזָרָן אוֹיסָט-
גַּעֲשְׁלִיפָּן בֵּין מַאֲקָסִיםָּם, צּוֹלִיב זַוְּעַר אַחֲרִוּתְדִּיקָּן צָוָגָנָגָג-
פֿאַר עַרְנְסָט יַדְיָשָׁ טַעַמְטָעָר. וְעַל כָּלָם, האט דער אַנְסָמְבָּל
גַּעֲנוֹטָמָעָן אוֹיפֶּן זַיךְ דַּי אַוְפָּגָעָבָן מַשְׂחִיךְ צָוָן מִיט יַדְיָשָׁ-
קִינְסְטָלְעִירִישָׁן שָׁאָפָּן, כַּדִּי דַעֲרְמִיט צָוָן דַעֲרָהִיבָּן דַי קָלִינְגָּ-
צָאָל לְעַבָּן גַּעֲבְּלִיבְּעָנָעָן יַיִּדָּן, צַעֲבְּרוֹאָכְבָּעָנָעָמָרְאָלִישָׁן, גַּוִּיסְטִיק
אוֹן פְּיוּישָׁ. דָאָס גַּשְׁמִוֹת האט בֵּי "עַמְּךָ" נִשְׁטָאָן פֿאַרְבִּיטְ-
דִּעְם רַוחְנִוּת. בֵּי "עַמְּךָ" האט מעַן נִשְׁטָאָן גַּעֲפִילְטָן קַיְּין הַפְּ-
בָּאַצְּיוֹנָגָג צָוָן דַעֲרָ שְׁפָרָאָךְ, אוֹיפֶּן וּוּלְכָעָר זַוְּעַר שְׁפִילָן. אַיוּ טַאָקָע
גַּאָר קַיְּין חִזּוֹשָׁ נִשְׁטָאָן גַּעֲוֹעַן, וְואָס מעַן האט פֿאַרְבָּעָטָן "עַמְּךָ"
צָוָן קּוֹמָעָן מִיט זַיִּעָן אוֹיפְּפִירְוָנָגָעָן אַיְּן אַנְדָּרָעָ יַדְיָשָׁ קִיבָּ-
צִים אַיְּן דִּיְוִתְשָׁלָאָנָה, אוֹן זַוְּיִּזְעָנָן דַּאָרָט גַּעֲוֹזָרָן אַוְפָּגָעָנוּמָעָן
בְּכֻבוֹד גְּדוֹלָה.

גרויים אַיוּ גַּעֲוֹעַן דַי סָאַטִּים פֿאַקְצִיעָן פֿוֹן "עַמְּךָ" מִיטָּן
בָּאַוְיִין דַעְם "דִּיבְּקוֹק" פֿאַר דַי יַיִּדָּן אַיְּן מִינְכָּעָן, אַיְּן דַעְם
גְּרוֹזִין זַאל פֿוֹן דַעְרָ שְׁטָאַטְיִישָׁר אַפְּעָרָעָ, אַיְּן "פֿרִינְצִידְעָגָעָנָטָן-
טַעַמְטָעָר". דָאָס אַיוּ גַּעֲוֹעַן דַעְם 13 אַטְן אַוְן 14 מַאי 1946,
כַּמְעַט צָוָם יַאֲרָטָאָגָג פֿוֹן הִיטְלָעָרָם פֿוֹלְשָׁטְמָעָנְדִיקָעָר מְפָלה. דַי
הַגָּהָה אַיוּ דַעְמָאָלָט גַּעֲוֹעַן אַ דָּפְלָטָעָ : קַודְם-כָּל האט דַאָרָט

TEATER „AMCHO“

BAJM JIDISZN ARB. KOMITET IN FELDAFING

IN TEATER

SZABES

DEM

30-TN-XI
19/10
PINKLECH

2 N.M.

ZUNTIK

DEM

1-TN-XII
1/11
PINKLECH

2 N.M.

SZAU-BUDE

RAITMORSTR. 7 / TR. 4, 19, 30

DER DYBUK

DRAM. LEGENDE

IN 3 AKTN FUN SZ. AN-SKI

REGI:

CH. PERLMUTER.

BILETN:

IN JIDISZN KOMITET MÖHLSTRASSE 43
IN JIDISZN RESTORAN ISAR-TORPLATZ 1
UN IN TOG FUN DER FORSZTELUNG IN TEATER-KASE

Zürcher Zeitung

Frank-Druck Landsberg

די פארשטעלונג באקומווען אויר אמתן גלאני, חן און ווערטן, מיטן שפילן זי אויפֿן ערשותקלאָסיקער אַיּוֹרָאָפֿעָישׂעֶר בִּינְעַד מיט אַלְעַ דערצְוּ נוֹתִיקָעַ עַלְעַמְעַטְּן, — אַ זָּהָר, ווֹאָם אַיּוֹ ווֹיִיט נִישְׁתַּגְּעַן גַּעֲוֹעַן דָּעַר פָּאָל אַין פָּעַלְדָּאָפֿיגְּנָעַר בְּרַעַטְעָרָה בָּאָרָאָק. אַבָּעָר נַאֲךְ גְּרַעַסְעָר אַיּוֹ גַּעֲוֹעַן דִּי סָאַטְיִסְפָּאָקְצִיעַ צָוְלִיב אַוְיְפְּצְוָטְרָעָטָן אַיּוֹ דָּעַר שְׁתָאָטָם, ווּ עַם אַיּוֹ אַנְטְּשָׁטָאָנָעָן דָּעַר הִיטְלָעָרוּם, אַיּוֹ דָּאָס דָּזָוקָא יְעַנְעַם גְּרַעַסְעָטָן אַיּוֹ שְׁעַנְסָטָן זָאָל, ווּ הִיטְלָעָר יְמַשְׁ מִיטְ זְיַין סְוִוִּיטָעַ זְעַנְעַן זְיכָעָר מַעַר ווּי אַיּוֹ מַאְלָגְ גַּעֲוֹעַן בָּאָזָוְכָעָר. מִיר חָאָבָן זִיךְ גַּעַזְגָּטָה: ווּעַן דָּעַר צָוְרָר הִיהְוִידִים שְׁתִּימְ אַוְיָף אַיּוֹ זַעַט, ווּאָס דָּאָסְפָּטָטָר, ווּי אַזְוִי יְיִדְן בָּאַלְעַבָּאָטָעָוֹעָן אַיּוֹ זְיַין טְעַטְעָר, ווּ דָעַר אַרְיוּשָׂעָר טְעַכְנִישָׂעָר פָּעַרְסָאָנָאָל מָוֹחָרָן אַיּוֹ אַוְיִסְפְּרָוָן אַיּוֹ סְטְרָקְצִיעָם פָּוֹן יְיִדְן, וּוֹאָלָט עַר פָּאָר קְרַעְנְקָוָגָגָגָג אַמָּאָל זִיךְ דָּעַרְשָׁאָסָן. דָּאָס זְעַלְבִּיקָעַ פָּאָרְגָּעָנִינָגָן הָאָט „עַמְּקָ“ אַוְיָץ גַּעַהָאָט מִיט אַפָּאָר וּוֹאָכְן שְׁפָעַטָּעָר, בָּעֵת דִּי פָּאָרְשָׁטָאָלְוָגָגָגָג פָּוֹן „דִּיבָּקָה“ אַיּוֹ „שָׁאוּרְבּוֹדָעָה“-טְעַטְעָר אַיּוֹ מִינְכָּעָן. אַזְוִי אַזְוִי אַיּוֹ שְׁטוֹטָגָאָרָט, פָּרָאָנְקָפָּרָט, לְאַנְדָּסְבָּעָרָג, פָּעַרְנוֹאָלָד אַיּוֹ אַיּוֹ אַנְדָּעָרָעָר עַרְטָעָר, ווּ סְהָאָבָּן זִיךְ גַּעַפְנוֹגָגָג. „עַמְּקָ“ הָאָט דָּעַרְגְּרִיכְטָט דָּעַם זִיךְ גַּעַשְׁטָעַלְטָן צִיל: צָו וּוּרָן אַפְּלָטָרָה פָּאָרְקָאָר פָּאָרָן הִיְּפָלָדְיָה-נִיקָעָם, ווּאָס גַּעַפְנוֹגָגָג זִיךְ נַאֲךְ אַיּוֹ דִּי לְאָגָרָן אַיּוֹ דִּיְיִשְׁלָאָנָה.

דָּעַר „עַמְּקָ“-טְעַטְעָר הָאָט גַּעַפְנוֹגָגָג פָּאָר נוֹתִיקָא אַרְיוֹסִיָּה צְוֹגָעָבָן אַן אַילְסְטָרְוָרָטָן וּוּבְּלָזְשָׁוְרָנָאָל צָום יָאָר פָּוֹן זְיַין עַקְיָה זְיסְטִיעָנָיָה, סְוֻפָּה זְוּמָעָר 1946. אַיְנָעָס אַרְיוֹנְפִּירְ-זְוָאָרָט וּוּעָרט גַּעַזְגָּטָה: אַיָּאָר טְעַטְיִקְיָה פָּוֹן טְעַטְעָר „עַמְּקָ“ אַיּוֹ פָּעַלְדָּאָפְּנִינָג הָאָט אַונְדָּזָיְזָה בָּאָזָוְיָגָן צָו דָּאָקְוּמָעָנְטָרָן אַונְדָּזָעָרָעָה לִיְּמָסָטָן גַּעַפְנוֹגָגָג אַיּוֹ מַשְׁךְ פָּוֹן אַונְדָּזָעָר עַקְוּיִסְטָעָנָיָה.

ה. פָּעָרְלָמוֹטָעָר

דער מחבר (בילד פון יונגער צייט).

יידיש טעאטער נאכן חורבן

א געוואגטער שרייט

א געוואגטער שרייט פון מיר. נאך זעקס יאר שמאלטן אין געטאָס און קאצעטען, ווּ מענֵן איז געוואר גיסטיק און פִּוִּישׁ צְבָרָאָקָן, האָב אַיך אַוִיך זיך גענומען אֹזֶא ערנטשׂע אָוָן פֿאָרָאָנְטוּאָרְטְּלָעֶכֶע אַוְיפְּגָאָבָע, ווּ עַס אַין דַּי אַוְיפְּפִירְוָונָג פָּוּן ש. אַנְסִיקָס דָּעָר „דִּיבָּוק“, ווּאָס אַין גָּרְמָאָלָע פָּאָר יִדְּן צִיּוֹן, בַּיִּ טְעַטָּעָרְ-קִינְסְּטָלְעָרְישָׁע קְרִיאָוּן — אַין עַס גָּעוּוּן אַ גְּעוֹוָאָגָטָע אַונְטָעָרְנָעָמוֹנוֹג.

פָּוּן ווָאנָעַן גַּעֲמַט זיך בַּיִּ מִיר דַּי דָּרִיסְטְּקִיִּת? דַּעַם מָוֵט דְּרָצָוּ הַאָט מִיר גַּעֲגַבָּן דָּעָר דְּרָאָמָּ-קְרִיאָוּן „עַמְּקָמָה“, וּוּלְכָאָרְ פָּאָרְמָאָגָט אַין זיך חַבְּרִישָׁע אָוָן קוֹלְטוּרָעָלָע מְעֻנְתָּשָׁן, ווּאָס אַפְּפָעָרָן אָסְטְּ כְּחוֹתָה וּוּ עַס פָּאָדָעָרָט אֹזֶא אַוְמָגָעוּוּיְנְלָעֶכֶע אַוְיפְּפִירְוָונָג. דָּעָר דְּרָאָנָג אַין מִיר גַּעֲמָעָן פָּוּן מִינְגָּעָ קָאנְ-צָעָרְטְּ-דְּעָרְנְיְ�נְרוֹנָגָעָן, לִיגְנְדִּיק אַוִיך דָּעָר הַאָרְטָעָר פְּרִיטְשָׁע מִיט אַ פָּאָרְחָלְשָׁט חָאָרָץ, פְּלָעָג אַיך, טְרָאָץ אַלְעָם, מַהְנָּה זִיְּן, פָּוּן צִיט צַוְּצִיט מִינְגָּע גַּעֲפִינְיִקְטָע בְּרִידָעָר מִיט רַעֲצִיטָעְצִיעְ-פְּרָאָגְמָעָנָטָן פָּוּן דַּעַם אַנְסִיקָס וּוּרְקָן, אָוָן מִין גַּאנְץ שְׁטָרְבָּעָן אַין גַּעֲוָעָן, צַוְּהָבָן דַּי זְכִיהָ צַוְּהָבָן דַּי פָּאָרְשְׁטָעָלָונָג „דָּעָר דִּיבָּוק“ אַוִיך דָּעָר יִדְּיִשְׁעָר בִּינָע.

חיים פֿערְלָמוּטָעָר

אַילְוִיסְטְּרִיטָעָר יּוּבְּלִ-זְוּרְגָּאָל 1945/46

פֿעַלְדָּאָפִינָג, דַּעַם 8ְטָן אַוגְוּסְט 1946.

אין אז אטמאספער פון יאוש-שטומונגען און דעפעטיזום, פון פסיבישער צעבראכנקויט און גייסטיקער דערפרעסיע, וועלכע האבן באחרשת די פאריתומטע יידישע מאסן באלאַ-נאָן באפריען זיך פון היטלער-קָאַשְׁמָאָר, דורך אומדער-מידלעכער געוועלשבטעלעך-דערציער-ישער אָרוּבָּעַט, איז געלונ-גען, בי דער מיטהוילך פון יידישן אָרוּבָּעַט-קָאַשְׁמָאָר, אויף-צוביען און אַנטוּוּיקָלָעַן אָונְדוּזָעַר „קָוְלְטוֹר-הַיּוֹם“, וואָס נעםט אָרוּם טעאטער, כָּאָר אָן לִיעְנוֹזָל.

מייטן אָרוּסְגָּעָבָן דעם יוכְּלָנוּ גָּמָעָר ווילְן מיר באָקענען די יידישע עפנטלעכקייט מייט אָונְדוּזָעַר שָׁאָפָּוֹנְגָּעָן, און באָוויזָן, אָז ווַצְנָדֵיך אַין די לאָגָרָן נאָך דער באָפְּרִיוֹנָג, האָן מיר אָוִיסְגָּעָנוֹצָט די צִוְּיָת צו שָׁאָפָּן אַ פָּקְטָאָר, וואָס זָאָל מִיטָּה ווַירְקָן צו דער קָוְלְטוֹר-דָּעַלְעַר ווַיְדָעָר-אוּפְּלָעַנְגָּג פון דער שָׁאָרִית הַפְּלִיטָה".

אנעם דערמאָנטן ווַרְנוֹגָל האָן זיך באָטְיְילִיקָט אַ גְּרוּיסָט צָאָל יידישע פָּעָן-מענטשָׁן, וואָס האָן זיך דעמאָלֶט גַּעֲפָנוֹנָעָן אַין דִּוִּיטְשָׁלָאנָה. אַין אַ ברְּיוֹו אַין רָעְדָאַקְצִיעַ, לְמַשֵּׁל, שְׁרִיבְטָדָעָר פָּאָעָט שְׁמָאי ווְאָקָם: „אִיך בֵּין צָוְפִּידִין, וואָס אִיך דָּאָרָף נִישְׁטָבְּיָוָן מִינְן מִינְגָּג. דעם זָעַלְבָּן גּוֹטָן אַיְינְדָּרוֹק, וואָס אִיך הָאָב אָרוּסְגָּעָטְרָאָגָן פון אַיְיָעָר פָּאָרְשָׁטְעָלוֹנָג אַין שְׁטָמָט גַּאֲרָט אַין יָאָר 1945, דעם זָעַלְבָּן גּוֹטָן אַיְינְדָּרוֹק הָאָט גַּעֲמָכָט אָוִיפָּט מיר אַיְיָעָר לְעַצְטָעָר אָוִיפְּטָרִיט אַין שְׁטָמָנָאָרט, מִיט צְוּוִי מַאֲנָאָטָן צְוִיקָּ („דער דִּיבּוֹק“).

פון דעמאָלֶט בֵּין הַיּוֹנָט הָאָט אַיר גַּעֲלָעָרָנט אַין זיך פָּאָר-פּוֹלְקָאָמָט. דעם גְּרָעָסְטָן טִיל פון דער שָׁאָרִית הַפְּלִיטָה אַמְּאָטָאָרָן-טְרוֹפָּעָס אַיז נִישְׁטָבְּגָּעָן צו דָּעְגְּרִיאִיכָּן דעם נִיוּוֹאָ, ווּלְכָעָ אַיְיָעָר אַפְּטָע אָרוּסְטָרִיטָן שְׁטָעָלָן מִיט זיך

ILLUSTRATED JUBILEE JOURNAL

Edited by Dramat. Office „AMCHO“ of the Jewish Labour Committee at Feldabing

בינע-מסקעס ביי קאצטלער

היינט צו טאג פאר. א דענק איעיר פלייט, שטארקן ווילץ
שטרעבן זיך צו פארפוקאמען, האט יעדער בייגעשטיערט
דעם מאקסימום פון זיך. איזוי ארום איז איז געלונגגען צו
פאראיןטערעסן דעם צישוער, שאפן די נויטיקע אטמאספער
און שטיומונג, און אונכינדן דעם קאנטאקט צוישן ביןע און
עלם. און דאס איז איעיר וויכטיקסטע דערגרייכונג".

דער קאמיטעט פונגס יובל-זושראגאל

איןוש. מ. שילאָווצקי שרייבט צו"א: „אין אַ ווֹנְקָל,
 צוישן די חילצערנע בוקסעם אין אוישווייז, אין אַוּנט אַ
 קאנצערט. ס'הערן זיך צו קאָצְעַטְלָעֶר האָלב זִצְנְדִיק, האָלב
 ליגנדיק מיט זַוִּית-גַעֲפֶנְטָע אָוִינְג. אין די קְלָאנְגָעָן פְּלָעָן
 זַוִּי גַעֲפִינְגָע אָפָרו, קְרָאָפְט אָוּן מָוֵת צָוֵם אַוִיסְדוּיעָר, בֵּיז ס'זּוּעָט
 קְוָמָעָן די אַוִיסְלוּזָונְג. אָוּן עַס אַיז גַעֲקָומָעָן די צִוְיט. וּוּן
 דָעָר פִזְישָׁעָר הַוְנָגָעָר אַיז גַעֲוָאָרָן גַעֲשְׁטָילָט, האָט מָעָן דָעָר-
 פִילְט דָעָס גַיְסְטִיקָן הַוְנָגָעָר. אָוּן דָאַן אַיז אַנְטָשְׁטָאנְגָעָן „עַמְך“,
 וּוּאָס האָט זיך גַעֲשְׁטָעלָט פָאָר אַ צִיל וּוּעָקָן אַ שְׁמִיכָל אַוִיפָ
 די לִיפָן, וּוּאָס האָבָן פָאָרגָעָסן צוֹ לְאָכָן, בְּרָעָנְגָעָן אַ טְרָעָר
 פָוּן אַנְטְּצִיקָוָנְג אַיז די אָוִינְג, וּוּאָס האָבָן פָאָרגָעָסן צוֹ וּוּיְינְגָעָן.“
 פִילְפָאָרְבִּיך אָוּן פִילְזְיוּתִיך אַיז דָאָס יָאָר אַרְכָּבָעָט פָוּן
 „עַמְך“. פָוּן לִיְכְּטָעָר רְעוּיוּם, מַאֲנָאָלָאנְגָן, פָאַלְקָלָאָרְ-בִּילְדָלָעָך
 אָוּן סָاطִירָעָם — בֵּיז צוֹ אָן עַרְנְמְטָעָר דְרָאָמָע וּוּ דָעָר „דִיבָוק“.
 פִיל אַיְדָעָלְיוּם אָוּן בְּרָעָן האָבָן אַרְיִינְגָעָלִיָּגָט די חֲבָרִים פָוּן
 „עַמְך“ אַיז זַוִּיעָר אַרְכָּבָעָט. דָעָס עַולְמָה האָט מָעָן גַעֲמוֹזָת דָעָר-
 צִוְינָן, אָפִילְוָו אַוִיסְלָעָרָנְגָעָן זִיכְרָן אַיז טְעַטְּפָעָר רְוִיָּק אָוּן קוֹלָ
 טְרוּעָל. אָוּן דָעָר עַולְמָה זיך גַעֲלָאָזָט לְעַרְנָגָע, וּוּיְיל דָאָס
 וּוּאָרט אָוּן בִּילְד, וּוּאָס פְּלָעָן פָאָלָן פָוּן דָעָר „עַמְך“-סְצָעָנָע,
 פְּלָעָן טְרָעָפָן צָוֵם האָרְצָן.
 אַיז אלָע גַרְעַמְפָעָר יִדְיְישָׁע יִשְׁוּבִים האָט אַונְדוּעָר „עַמְך“
 גַאֲסְטָרָאָלִירָט אָוּן מִיט דָעְרָפָאָלָג אָוּמְעָטוּם אַרְיִינְגָעָבָרָאָכָט
 אַיז די העַרְצָעָר פָוּן צּוֹשְׁוִוִיר אַ היִתְעָרְקִיּוֹת, אַ לִיכְתִּיקִיּוֹת אָוּן
 דָאָס שְׂטָאָלְצָע גַעֲפִיל, אָוּן דָאָס שְׁפִילְן דָאַךְ די זַעְלָבָע מַעְנְטִישָׁן,
 וּוּאָס מִיר, אָוּן זַוִּי האָבָן דּוֹרְכְגַעְמָאָכָט די זַעְלָבָע שְׁרָעְקָלָעָכָע
 יִאָרְזָן פָוּן צְרוֹת אָוּן פִּין.

טעאטער ביי קאצעטלאער

אודאי וואלט „עמך“ געקאנט שפֿרייטן זיין ווֹאָרְצְלָעַן טייפער און ברײיטער, געבן נאָך גוטער, ערנסטע און אִינְטֶערֻעַס פָּאנְטָע טַעַטָּעַר-אוּפְּפִירְוָונְגָּן, זוּן זַיְן אָרט ווֹאָלְט נִשְׁתָּמַע גַּעֲוָעַן אוּפְּ דָעַר טַמָּאָדִיקָּעַר דִּיְוִישָׁעַר עֶרד, פָּוּן ווֹאָנְעַן מַעַן האָט גַּעַהְאָפְּט ווֹאָס גַּיְכָּעֵר זַיְקָּרְזִיךְּרִיגְּן.

ニישט צו ברײַט האָכָּן זַיְקָּגְּעָפְּנָט די טַוִּיעָרָן פָּוּן אַנְדָּעָרָעָל לענדער, כדֵי אַרְיִינְצְּנוּמָעָן אַיְן זַיְקָּדְּשָׁרִית פָּוּן חַרְבָּן. פָּוּן דַּעַסְטוּוּגָּן, דָא אַיְן דָּאָרָט, האָט זַיְקָּגְּעָפְּנָט אַשְׁפָּאַלְטָט פָּאָר מַאְנְכָּעָ, ווֹאָס האָכָּן בַּאֲקוּמָעָן אַמְּעַגְּלָעְכִּיקִיט צוּ עַמְּגִירְוִין אַיְן זַיְקָּבְּאֹעְצָּן אַיְן אַנְדָּעָרָעָל מִקְומָהָת. צַוְּיָשָׁן די דַּאְזִיקָּעָ וְעַנְעַן אַיְקָּגְּעָוָעָן מִיטְגָּלְיָידָעָר פָּוּן „עמך“-קְרִיּוֹת, וְעַלְכָּעָ מַעַן האָט גַּעַמּוֹת פָּאָרָטָרָעָטָן דָוָרָק אַנְדָּעָרָעָל כּוֹחוֹת. „עמך“ האָט אַכְּבָּר זַיְקָּמִיט צוּ דַּעְרָה אַלְטָן זַיְן קִיּוֹם.

אַיְן יַעֲנַע טַעַג פְּלָעַנְג אַוְיךְ אַנְקְוּמָעָן קִיְּן פָּעַלְדָּאָפְּנִינְג יַדְיִשְׁעָ אַקְטִיאָרָן פָּוּן פָּאָרְשִׁידָעָנָעָ ערְטָעָר. דָעָר עַרְשְׁטָעָר אַיְן דָוָכָט זַיְקָּה, גַּעַקְוּמָעָן יִשְׂרָאֵל בַּעֲקָר (הַיּוֹנָת שְׁוַיְשְׁפִּילְעָר אַיְן רַעֲזִישְׁמָעָר אַיְן הַבִּימָה-טַעַטָּעָר אַיְן יִשְׂרָאֵל). עַר האָט דָאָרָט אַרְוִיְּפָגְּעַבְּרָאָכָט אַוְיךְ דָעָר בִּינְעָ, אַגְּבָמִיט דַּעְרָפְּאָלָג, אַמְּאָנְדָטָא צְוְנוֹיְרָפְּגָעַשְׁטָעַלְטָן אַנְסָאָמְבָלָן פָּוּן כָּמַעַט בְּלוּזָן פְּרָאָפְּעָטָאָנְעָלָעָ אַקְטִיאָרָן האָט עַר אַוְיכְּגָעָפְּרִירָט נָאָךְ עַטְלָעָכָעָ פָּאָרְשָׁטָעַלְנוֹגָנְגָעָן פְּנוּעָם יַדְיִשְׁעָן קְלָאָסִישָׁן רַעְפָּעַרְטָוָאָר. מִיטָּה דָעָם וְעַלְבִּיקָן אַנְיָסָמְבָל האָט אַוְיךְ שַׁפְּעַטָּעָר דָעָר יַדְיִשְׁ-פּוֹיְלִישָׁעָר רַעְזִישְׁסָעָר,

ה. פערלמאוטער

אלעקסאנדער באָרדינֿג, אויפגעפֿירט „שלמה מולבּוּ“ פֿון א. לְיעַילּעַם. דָּס אַיז באֶמֶת גַּעֲוֹעַן אַ פרַּעַכְטִיקָּעַ אוּפְּפֿירְינְג, אַ סְפַּעַטְאַקְלָעַן אַ פֿון אַ גַּרְעַסְעַרְן פֿאַרְנָעַם.

ס' האָבן אוּיך זַיְד באָווּזָן אַקְטִיאָרָן פֿון דָּעַס אַזְוֵי גַּעַרְוּ פֿעַנְגָּעַם „שְׁוֹנְדְ-טְּעַטְּעַטְּעַרְ“, וְאַם אַיז אַפְּלִיאָוּ גַּעַוְאָרָן גַּעַכְשָׁרְטָט אָוֹן מַעַן הָאָט נִישְׁתְּגַעְזְּכָת בֵּי דִי דָּזְוִיקָּעַ קִין הַוִּיכָּעַ קָוָנָסָט. אַ זַּיְד הָאָט באָווּזָן אַיבְּעַרְצְּוַלְעַבְּן הַיטְּלָעָרָן, אַיז עַר שְׂוִין בְּמִילָּא אַ גְּרוּסְעַרְ קִינְסְטְּלָעְרָ — פְּלַעְגָּן זָאגָן טְּעַטְּעַרְ קְרִיטְיְקָה, אָוֹן אַפְּלִיאָוּ מִיטְ פְּאַרְשְׁטַעְלָוְנְגָעַן פֿוֹנְגָעַם „כִּינְקָעַ-פִּינְקָעַ“-מַיְן הָאָט זַיְד אוּיך קִינְגָּרָה, חַלְילָה, נִשְׁתְּגַעְזְּכָת פְּאַרְדָּאָרְבָּן דָּעַס מַאְגָּן... דָּעַר עַיקָּר, יִדְוָן שְׁפִילָן וּוּידָעָר טְּעַטְּעַר אַוִּיפְּ דִי קְבָּרִים פֿון דִי שְׂוֹנְאִים, וְאַם האָבן גַּעַצְיְלָט דָּס אַוִּיסְ צְוּוֹאַרְצְלָעַן.

ס' פְּלַעְגָּן זַיְד אוּיך יָצְאוּן פְּאַרְשְׁיְדָעָנָעָם עַסְטְּרַאָדָעָ-טְּרוֹפְּ-קָעַלְעָרָמִיט קָאנְצְעַרְטָן מִכְלָהַמִּינְיָנִים. זַיְד זְעַנְגָּעָן גַּעַקְומָעָן קִין פְּעַלְדָּאָפִינְג, זְיוּעַנְדִּיק זְיוּכָּר, אַז דָּאָרט וּוּלְעַן זַיְד האָבן אַ „סְבָּאָר“. אַיז דָּאָךְ פְּעַלְדָּאָפִינְג, מִיט זְיוּנָעָטָעָלְעָכָע טְּזִוְּגָנְטָט שָׁארִית-הַחְוּרְבָּנְדִּיקָּעַ יִדְגָּה, גַּעֲוֹעַן דָּס עַרְשְׁטָעָאָרְטָמָה, וּס' האָט נַאֲכָן מִכְלָיָן גַּעַנוּמָעָן שְׁפָרָאָצָן יִדְיְשָׁעָטָוּר אָוֹן קָוָנָסָט, פֿון קָאַצְעַטְלָעָר — פָּאָר קָאַצְעַטְלָעָר. צְוּוִישָׁן זַיְד גַּעַרְעָדָט, הָאָט מַעַן וּלְטָן גַּעַהָאָט גַּרְוִים נַחַת פֿון אַט דִי עַסְטְּרַאָדָעָ-טְּעַטְּעַר-לְעַד — נִשְׁתְּגַעְזְּכָת שְׁפִילָן, אָוֹן נַאֲד וּוּינְיקָעָר פֿון זְיוּנָרָעָטָר.

אַבְּעָר דָּעַר לְאַגְּעָר-עוֹלָם אַין פְּעַלְדָּאָפִינְג אַיז אַיִין מַאְלָבָּאָטָרָת גַּעֲוֹעַן אַז אַנְגְּעַנְמָעָן אַיבְּעַרְרָאַשְׁוָנָג. קִין מִינְכָּאָז אַיז דֻּעְמָאָלָט פְּאַרְוּאָגָנְלָט גַּעַוְאָרָן פֿון בּוּלְגָאָרִיעָ דִי אַפְּעָרָעָי-זְיַנְגָּעָרִין רִיְנָעָ סִימָאָן. גַּעַקְומָעָן אַיז זַיְד קִין מִינְכָּעָן, כְּדִי דָּא

משיך צו זיין מיט איר געוזאנג-שטודיע. אירע הוצאות פאר
דען שטודיע און בכלל צו קאנען זיך אויסחהאלטן, האט זי
געזיגן דערפּוֹן, וואם זי פֿלענְטְּפּוֹן צוֹ צִיּוֹת אַוְיפְּטְּרָעָטְּן
אויףּ אַ קָּאנְצְּעָרֶטְּ מִיט אַיר רַעֲפְּעַרְטְּוֹאָרְפּוֹן דַּעַר קָלָאָסְּיָעָר
אַפְּעָרָעָה.

זו אירס אַן אַוְיפְּטְּרִוְּט אַיז אַיִּין מָאֵל גַּעֲקוּמָעָן דַּי מִשְׁפָּחָה
גרָאַסְמָאָן — אַלְיוֹן מוֹזִיקָעָרְפּוֹן בְּאַרוֹףּ, וּוָאַסְמָהָאָבָּן פָּאָרָן
חוּרְבָּן גַּעֲרְבָּעָט אַין דַּעַר וּוּילְגָעָר פִּילְהָאַרְמָאָנָעָ. זַיְהָאָבָּן
איַצְּטָגְּנוּןְטָ אַיז מִינְכָּעָן, וּוּ זַיְהָפְּלָעָגְּן צִוְּעָן חִוְּנָה פּוֹן קָאָנָיָ
צָעָרָטָן, מִיט וּוּלְכָעָזָן זַיְהָפְּלָעָגְּן אַוְיפְּטְּרָעָטָן אַיז יִדְיָשָׁעָ יִשְׁוּבָים
אַיז דִּיְתְּשָׁלָאָנדָ.

וּוּ פָאַכְּמָעָנָעָר אַן מְבִינִים, זַעַנְעָן זַיְהָפְּלָעָגְּן אַוְונָט שְׂטָאָרָק
בְּאַיְינְדְּרוֹקְטָ גַּעֲוָאָרְפּוֹן דַּעַר זַיְהָגָעָרְן רִיְּנָעָ סִימָאָן. אַן
קַיְיָן חִידְשָׁ נִישְׁטָם, גַּעֲוָעָן אַיז זַיְהָשָׁאָנָקָעָן מִיט אַלְעָ מְעָלוֹת
טוּבָות, וּוָאַסְמָהָאָבָּן דַּי בִּינָע פָּאַלְאָגָנָטָ: אַ פְּרָעָכְטִיקָן קָאַלְאַרְצָטוֹרָ
סָפָרָאָן, אַ וּוּנְדָעְרְבָּאָרָעָ אַינְטָעְרְפְּרָעְטָאָרָיָן פּוֹן דַּי גַּעַזְגָּעָנָעָ
אַרְיָעָם, אַ שִּׁינְהָיִיט, מִיט אַן אַוְיְגָעְטָאַקְטָעָר פִּינְגָּר.

די גָּרָאַסְמָאָנָס זַעַנְעָן פּוֹן דַּי זַיְהָגָעָרְן אַזְׂאֵל זַיְהָנְתָּפְּעָל גַּעֲוָאָרָן,
אוֹ זַיְהָאָבָּן גַּעֲהָאָט בְּלוֹזָי אַיִּין וּוּגְטָשָׁ: סְזָאֵל זַיְהָדָעָמָעָנָה
לְעַכְתָּ וּוּרְעָן צַוְּהָאָבָּן מִיט זַיְהָאָוְפָּ זַיְהָעָרָעָ קָאַנְצְּעָרָטָן אַט
דָּעַם זַיְהָגְּפִוְּגָלָ. זַיְהָאָבָּן אַיר טָאָקָעָ פָּאַרְגְּעַלְיָוִגְּטָ זַיְהָצָוָ
בְּאַטְּיָלִיקָן אַיז זַיְהָעָרָעָ קָאַנְצְּעָרָטָן. רִיְּנָעָ סִימָאָן הָאָט מְסָכִים
גַּעֲוָעָן, אַבְּעָרָנָאָרָ אַוְיפּוֹ פִּיר טָעָג אַין דַּעַר וּוּאָרָ: מְאַנְטִיקָן,
דִּינְסְטִיקָן, מִיטְוּוּאָרָ אַן דָּאַנְעָרְשְׁטִיקָן. די אַנְדָעָרָעָ דָּרְיִי טָעָג
בְּאַדְאָרָפּוֹ זַיְהָאָרָ אַיר שְׂטָוְדִּיעָ אַן אַוְיכָ פָּאָרָ אַיר פְּרִיוּוֹאָטָ
לְעָבָן.

מִיט אַט דַּעַר זַיְהָגָעָרְן, רִיְּנָעָ סִימָאָן, זַעַנְעָן דָּאָם דַּי

גראַסמאָןsem יונגעַס אָזונט געַקומוּן קִיּוֹן פֿעלְדָּאָפִינְג צוֹ פרָרוֹוֹן
מוֹלֶן, זָעָן וּוֹי אָזְוֵי דָּעָר דָּאָרטִיקָעָר לְאָגָנָעָר-עוֹלָם, וּוֹאָסָּהָט
גַּעֲשָׁמָט פָּאָרָּהָמִינִים, וּוֹעַלְןָן וּוֹאַיְפְּגָעָמָעָן.

צָוְלִיבָּה דָּעָם, וּוֹאָסָּהָט דָּעָר דָּאָזְקָעָר קָאנְצָעָרְטָה אִיזָּה דָּעָמָאָלָט
איַיְנָגָעָאָרְדָּנָט גַּעַוְאָרָן כָּאָפָּ-לָאָפָּ אַיְן אַיְלָעָנִישׁ, אָן רָעַקָּלָאָמָעָן,
אָן אָפְּיָזָן, נָאָר בְּלָיוֹן מִיטָּמְדִיעָן זָיִן אַיְן לְאָגָנָרָ פָּוֹן מוֹלִי צוֹ
מוֹוַילָּה, אִיזָּה דָּעָר זָאָל נִישְׁתָּה גַּעַוְוָן אַיְסָגָעָפִילָט בְּזַי צוֹ דִּי בְּרָעָנָעָם.
אָבָּעָרָ רִיְּנָעָ סִימָאָן הָאָטָה אַלְעָמָעָן אַיְבָּעָרָדָשָׁט מִיטָּמְדִיעָן אִירָּ
אוּפְּטָרִיט. אָ קִינְסְּטָלְעָרִין פָּוֹן אָזָּז מְדֻרְנָה אִיזָּה אָפְּלָוָן אַיְן
נָאָרָמָלָעָ צִיּוֹתָן, אָוִיפָּ גַּרְוִיסָּעָ אַיְרָאָפְּעָיָשׁ בִּינָעָם, גַּעַוְוָן
זָעַלְטָן צוֹ בְּאָגָנָגָעָנָעָן.

כְּדִי דָּאָס גַּעַשְׁעַפְט זָאָל גַּיְינָן וּוֹי סְגַּנְהָעָרָ צוֹ זָיִן אַיְן דִּי
קָאנְצָעָרְטָן מִיטָּמְדִיעָן רִיְּנָעָ סִימָאָן זָאָלָן נָאָר בְּעַסְעָר אַיְפְּגָעָנָעָמָעָן
וּוְעַדְן בִּים עַולָּם, וּוֹאָסָּהָטָה צוֹ הָעָרָן אָוִיךְ עַפְעָם יִדְיָוָשָׁם,
הָאָבָּן דִּי גְּרָאָסָמָאָן בְּאַשְּׁלָקָסָן, אָזָּה אַיְן אָטָה דִּי קָאנְצָעָרְטָן זָאָלָן
וּזְרָקְ בָּאָטְיִילִיקָן אָוִיךְ עַמְעַצְעָרָ מִיטָּן יִדְיָוָשָׁ-קִינְסְּטָלְעָרִישָׁן
וּוֹאָרָטָן.

אַיְן אַיְנָעָם אָ טָאָגָ קָוָמָט צוֹ מִיר דָּעָר הָעָר גְּרָאָסָמָאָן
אוֹן עָרָ קָלְעָרְטָ מִיר אָוִיפָּ וּוֹעֲגָן וּוֹאָסָּהָט עַמְּהָאָנְדָלָט זָיָךְ. אִיךְ
וּוֹלֶל וּיְיָן, זָאָגָט עָרָ, אָ דָּרְיָטְלָ שְׂוֹתָף צָוָם רִיוּוָה פָּוֹן דִּי קָאנְ-
צָעָרְטָן. דָּאָס חַיִּיסָט, אַיְינָן חָלָק וּוֹעַלְןָן בְּאַקְוּמוּן זָיִן פְּרוּיָ מִיטָּן
זָוָה, דִּי אַיְסְפִּירָעָרָ פָּוֹנוּם מַזְוִיקָאַלִישָׁן טִילָּ פָּוֹן פְּרָאָגָרָם,
אַיְינָן חָלָק עָרָ, גְּרָאָסָמָאָן, אַלְיָיָן וּוֹי דָּעָר אִימְפְּרָעָסָטָרִיאָ אַוָּן
אָוְנְטָעָרְנָעָמָעָרָ פָּוֹן דִּי קָאנְצָעָרְטָן, אַוָּן אַיְינָן חָלָק אִיךְ (דִּי
וּינְגָנָרִין, רִיְּנָעָ סִימָאָן, בְּאַקְוּמוּט אִירָּ פָּעָסָטָן הָאָגָּאָרָאָרָ).
דָּעָר עַסְקָ הָאָטָה מַיְךְ אָנְטָעָרְעָסָוּרָת אַוָּן אָוִיךְ נַעַלְאָקָטָן. פָּאָרָ
וּוֹאָסָּהָט נִישְׁתָּה? אִיךְ וּוֹלֶל וּוֹעֲרָן אָ שְׂוֹתָף צוֹ אָ מְסָהָרָ, אַיְן

IN ZAI Schauspielhaus DEM 15 September 1916 ONFANG Soben
Topfchen

A KINSTLERISZER

KONCERT

FUN BARINTN OPERN-DUET

REINE SIMON

Koloratur-Sopran

UN SZLEIME GISSER

Bariton

IN PROGRAM:

ARIES, LIDER, SOLO UN DUETN

ES NEMEN ONTEJL.

DI KINSTLER FUN WILNER FILHARMONIE

SARA un JAKOW
GROSSMAN

AKORDEON-DUET

CHAIM

Recytacjies

Biletn cu bakumen in Kultur-
Amt un in Teater-Kase

PERLMUTER

un Monologn

Kinder bis 8 jor wern
in teatr mit arajngelozn

Baim Klawir: Kinstlerin SARA GROSSMAN

Moskauer Pianofortebau

1916

אָפִישׁ פּוֹן קְאנַצְעָרֶט

וועלכָן מען דארף נישט אריינְגַּיְונְגָן קַיְין מַמְתָּקִים, ווָאָם האָכָן
ニישט צו שטארק גענְגַּאלְצָט אַיְן מַיְיָן קַעְשָׁעָנָן. אַיְן פָּאָר ווָאָם
דאָם אַרְוִיסְלָאָזָן? ס'וּוִילְט זַיְךְ, בְּלַעֲבָן, טַאָקָעַ האָכָן אַ פָּאָר
טַאָלָעָר אָזְן קַאָפָעָן זַיְךְ פַּאָרְגָּוּנָן אַ לַּיְוִיטִישׁ מַלְבּוֹשׁ, שַׁיהְ
אַ הַעֲמָד וְכָדוֹמָה. האָב אַיְךְ, פַּאָרְשְׁטִיטִיט זַיְךְ, בְּאַלְדְּ מַסְכִּים גַּעֲוָעָן
אוּפֶן אַפְּמָאָךְ פּוֹן חַ' גַּרְאַסְמָאָן.

די „פָּאָנְטָאָפְּלָ-פְּרָאָפְּגָאנְדָעָה“, ווי מען רופט עם אַיְן
טַעַטְעָרְ-לְשׂוֹן, די באָזָכוּכָר, ווָאָם מַאָכָן דִּי בְּעַטְמָעָה רַעַקְלָאָטָעָה,
הָאָט גַּעַהְאָלְפָן צַעַטְרָאָגָן דָּעַם גַּוְתָּן אַפְּקָלָאָגָן פּוֹנָעָם קַאָנְצָעָרָט
איַבְּעָר אַלְעָר עַרְטָעָר אַיְן דִּיְוִיטְשָׁלָאָנָה, ווּוּסְמָעָן דָּאָן גַּעֲוָעָן
יַדְיִשְׁעָ יַיְשָׁוּבִים. די גַּרְאַסְמָאָנָם זַעֲנָעָן פַּאָרְוָאָרָפָן גַּעַוּוֹאָרָן
מִיטְפַּאָרְבָּעְטָוּנָגָעָן אָזְן קַאָנְטָרָאָקָטָן אַוְיָף קַאָנְצָעָרָטָן. די דָאָ
זַיְקָע קַאָנְצָעָרָטָן זַעֲנָעָן אָוּמְעָטוֹם גַּעַקְרוֹינְטָן גַּעַוּוֹאָרָן מִיטְאָ
דַּעַרְפָּאָלָג אָזְן גַּעַגְעָבָן סַטְמִיסְפָּאָצִיעָה בְּכָל הַאָוָפָנִים, הָנָן מַאָרָאָ
לִישָׁ, הָנָן אַוְיָךְ מַאָטָעָרִיעָלָ, אָזְן דָּאָטָ לְעַצְמָעָ אַיְזָן גַּאנְץָ
וַיְיכְתִּיק, מְחַמְתָּסְלִיְעָנְטָן זַיְךְ אַנְדָעָרָשָׁ, אָזְן סְפִּילְטָן זַיְךְ
אַנְדָעָרָשָׁ, וְעוֹן דָו וְוַיִּסְטָ, אָזְן אַחְוָן וְוַאֲרָעָמָעָ אַפְּלָאָדִיסְמָעָנָטָן,
בְּרַעְנָגָט דָאָם אַרְיוֹן אַוְיָךְ אַ בִּיסְלָ מַזְוָמָן גַּעַלְתָּ. ווי זַגְּנָט עַרְגָּנָעָ
שְׁלוֹם עַלְיכָם? „גַּעַלְתָּ, פַּאָרְשְׁטִיטִיט אַיְרָ מִיךְ, הָאָט אַיְן זַיְךְ
אַזָּאָ מַין כּוֹחַ... סְאַיְזָ גַּעַלְתָּ...“

הָכְלָל, מַיְיָן מַיְיָן מַיְיָן פְּרָאָצָעָ מַיְיָן „עַמְּרָ“-טַעַטְעָר, בְּיוּ
וָאָם די כּוֹנָה אַיְזָ גַּעֲוָעָן בְּלוֹזָן וְעוֹגָן עַולְמַ-הַבָּא, הָאָט מִיר
אַיְצָטָעָר גַּעַבְּרָאָכָט אַ בִּיסְלָ עַולְמַ-הַהְדִּיק נַחַת אַוְיָךְ. אָוּמְעָטוֹם,
וּוּ מִיר פְּלָעָגָן אַוְיִפְּטָרָעָטָן מִיטְאָ דִי קַאָנְצָעָרָטָן, זַעֲנָעָן מִיר
זַיְעָר וְוַאֲרָעָם אַוְיִגְעָנוּמוּנָן גַּעַוּוֹאָרָן דָוָרָךְ די פְּנִי פּוֹנָעָם לְאָ
גָעָר, אַדָּעָר יַיְדָן-צַעַנְטָעָר. אַפְּטָמָאָל זַעֲנָעָן דָאָם גַּעֲוָעָן יְהִידִים,
פַּאָרְעָרָעָר פּוֹן יַדְיִשְׁעָרָ כּוֹנָסָט, אַדָּעָר פּוֹן „אַלְרִוִּיטְנִיקָעָם“,

וואם האבן געוזאלט האבן דעם כבוד אונדז אופיצונגעמען.
פאר אדער נאך דעם קאנצערט, בי זיך אין הויז.

אוודאי איז דער וועדעט פון די קאנצערטן געוווען די
זינגעריין רײנע סימאן. שוין בי איר דערשינען אויפֿ דער
בין האט מען איר געמאכט אומאיפֿהערלעכע אוואציעס.
א פשיטה נאכן דערלאנגען איר רעפֿרטוואר. אבער אויך מיר,
די מיטבָּאַטְיִילִקְטָע אינעם קאנצערט, יעדער אויפֿ זיין אופֿן,
האבן געהאט דעם געהעריקן דערפֿאלג. רעצענוונטן פון יענער
צייט האבן מיט שבח זיך אפֿגערוֹפּן וועגן דעם קאנצערט
ווי א גאנצן, מיטן ווונטש און פָּאַרְלָאָנְג, נאך א מאָל און א
דריט מאָל צו קומען צו זוי מיט אונדזער קאנצערט. און דאס
האט זיך באַשטעטיקט. ממש צום דrintן מאָל איז אויפֿ אַהֲרָן
ニישט געמיינערט געווואָרן פונעם דערפֿאלג. פָּאַרְקָעָרֶט, ס'האט
אויסגעזען, ווי דער עולם האט ערסט רעכט דערפליט דעם
טעם פונעם קאנצערט און אים דערפֿאָר אלְז שטָאַרְקָעָר און
בעסער אויפֿגענומען.

און אט זענען עטלעכע אַפְּרוֹפּן וועגן די קאנצערטן:
„דער קאנצערט איז געוווען זיעיר א געראַטערנער. סָאַרְאַ
און יַאֲקֹוב גַּרְאַסְמָאָן אֵין זַיְעַר אַקָּאָרְדָּעָן-זָדוּט פון פָּאַרְשִׁיָּה
דענע מַזְוִיקָלִישׁע שַׁאֲפּוֹנְגָּן וְעַנְגָּן גַּעַשְׁטָאָנְגָּן אויפֿ זַיְעַר הוֹיז.
היים פָּעָרְלָמוֹטָעָר, דער רַעֲזִישָׂמָאָר פון „עַמְּדָאָ-טָעַטָּעָר, ווי
אַ רַעַצְיַתָּאָר, האט אַרְוִוְסָגְּעוֹזָן זַיְעַן אַינְגִּיצְיַאָטִיו אֵין שַׁעַר
פֻּרְיִישְׁקִיִּית... מִיטָן צַוְּגָעָפָּסְטָן רַעַפְעַרְטוֹאָר האט עַר בָּאוֹזָן,
אוֹ עַר שְׁטִיִּית נִישְׁט אָפּ פָּוּן זַיְעַן טָעַטְרָאָלְעָר טָעַטְיִיכִיָּת.
עַר פָּאַרְשְׁטִיִּית אוֹיך זַיְעַר גָּוֹט זַיְעַן אויפֿגָּאָכָּעָר פון קָאַנְפָּעָר
ראָנְסִיעָר, וואָם עַר פִּירְט מִיט פִּיל קוֹלְתוֹה, גַּעַשְׁמָאָק אֵין
איידעלְן הוֹמָאָר.

וآخرין אחרון חביב: די זינגערטן רײַנָּע סִימָן. זעלטן הערט מען אוז שײַנען. פון גאט געבענטשטע, שטימע. די זינגערטן באיזיטט א שטארקן, לירישן, קאלאָרטאָטור-סָאָפְּרָאָז מיט אלע וואָלָאָרָן פון אָן אָפְּערָע-זִינְגָּרְטָן. זי מָאָדָעָלָרָט לַיְכָּט בַּיִּי די אַיבְּעָרְגָּעָנָגָן מִיט אֹזָא מִיסְטָמָרְשָׁאָפְּטָן. אָזָה מַעַן קָאָן זַי מִיט רַעֲכָת פָּאָרְגְּלִיְיכָן מִיט דָּעָר בָּאָרִימְטָעָר עַרְנָא זַאָק, וּוְאָם ווערט גַּעַרְופָּן „דָּעָר דִּיְתְּשָׁעָר נַאֲכְטִיגָּאָל“. מִיר מַעַן שְׂטָאָלָאָז זַיְן מִיט אַ זִּינְגָּרְטָן פָּוּן אֹזָא פָּאָרְנָעָם.

דָּעָר סְּרָ-חַכְּלָל פָּוּן קָאַנְצָעָרָט: צְוַויִּי שָׁעָה פָּוּן הַעֲכָסְטָעָר הַנָּאָה אָוֹן גִּיסְטִיקָן פָּאָרְגָּעָנָנִין. (ה. גָּאָלְדְּבָּרָג, פָּעָלְדָּאָפְּינָג). אַיִּין לְאַנְדְּבָּרְגָּעָר, „בֵּית אַיְהָד“-זָאָל אָיוֹ דָּעָם 54 אָוֹן קָאַנְצָעָרָט 1946 פָּאָרְגָּעָקָומָעָן אַ קָּאַנְצָעָרָט פָּוּן אַ היְיָ-קִינְסְטְּלָעָרָן נַיּוֹא. די קִינְסְטְּלָעָרָן וּנְעָנוּ בָּאַשְׁתָּאָנָעָן פָּוּן דָּעָר בָּאָרִימְטָעָר אָפְּערָע-זִינְגָּרְטָן רַיְנָא סִימָן, סָאָרָא אָוֹן יַאֲקָוָב גַּרְאָסְמָן, אָוֹן דָּעָר בָּאַגְּאָכְטָעָר אַרְטִיסְטְּ-רַעֲזִישִׁיםָעָרָ פָּוּן „די-בּוֹק“ בַּיּוֹם „עַמְּדָה“-טַעַטָּעָר אַיִּין פָּעָלְדָּאָפְּינָג, חַיִּים פָּעָרְלָמוֹטוֹעָר. סָאָרָא אָוֹן יַעֲקָב גַּרְאָסְמָן פִּירָן אָוֹסָס אָוֹפָס וּוַיְיעָרָעָ אַקְאָרְדָּעָאָנָעָן קָלָאָמִישָׁע אָוֹן יִדְּיָשָׁע מַזְוִיק, מִיט וּוּלְכָעָ זַי בָּאַגְּנִיסְטָרָן דָּעָם פּוֹלְ-גַּעַפְּאָקָטָן זָאָל צָוָהָרָעָר.

אַיִּין דָּעָם טִילָּל פָּוּן קִינְסְטְּלָעָרָן וּוְאָרטָה חָאָט חַיִּים פָּעָרָלָ-מוֹטוֹעָר בָּאַזְוִיּוֹן צְוַצְּוָפָאָסָן אַן אַינְטָעָרָעָסָאנָטָן אָוֹן גַּעַשְׁמָאָקָן רַעַפְּעַרְטָוָאָר פָּוּן רַעַצְּיַתְּאַצְּיָעָס אָוֹן מַאְנָאָלָאָגָן פָּוּן מַשָּׁה נַאֲדִיר, בִּינְמָה הַעַלְעָר, ה. לַיְוּוֹיק, מַשָּׁה שָׁוְלַשְׁטִיּוֹן, ז. סַעְגָּאָלָאָוּוּיטָשָׁ, מַאְרִיָּס רַאֲזַעַנְפָּעָלָה, וּוּלְכָעָ עָר אַינְטָעָרְפָּרְעָטָרָט מִיט אַ סְּנָ-טָאָלָאָגָן.

דָּעָר גַּרְעָסְטָעָר בַּיּוֹשְׁטִיעָר צָוָם קָאַנְצָעָרָט אָיוֹ דָּעָר אָוֹפָס טְרִיאָט פָּוּן דָּעָר בָּאָרִימְטָעָר אָפְּערָע-זִינְגָּרְטָן רַיְנָא סִימָן. זַי אָיוֹ

ה. פער לモט ער

א גאט-געבענטשטייך טאלאנט. זי פארמאנט און ערשותקלאַסיקוּן
געשולטן קאלאָראָטֹר-סָאָפֶרְצָן, ווֹאָס באָצְוִיבָּעָרָט די צוּהָעָרָעָר.
אייר שטימע און אייר אָרט זיינגען, באָזונְדָּעָרָם דָּאָס פֿינְגָּלְיוּוּן
פֿוֹן פּֿיאָנִיסִיםְמָא אַוְיפּ פּֿאָרְטִיסְמָא, מִיט אָן אוּסְגָּעָהָאַלְטָעָנָעָם
ニישט אַיבְּעָרְגְּעָרִיסְעָנָעָם אָטָעָם, מִיט ווֹאָס זי הָאַלְט אָן שְׁפָאָ
נוֹנָג דָּעָם עָוָלָם — פּֿאָרְגְּלִיְיכָט זי מִיט די גְּרָעָסְטָע אָפְּעָרָן
זַיְגָּעָר.

פּֿאָר דָּעָם גְּיִיסְטִיקָן פּֿאָרְגְּעָנִיגָּן, ווֹאָס די דָעָרְמָאָנָטָע קִינְמָטָ
לְעָרָהָאָכָּן אָוְנְדוּ אָין יְעַנֵּעָ אָוְנְטָן פּֿאָרְשָׁאָפָּן, קָוָמָט זַיְיָ בָּאָמָת
אַחֲרִיצָיקָן יְיִשְׂרָאֵל כָּחָ". (מ. רַיִד, לְאַנְדָּסְבָּרָג).

אוּלְכָבָע אָפְּרוֹפָּן זַעַנְעָן גְּעוּזָן נָאָר אַסְקָּה.

דער קאנקורס

„או גאט וויל עמעצן באגליקן, טומט ער עם פון אלע זויטן“ — זאגט א יידיש ווערטל. מאכט זיך א מעשה, און ס'פאלט איזין די „אונדראָ“, די פארזאָרגער און אַפּוֹטוֹרֶופּסִים פון די שארית החורבן, די די.פֿי. איזן דייטשלאָנד, אַינְצַזּוֹאָרדְנַעַן אַקְאנְקוּרֶם-סְפַּעֲקְטָאָקֵל פון די יידישע טעאטערם איזן בייערן און צוטיילן אַפְּרִיאָן פָּאָרָן בעסטען פון זיין.

אייז געווארן באשטייטמיט, או דער קאנקורם זאל פָּאָרְקוּמוּן אַין מִינְכָּעָנָדָר טעאטער „שְׁוִישְׁפִּילְ-הַוּוּ“. באטיליקן וועלן זיך אַין אַים „עַמְּדָר“ פון פָּעָלָדָאָפִּינְג מִיטָּן עַרְשְׁטָן אַקְטָט פון „דיַבּוֹק“. דער לאַנדְסְבָּערְגָּעָר אַין אויך דער פון פָּעָרְנוֹאָלְד — מיט אַן אַקְטָט פון ה. ליַוּוִיקְם „דער גּוֹלְם“. דער גּוֹלְם

הכל, ס'האט זיך געטהָן אויף טיש אַון אויף בענק. רַיּוֹזְיקָע שויינע אַפְּיַשְׁן האָבען אַנְגְּוֹזָאנְט די נִיעָם, אַרְאָפְּגָעְשִׁיןְט פון אלע ווינְקָעָלְעָד אַין די יִדְיִישׁע צָעַנְטָעָרָן אַין בייערן. אַין די פָּרְעָמָע אַיז פּוֹל גְּעוּווּן מיט אַט דער גְּעַשְׁעַעַנְישׁ. אַין קְלִינְיִיקִיט, מַעַן האָט דָּעָרְלָעְבָּט, ס'זָּאל גְּעַמְּאָכָּט ווועָרָן אַקְאנְקוּרֶם פון יִדְיִישׁע טעאטערם אַינְעָם פָּאָרְשָׁאָלְטָעָנָם דייטשלאָנד. דָּאָרָף דָּאָס גְּעַפְּיִיעָרָט ווועָרָן מיט אלע קְלִימָט פָּעָרְלָעָה, אָזְוִי ווֹי אַין פְּסָוק שְׁטִיְיט.

פָּאָרְשְׁטִיְיט זיך, או יעדער טעאטער, ווֹאָס האָט גְּעוֹזָאלְט זיך באטיליקן אַינְעָם קְאנְקוּרֶם, האָט פָּאָרְקָאָטְשָׁעָט די אַרְבָּאָל, גְּעַנוּמוּן אַרְכָּעָטָן כְּדָת וּכְדִין אַיבָּעָר די שְׂוִין אַפְּגָעְשִׁפְּלָטָע פִּיעָם, כְּדִי נִישְׁטָּצָה בְּלִיְּבָן הִונְטָעָטְשָׁעָלִיק לְגַבִּי די אַנְדָּעָרָע קְאנְקוּרָעָנִיז-טֻעָאָטָעָרָם.

די זישורי פון דעם דאזוקן קאנקורים, אין וועמענים שפיזע עם איז געשטאנגען דער פריער דער מאנטער יידיש-פויישער טעה-אטער-רעזישיסער אלעקסאנדר באָרדיניג, וואָס איז אַקערשט געהאָט געקומען קיין דִיטשלאָנד, האָט געפסקנט, אז דער פריעו געהערט דעם טעאטער „עֵמֶך“.

אַ ביז גאָר עמאָציאָנעלע אָון שפֿאנענדייקע מײַנות. בעת ס'הָאָט זיך צוּרִיך געעפְּנַט דער פָּאָרָהָאָג אָון ס'עַנְעַן גַּעֲוָאָרָן אַרוֹיְפְּגַעַרְדּוֹפָן אוֹיפָּה דער בִּינְעָה די דָּרְיִי אַנְפְּרִיעָר פָּוּן די דער-מַאנְטָע טַעַטָּעָרָם, אָון דער פָּאָרְזִיכְעָרָהָאָט אַוְיסְגַּעַרְדוֹפָן דעם באָשְׁלוּם פָּוּן דער זישורי, זענען אַין זאל אַוְיסְגַּעַרְדוֹאָכְן הַילְכִּיקָּע אַפְּלָאָדִיסְמַעְנַעַטָּן אָון אוֹוואָצְיָעָם. בעתָן דָּרְלַאְנְגָּעָן מַיר דעם גַּרוֹיְסָן זַוְּלְבָּעָרְנָעָם וּוואָזָן, דעם אַוְיסְצִיְּכַעְנָגָּס-פְּרִירְיוֹ, הַאָכָּאָיך זיך גַּעֲפִילְטָן, וּוּי אַטְשְׁעַמְפִּיאָן פָּוּן עַפְּעָם אַסְפָּאָרָט-קָלוּבָּ. די הָנָאָה אַיְזָה דָּרְבִּיכְיִי פָּאָרָט גַּעֲוָונָן גַּרוֹיְסָמִים, וּוּאָס די אַנְעַרְקַעְנָגָּס-מַהְנָהָה, באָגְלִוִּית מִיט אַסְמִיכָּה-בְּרִיוֹו, אַיְזָה גַּעֲוָאָרָן צַוְּגַעְטִילָּת פָּאָר „עֵמֶך“, אָון נַאֲךְ דָּעַרְצָו בְּפְרָהָסִיא אוֹיפָּה דער בִּינְעָה, לְפִנִּי כָּל עַם וְעַדְתָּה, אַין די אוֹיגָן פָּוּן דעם פּוֹלָן זאל באָזּוּכָּר, וּוּאָס זענען געקומען פָּוּן פָּאָרְשִׁידְעָנָע שְׁטָעָט אַין דִּיטְשָׁלָאָנד בִּיןְוַיְינָעָן דעם קָאנְקוּרָם. אַיך בֵּין בְּלֵי סְפָּק גַּעֲוָונָן טִיף גַּעֲרִירָת אַיבָּעָד דעם כְּבֻוד פָּוּן „עֵמֶך“, אָון נִישְׁתָּוּ וְוּוַיְינְקָעָר אוֹיפָּה — פָּוּן רִינְעָן סִימְאָן מִיט דער מַשְׁפָּחָה גְּרָאָסְמָן. זַיְהָאָכָּן זיך אַוְיך גַּעֲפְּנוּנָעָן אוֹיפָּהן זאל בעתָן קָאנְקוּרָם אָון מַסְתָּמָא גַּעֲשָׁעָפָט נַחַת פּוֹנָעָם דָּעַרְפָּאָלָג, וּוּאָס זַוְּיִעָר מִיטְאָרְבָּעָטָרָהָאָט דָּעָרָ גַּרְיוֹיכְט, אַ זַּאֲךְ וּוּאָס פָּאָרְשָׁאָפָט נִישְׁתָּוּ קַיְיָן אַוְמְכָבָוד אָון אַיְזָה גַּיבָּעָר אַסְגּוּלָה צָוָם דָּעַרְפָּאָלָג פָּוּן די וְוּוַיְטָעְדִּיקָע קָאנְצָעָרטָן מִיט זַיְהָ.

Es wert organizirt durch AREA team fun iro 5-tn distryt
dem **31** pinctlech 5 n.m.
in Schauspielhaus München

A **Premirter Konkurs**

far di beste teater oifirung

Es nemen onteil: Die dram-kraizn

AMCHO FELDAFING

HAZOMIR LANDS-BERG

NEGEW FERNWALD

In Program:

DER DYBUK oisgefirt **AMCHO**
fun Sz. ANSKI Rezi: Chaim Perlmuter

DER GOILEM oisgefirt **HAZOMIR**
fun H. LEIWIK Rezi: A. Charap.

DER GOILEM oisgefirt **NEGEW**
fun H. LEIWIK Rezi: Sandler-Rubinek

Noch der Fortsetzung:
FARTEILUNG FUN DI PREMIES

BILETN cu bakumen in KULTUR-AMT baim MINCHENER KOMITET, Möhlstraße 43

Münchner Platzdramatiker Weiße, Blumenstraße 11

אפיקש פון קאנקורה

בקיצור, ס'זענען אוועק טאג, וואכן, חדשים, מיט יומט טובדייקיט און מיט כל נישט קיין ואכעדייקע דאנגות. כמעט יעדן טאג זענען מיר אויפגעטראטן אויף א קאנצערט, היינט דא און מארגן ערגען אנדערש וויג אומעטום, וויג מען קומט, ברענט מען פריד, וואס איז אויך טאקע אונדווער פריד — צו זען און פילן די הנאה, וואס מען פארשאפט דעם יודישן עולם.

אזי לאנג, אזי ברײַט, די „זיכן גוטע יאַרין“ זענען איזוינע אַנגענגאנגען אַ שיינע צייט, בייז אין אַ טאג איז פֿלֿוצֿעַם אַנגען-קומוּן פֿון טֿשיַלַע אַן אַפְּידְיוֹוִיט (אויספֿאַדְעַרְוָנְג-פֿאַפְּרָן) פֿאַר מִיר. פֿאַר ווֹאַס עַפְּעַם גַּרְאַד פֿון טֿשיַלַע? אַיז די מעשה דערפֿון אַזָּא:

אַ חַבֵּר פֿוֹנְעָם „עַמְּדָא-קָאַלְעַקְטִּיוֹן, אַלְעַקְמָן זַקְהִיּוֹם, וּוְעַלְכָּעֵר הַאֲטָמָת גַּעַשְׁפִּילְטָטְדִּי רַאַל פֿון רַ' סְעַנְדָּעָר בְּרִינְצְּעָר אַין „דִּיבּוֹק“, אַיז נַאֲךְ די עַרְשְׁטוּעַ עַטְלַעַכְבָּעַ פֿאַרְשְׁטוּלְוָנְגָעַן אַזְוּקָעַגְעַפְּאָרָן קַיְיָן אַמְּעַרְיקָעַ צַו זַיְנָעַ קְרוּבִּים. עַר הַאֲטָמָת דַּאֲרָט גַּעַקְעַרְטָט וּוְעַלְתוֹן אַוִיךְ מִיד אַהֲינְצּוּבְּרָנְגָעַן, אַבְּעָר ווֹעַן אַפְּילָו מִיט דַּעַר בָּאַמְּיוֹנָגָן פֿון מִיְּזָן פֿעַטְעָר וּוְיַזְלָ אַיז דַּאֲם אִים נִשְׁתַּחַט יַזְרָעֵלָן, הַאֲטָמָת עַר וַיְזַקְעַד דַּאֲרָט דַּעַרְשְׁלַאֲגָן קַיְיָן טֿשיַלַע, מִסְתְּמָא אַוִיךְ צַו זַיְנָעַ נַאֲעַנְטָעַ קְרוּבִּים, אַון וּוְעָגָן דֻּעַם עַנְיָן וַיְזַקְעַד גַּעַוְעַנְדָּט צַו דַּעַר דַּאֲרְטִיקָּעָר יַדְיִישָׁעָר קְהִילָּה. עַר הַאֲטָמָת פֿאַרְזְּוִיכְעָרָט, אַז מִיט מִיְּזָן קְומוּן אַהֲזָן, וּוּעַט גַּעַהְוִיכָן וּוּעַרְן דַּעַר נַיְוָאָ פֿון דַּעַר יַדְיִישָׁעָר קְוַלְטְּוִר-טֿעַטְּקִיּוֹת דַּאֲרָט אַזָּשׂ ביַז אַין חִימָל אַרְיָין. אַון עַר הַאֲטָמָת טֿאַקָּעַ בֵּי זַיְיָ אַוְיַסְגַּעַפְּוָעָלָט מִיךְ אַרְיוֹסְצּוֹפְּאַדְעָרָן קַיְיָן טֿשיַלַע.

פֿאַרְשְׁטִיּוֹת זַיְקָ — אַ שְׁמַחַת, אַ גְּדוֹלָה, אַבְּעָר נִשְׁתַּחַט פֿאַר אַלְעַמָּעָן, אַון דַּעַר עַיְקָר — נִשְׁתַּחַט פֿאַר מִיְּנָעַ מִיטְשָׁוֹתִים פֿון

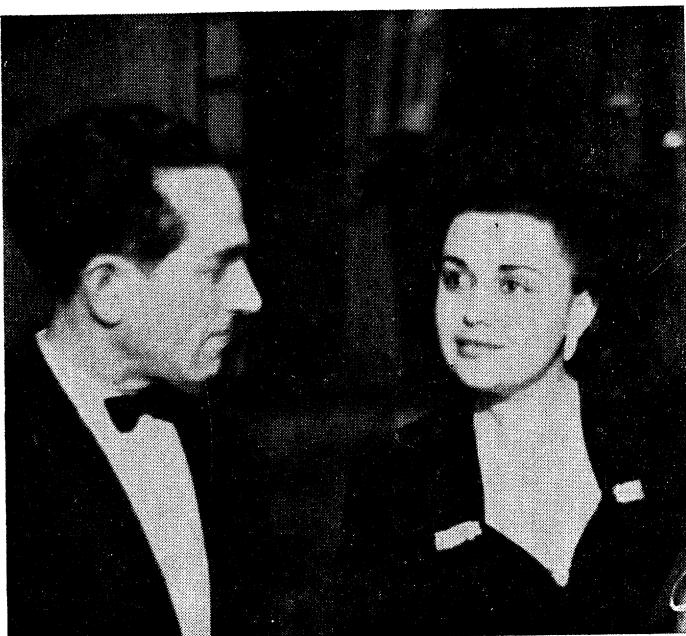
די קאנצערטען. ס'טייטש? — טענהן זיין צו מיר און זענען דערשטונט פון דער „בּוֹרְהָה“ — דאס געשעפט גיטט פרימא שבפרימא, פארטען דערביי כבוד און פרנסה, וועל איך פלאזעם זיין לאזן שטיין אין מיטן און אוווקפֿאַרְן גַּרְ ? און הויז דעם, זענען דאך שווין אַנְגְּסִירֶט קאנצערטען אין פֿאַרְשִׁידְעָנָע שטעט. וואס וועילן זיין אַיְצָט טַאַן? כְּהַאֲבָבָן זַיִן פֿאַרְזִיכְעָרָט צו גַּעֲבָן אָן אַנְדָּעָרָן חַבָּר פֿוֹנָעָם „עַמְּקָ–קָאַלְעָקְטִיוֹ“, וואס זאל מיך פֿאַרְטְּרָעָטָן, אַכְּבָּר דאס האט בֵּי זַיִן נִישְׁתְּ גַּעֲמִינְגָּרָט די אָומְצָוּפְּרִידְנִיקִיט פֿוֹן מִיּוֹן פֿאַרְלָאָן זַיִן.

כְּמוֹ מִדְּהָ זַיִן, אָז מִיר אַלְיָן אַיְיךְ גַּעֲוָאָרָן אַנְגָּעָ – זַלְצָן אַוְיפָּן חַאֲרָצָן צָוְלִיב דַּעַר מַעַשָּׂה מִיטָּן אַוְוקְפֿאַרְן פֿוֹן זַיִן. פֿאַרְט זַיִךְ שַׁיִן גַּעֲהָטְט צְגַעְוּוֹוִינְט צו מִינְגָּשׁ שׂוֹתָפִים, זַיִךְ אַיְנְגָּעַלְעָבָט מִיטָּן זַיִן, וַיִּמְתֵּט אַיְגְּעָנָעָ, אָז ס'איַּוּן מִיר פֿשׁוֹט גַּעֲוָעָן שַׁוְּעוֹר זַיִךְ מִיטָּן זַיִן צו שִׁיאַדְן. דאס זַלְבִּיקָע אַיְיךְ מִיטָּן דַּעַר זַיְגָּעָרִין רִיְּנָעָ סִימָאָן, מִיטָּן וּלְכָבָר סִיעָנָעָן אַדוֹרָךְ זַיִעָר אַנְגָּעָנָעָמָע שַׁעַחְעָן טָאַגְ–טָגְלָעָךְ אַיִּיר גַּעֲוָלְשָׁאָפָט. שַׁיִן אַפְּגָּעָרָעָט דַּעַרְפָּוֹן, וּוָסָט הַעֲרָנְדִּיק אַיִּיר זַיְגָּעָן, אָז דאס הַאֲרָצָן פּוֹל גַּעֲוָאָרָן מִיטָּן הַנָּהָה. ס'איַּוּן באָמָת גַּעֲוָעָן אַנְחָת רֹוח וַיִּצְוַיְתָהּ הַעֲרָן זַיְגָּעָן אַפְּלִילְוָן שַׁיִן צָוָם וּוּפְלָטָן מַאֲלָ, אָז יַעֲדָעָם מַאֲלָ – מִיטָּן זַלְבִּיקָעָן פֿאַרְגְּנִינְגָן. לְמַאי זַלְאַיְיךְ עַם לִיְקָעָנָעָן? אַזְוִינָם הַאֲבָבָן נַאֲךְ בֵּי דַעַמְאַלְטָן קַיְוָן מַאֲלָ נִישְׁתְּ גַעֲזָעָן אָז גַּעֲהָעָרטָן. מִיטָּן אַיִּיר אַפְּנָן פֿוֹן זַיְגָּעָן פֿלְעָגָט זַיִ מַמְשָׁבָץ אַזְוִינָם נַאֲרָן דַי צַוְּהָעָרָעָר אַיְנָעָם זַלְאָ, נַאֲרָן אַיְיךְ דַי מִוְּטָבָאָ – טַיְוִילְקָטָע אַיְנָעָם קָאנְצָעָרט הַינְטָעָר דַי קָוְלִיסָן. אַפְּלִילְוָן דַעַם יַדְיָישָׁן רַעֲפָרְטוֹאָר, וּוָסָט מִיר הַאֲבָבָן מִיטָּן אַיִּיר אַיְנְגָּעָשְׁטָעָלָט, אָז אַיִּיר נִישְׁתְּ גַעֲוָעָן שְׁטָאָרָק נִאָעָנָט, הַאֲטָה זַי אַרוֹסִיָּ – גַּעֲבָרָאָכָט מִיטָּן גַּרְיָוִם טָאַלְאָנָט, מִיטָּן הַאֲרָצָן אָז נִשְׁמָה. פֿוֹן

יעדן מינדסטען לידעלע איז בי איר געווארן אַ וווערך. מיט איין ווארט — אַ גאט־געבענטשטער טאלצנט, און דערץ נאָך אַ מענטש אין פולן זינען פון ווארט, אַ זאָך, וואָס גייט נישט אַפְּט געפֿאָרט ביַי קִינְסְטְּלָעֶר. איז דעריבער נישט געווען שטאָרָק ניחא מיט אָזָוִנָּס פְּלוֹצָעָם אַיבָּעָרְצְּרוּיָּס אַז זַיְד אָזָעָקָלָאָזָן אין מְרַחְקִים, אַז אַומְכָּקָאנְטָעָמָה. וווער וויסט סָאָרָא אָרט, סָאָרָא לאָנד דָּאָס אַיִּשׁ, סָאָרָא מענטשן אַיִּשׁ ווועל דָּאָרט בָּאָגָּעָנָּעָן. צַיְּוּלָן דָּאָס ווַיַּן יַיְדָן פָּוּן אָונְדוּרָעָע גַּעֲנָנָן אין פּוֹילָן, לִיטָּעָה וּכְדָוָה, בָּעֵת דָּאָז אַז פָּעַלְדָּאָפִּינְג, לַעֲבָר אַיִּשׁ דָּעָרוֹוִיל, קָאָן מַעַן זַאֲגָן, אַז עַוְשָׂר אַז כְּבוֹה, דַּי אַרְכָּבָעָט אַז נִשְׁתַּת קִיְּוָן שׁוּוֹרָעָע, אַז אַכְּבָּוֹדִיקָּע. אָזָוִינָּע גַּעֲדָאָנָּקָעָן הַאָבָּן אַז יַעֲנָע מִינְוָטוֹן מִיד גַּעֲמָאָכָּט אַומְעָטִיק, אַבָּעָר בָּאָלָּד הַאָבָּן אַיִּשׁ זַיְד גַּעֲטָרְיוּסָט דָּעָרְמִיט, ווָאָס דַּי גְּלִיקָּן גַּעֲשָׂעָן אַוְפָּה דָּעָר דִּיְתְּשָׁעָר עַרְדָּה, אַז דַּו וּוְאַלְסָטָגָעָן גַּעַרְנוּ וּוּלְזָן. זַעַן, ווַיַּזְיַי שְׁפָאָלָט זַיְד אַז שְׁלִינְגְּטָן אַז זַיְד אַיִּינְדִּישָׁן. דָּרְפָּאָר צִימָט דָּאָס הַאָרֶץ צַוְּפָאָלָאָזָן דָּאָס דָּאָזְקוּעָה לאָנד מִיט אַלְעָגָלִיקָן צְוֹאָמָעָן. אַז אַוְיָבָס' אַז פָּאָרָאָזָן דַּי גַּעַלְעָנָהָיִיט דָּאָס צַוְּתָּאָגָן, דָּאָרָף אַיִּד אָזָעָקָשְׁטָעָלָן אַלְעָז אַז וַיַּת אַז גְּרִיאִיטָן זַיְד אַז נִזְמָנָן וּוְעָגָאָרִיָּן.

הָגָם מִינְיָע „עַמְּךָ נִיקָּעָם“ הַאָבָּן נִשְׁתַּת אַוְפָּגָעָנוּמָעָן מִיט קִיְּוָן אַיבָּעָרִיק גְּרוּיָסָע שְׁמָחָה דַּי דִּיְדָעָה וּוְעָגָן מִינְיָע אַרְוִיסָּה פָּאָדָעָרָוָנָה-פָּאָפִּירָן קִיְּוָן טְשִׁילָעָ, פָּוּן דָּעַסְטוּוֹעָן הַאָבָּן זַיְד, צְוֹאָמָעָן מִיט דַּי פָּנִי פָּוּן לְאָגָעָר פָּעַלְדָּאָפִּינְג, אַיְינְגָע אַרְדָּנָט אַפְּיִיעָרְלָעָכָן גַּעֲזָעָנָגָנָג-אָוֹנוֹט לְכֻבּוֹד מִינְיָן אַפְּפָאָרָן פָּוּן דָּאָרט, מִיט אַז אַשְׁיָׁוָרָה רָעָדָם, וּוּוִנְטָשָׁעָוָאָנָיִם, אַז טָאָקָע אַוְיָד מִיט אַלְיִיטִישָׁן לְחַיִּים אַז אַיבָּעָרְבִּים. דָּעָר אַז יַעֲנָר הַאָט מִיט גַּעֲרָאָכָט עַפְּעָם, ווָאָס עַר הַאָט פָּאָרָמָאנָט, בִּיזְצָוָשְׁתִּיעָרָן

ה. פערל מוטער

ריינע סימאן און דער מחבר בעט אן אנטראקט פון קאנצערט.

דערמיט צום דאזוקן באנקעט. כ'דערמאן זיך, און איינער פון די חברים האט געבראקט א פלאש שאטפאנער, ווּאָם ער האט זיך געהאט אײַינגעשטאָפֿט בֵּי אַדייטש פֿאָר אַשטייקל קען. מיר פֿלעגן דעם קען באָקומוּן צונעטיאָילט אַינעם לאָגער און אַיָּם נישט געוואָלט עסֶן, שעילטנדיק די "אונרראָץ", אונדוזערע פֿאַרְזַּאֲרְגַּעַרְט, מיט טויטע קלֶלוֹת, פֿאָר די פֿאַרְפּוּלְטֶעֶם מאָכְלִים, מיט ווּאָם זיך זענען אונדוֹן מְכַבָּד. "און פֿאַרְשִׁימְלֶט זאלֶן זיך וועָרָן, טַאֲטָע זיסער, ווי דער קען, מיט וועלְכֶן זיך טוֹעַן אונדוֹן

בִּינְעַד מָסָקָעַ בֵּין קָאָצָעָט לֶעָר

קאָרְמָעָן" — פְּלָעַגְטַּמְעַן זַיִ צְוּוֹוִונְטְּשָׁן, דָּעַרְפָּאָרְהָאָבָּן חֲבָרָה, גַּעֲבִיפְּטָעַ יְוָנְגָעַן, דָּעַם דָּזְוִיקָּן פָּאָרְשִׁימְלְטָן קָעוֹ אַיְינְגְּעַשְׁלִיּוֹ-עַרְתַּדְיִיטְשָׁן, וְאָסְמָהָאָבָּן דָּעַרְפָּוֹן גַּעֲלָעַקְטַּדְיִפְּינְגְּנָרְ. פָּאָרְ אַטְדָּעַרְ בָּאוּוּלְסְחָוָרְהָ פְּלָעַגְּן זַיִ נְעַמְעַן פָּוֹן דִּיִּ דִּיִּטְשָׁן, וְאָסְמָהָאָבָּן יְעַנְעַן הָאָבָּן גַּעֲגָבָן. דָּעַרְ בָּחוֹרְ, וְאָסְמָהָאָבָּן גַּעֲבָרָאָכְטָן דִּיִּ פְּלָאָשָׁ שָׁאָמְפָאָנִיָּרְ, אַיְזָ נִישְׁתָּמָעָן גַּעֲוָעָן אַזְוִי שְׁטָאָרָקְ בְּקִי אִיןְ הַלְּכָוֹת שָׁאָמְפָאָנִיָּרְ אַיְזָ מִסְתָּהָמָא גַּעֲהָאָלְטָן פָּוֹנָעָם כָּלְלָ, אַזְוִי יְעַדְעַסְמָ פְּלָעַשְׁלָ מִשְׁקָה דָּאָרְפַּ גַּעֲעָפְנָטְ וְוָעָרְןָ מִיטָּ אַפְּרָאָפְ-צִיעָרְ, הַאָטָט עַרְ דָּאָסְ אַיְינָסְ אַזְוִי גַּעֲגָבָן אַמְאָךְ אַזְוִי, אַזְוִי סְ'הָאָטָט אַוְיְמָגְעָשָׁסְן וְוִי אַבְּיָקָם אַזְוִי דִּיִּ גַּעֲנְצָעְ פְּלָאָשָׁ אַיִזְגָּרְ אַוְוָעָקְ צָוָם בָּאָלְקָןְ. דָּאָסְ הַאָטָט גַּעֲגָבָן דָּעַם סִיגְנָאָלְ זַיְךְ מִשְׁמָחָ צָו זַיְיןְ.

אוּפָן בָּאָנְקָעַט לְכֻבוֹד דָּעַם אַפְּפָאָרְןְ פָּוֹן דִּיִּיטְשָׁלָאָנְ.

אין פֿאַרְיִז

גָּרוּוּס פְּלֹעֲגַט זַיִן בֵּי מַעֲנְטְשֶׁן דָּעַר בְּאַגְּנָעַר אָזֶן חַשְׁקַע
קָאנְגַע אַמְּלָא זַיִן אַיְן פֿאַרְיִז, אַנְקוּקוּן אָזֶן זַעַן דֵּי וּוּלְטַ
בָּאַרְיִמְטָע שְׂטַאַט פָּונְ לִיכְטַ, מִיטְ אַירְדָּעַ קָוְלְטוּרְאָוְצְרוֹת, דֵּי
שְׂטַאַט פָּונְ קָוְנְסְטַ אַוְיפְּ פָּאַרְשִׁידְעַנְעַ גַּעֲבִיטַן, דֵּי שְׂטַאַט פָּונְ
לוּסְטִיקְיִיט אָזֶן עַוְלָם-הַזָּהָה. בֵּי מַעֲנְטְשֶׁן פָּונְ מַיִן סְנָאַל הַאַט
דָּאַם פָּאַרְטְּרָאַטְן דֵּי פָּאַנְטִאַזְיַע, וּדָאַם פְּלֹעֲגַט זַיִן צַעְשְׁפִּילַן אָזֶן
גַּעֲוָעְכַּט חַלְמוֹתַ פָּונְ אַנְאַךְ נִישְׁתַּגְנְעַנְעַר וּוּלְטַ, אַ וּוּלְטַ
פָּונְ לְקָסְפָּס אָזֶן פָּאַרְגְּעַנְגַּן. אַיְזַע דַּעְיְבָעַר פָּאַרְ מִיר גַּעֲזְוּעַן
פְּרִיְדִּיק דֵּי יְדִיעָה, אַזְזַעְפַּן וּוּגְנִין קִיְּזַעְטַלְעַן, וּוּהַיְזַעְטַלְעַן
בְּקָרְבַּ אַוְיסְוּאַנְדְּרָוּן, וּוּלְ אַיךְ קָוְדָס-כָּל דַּאַרְפָּוּן קָוְמָעַן קִיְּזַעְטַלְעַן
פֿאַרְיִז, דַּאַרְטַּמְּפְּשַׁטְּאַטְן אַ וּוּזְוִיטַ דַּעְם טְשִׁילְעַשְׁן קָאַנְסְוָלַן,
אָזֶן בִּיזְיַעְנְעַר וּוּטַ מִיר דַּעְרְלַאַנְגְּגַעַן דֵּי וּוּזְעַן, וּוּלְ אַיךְ
דַּעְרוּזְיַילְ פָּאַרְבְּרָעְנְגַעַן אַ בִּימְלַ צִּיְּתַ אַיְן דַּעְם שִׁינְיְנָעַם פֿאַרְיִז.
עַפְעַם אַ קְלִינְיִקְיִיט, פֿאַרְיִז; זַעַן אַט דֵּי כִּישְׁוּפְ-שְׂטַאַט,
אַרְוּמְשְׁפָאַצְיַרְן פְּרָאַנְק אָזֶן פְּרִיְיַ אַוְיפְּ דֵּי בָּאַרְיִמְטָע פָּאַרְיְ�עַר
בּוּלְוָאַרְן, בָּאַזְוָכְן פָּאַרְשִׁידְעַנְעַ טְעַמְּטָעַר-סְפָעַקְטָאַקְלָעַן, אַונְ-
טְעַרְנְעַמְוָנְגַעַן אָזֶן פָּאַרְוּזְיַילְזְוָנְגַעַן, מִיטְ וּדָאַם פֿאַרְיִז אַיְזַע אַזְוִי
גַּעֲבָעְנְטְשַׁטְמַט. כְּהַאֲבַשׂ שְׁוֹן אַנְגְּהַוִּיכְן גְּלִיְבִּיכְן, אַזְ דְּרָמִיטַ וּוּעְרטַ
מִיר דָוְרַק עַפְעַם אַ הַשְּׁגָהַה עַלְיוֹנָה בְּאַצְאַלְטַ אַ שְׁכַרְ פָּאַרְ מַיִן
אַרְבָּעַט לְטוּבַת הַכְּלָל אַיְן מַשְׁךְ פָּונְ דֵּי צַוְּיִי יָאָר. דָעַר עַקְסִ-
פְּרֻעַם-צַוְּג אַיְן יְעַנְעַר הַאַרְבְּסְטִיקָעַר סְוּ-אַקְטָאַבְּרַ-נְאַכְטַ פָּונְ
1947 הַאַט. מַיִן גַּעַהְוִידָעַט, פָּאַרְוּזְגַט אַיְן אַנְגְּעַנְעַמְעַ חַלְמוֹת
אַזְ גַּעַבְרָאַכְטַ קִיְּזַעְטַ פֿאַרְיִז.

ויהי ערבית ויהי בוקר, כ' בין שווין מיט מול אין פאריז.
אויפן וואקזאל פון גאר דע לעסט זענען אונדו געקומען מוקבל
פנימ זיין א פאר יונגעלייט אין דער באגלויטונג פון אין
אויסגעפוצט בלאנד, שיין מיידל. זיין האבן אונדו צונגעפרט
אין א דערבייך געלס, וו ס'יענען געתטאנען עטלעכע לאסט-
אויטאטם, כדי אונדו איבערצופרין אין דער איזיל-אכטניה פונעם
קאוזיסאָר.

„שווין ווידער לאסטאויטאטם“? — גיט איינער פון אונדו,
די פריש געקומענע, א געשריי, דערווענדיק די אפערן ווע-
גענער. רבונו של עולם, וווען ווועט מען שווין פטור וווען פון
די דאָזֶקָעַעַגְלָהָת, וואם דערמאָנָעַן אין יענע טויטַעַטַשְׁלָעַה,
אין וועלכע ס'יענען געפֿרַט געוואָרַן אָזַי פַּילְמִילְיאָנָעַן צום
אומקומים?

מה נאמר ומה נדבר? וואם טויג דיין טראכטן, דיינע
טענות און מענות? די בחורים מיט דעם צאצקעדייןן מיידל,
מייטן געשמאָקָעַן ציגאָרטַל אין אַיר מויל, וואם האָט אויס-
געזען ווי צוֹוַיְיַ רַוִּיטַעַ שְׁלָאָנָגָעַן מיט שמיריכַלְעַנְדִּיקַע צִיְּן,
טווען זיך דאמ זיעעריקע. זיין געמען באָלֶד קאָמַעַנְדַּעַוּעַן האָלֶב
אויף יידיש, האָלֶב אויף פראנצּויזַיש, וואם קיינער האָט דאמ
סִיְ ווי נישט פָּאָרְשְׁטָאָנָעַן, אַהֲרָאָהָעַר, אַ בִּימְלָאָן
באָנוֹצְן זיין זיך אויך מיט דער האָנטַשְׁפָּאָך...

מיט ניגער האָט יעדער געזוכט אויפן וועג אַנְצְּקוֹקוֹן
און באָוּוֹנְדָּעָן דאמ שטעהַלְעַלְעַ פָּאָרִין, און עס אין פָּלוֹג
ニישט שטאָרָק באָמְעַדְקָט. אַינְעָם דְּמִיּוֹן פְּלַעַגְטַּן מען זיך פָּאָרִין,
אויסמְאָלָן גָּאָר אַנְדָּעָרָש, כל נישט עַנְלָעַךְ צום רַעַלְעַן פָּאָרִין,
וואם מען וועט אַיצְטָעַר, ווען מיר פָּאָרַן דָּוָרָךְ די פָּאָרְחַוּשְׁכְּטָע,
פָּאָרְסְּמָאָלְיַעַטְעַ גַּעַלְעַד. הַזָּאת נֻמְיַי? דאמ אַיז עס דאמ

בארימטע שויינע פאריזו? — האט מען זיך געפרעגעט. קריין וואושנע פנים האט פאריזו אין אונדזערע אויגן דעםאלט נישט געהאטט...

מיר האבן גיעזע פארבייגין מענטשן מיט עפעס איזניע דיקלעכע שטעקעלעך אונטערין אָרֶם. אײַנְעֶר פֿוּן אָונְדֶּז, אַ בחור מיט אַ קאָפּ פֿוּן אַן אלְזִיּוֹוִיסְמָר, האט דערקלערט, אַ דָּם זענען ברויטעלעך. דָּם האט אַרְוִיסְגָּעָרוֹפּ אַ שטעטָרָק געלעכטער. ס'גאנצָע לעבן האט מען געוווסט, אַ בְּרוּטָל דאָרָפּ זַיְינָן קִילְעָכְדִּיק אָונְדֶּז דִּיק, אָונְדֶּז אַיְזָע עַמְּגַר שְׁמָאָל, דִּאָרָפּ אָונְדֶּז לְאָנְגָּן, וְזַי אַ שטעקָעָן.

בקיזור, מען פָּאָרֶט אָונְדֶּז מען פָּאָרֶט, ביַז מען אַיְזָע פָּאָרֶפָּאָרֶן טָאָקָע אַיְנָעָם אַזְּוִילְהִיּוֹן פֿוּן קָאָזְשִׁימָאָר. אַיְדָעָר וּוּאָסּ, זענען דערווויל אַ פָּאָר גַּעֲבִיפְּטָע חַבְרָה, טָאָקָע יְעָנָע, וּוּאָסּ האָבָן גַּעֲוָוָסָט זַיךְ צַו בְּאַזְּאָרְגָּן נַאֲךְ אַיְזָע דִּיְתְּשָׁלָאָנד מִיט עַטְלָעָכָע פְּרָאַנְצְּזִוְוִישָׁע גַּעֲלָתְּ-בָּאַנְקָנָטָן, אַרְוִוִּים אָונְדֶּז גָּאָסּ. דָּאָרֶט האָבָן זַי גַּעַזְעָן, אָונְדֶּז באַקְוּמָט צַו קוּיְפָּן גַּאנְצָע צְוִוִּיָּגָן מִיט באַנְאָנָעָם פָּאָר חַזִּי חִינָּם — אַ 1.20. באַנְאָנָעָם אַיְזָע גַּעַזְעָן אַן אַרְטִיכָּל, וּוּאָסּ וּוּיְנִיךְ פֿוּן אַונְדָּזְעָרָע האָבָן גַּעֲוָוָסָט דָּעַם טָעַם דערפָּוֹן. האָט יְעָדָעָר פֿוּן זַי גַּעֲבָאָפָּט צַו צְוּוֵי קִילָּאָ אָונְדֶּז כְּהָרָפּ עַיְן דָּם אַרְיוֹנְגָּה-הָאָקָט אַיְזָע אַוְמָר וּעוֹשָׂה, זַי אַ מַּאֲלָא אַיְזָע שְׁטָעָטָל אַ הַאֲלָבָע קָוּוֹאָרֶט יְאַנְדָּעָם אַדְעָר קָאָרֶשֶׁן. עד הַיּוֹם אַיְזָע שְׁוּעָר צַו פָּאָרֶשְׁטִין, זַי אַזְּוִי דָּם אַיְזָע דַּעַמְּאָלָט אַדוֹרָק גַּלְאָטִיךְ אַיְנָעָם מַאְגָּן מִיט דִּי אַיְנְגָּעָוָוִוִּידָן.

בָּאָלָד וּוּעָרָט מען פָּאָרֶשְׁרִיבָּן אַיְנָעָם „סְפָּר הַזְּכָרָנוֹת“ אָונְדֶּז ס'וּעָרָט צְוָגָעָטְיוּלָט פָּאָר אָונְדֶּז אַן אַכְּסָנִיהָ, אַ הַאֲטָעָל, הַיִּסְטָט עַם, וּוּזַי מַעַן וּוּעָרָט אַיְנְקוּאָרֶטְרִיטְרָט. יְעָדָעָר פֿוּן אָונְדֶּז באַקְוּמָט אַ צּוֹלָאָג אַ גַּאנְצָע טְוִיזְנְטָעָר (הַיְינְטִיקָע צָעֵן פְּרָאַנְקָ), צַי זַי

טאנשין-געטלט, צי אפשר ווי אַ קמייע אויפֿ הצלחה — און פטור אָן עסְק, אַראָפּ אָן עול פָּונְ קָאָפּ... דָּם דָּארָפּ סְטִיעָן אוֹיסְטֶן צוֹקוּמָעָן בֵּיו חַשְׁיָהָת וּוּעָט הַעֲלָפָן, אָן מָעָן וּוּעָט אַנְקָומָעָן. יעדער אין זיין פָּאָר אִים באַשְׁטִימָטָן מְקוּם.

פאָרְשְׁטִיטִיט זיך, אָו די קָאָצְעַטְנִיקָעָם, וּוּאָסְטָהָן באַזְוִוִּין זיך אַרְוִוִּיסְצְׁרוּיָהָן פָּונְ דִּי נָאַצְׁשִׁיעָה הענט אָן מִיטּ טְוִיזְנְטּ נְסִים אַיבְּעַר גַּעַלְעַבְטּ דִּי הַיְּתָלְעָרְחָה, זְעַנְעָן פָּונְ אָזָא, "הַאֲרְצִיכָּעָרָה" באַצְּיוֹנָגּ צוּ זַי אַין דָּעָר גְּרוּסָעָר וּוּלְעָט גְּעוּוֹן גָּאָר שְׂטָאָרָק אַנְטוּשָׁת. בָּאָלָד גִּיט זַיְך אַכְּבָּעָר אַ מִישְׁ אַרְיָין דָּעָר בְּתְּחוֹן-גַּעֲפִילּ אָן דָּעָר "עַל כָּוֹרְחָךְ אַתָּה חַי" גִּיט צוּ דָּיר אַ טָּעָנה: הַאֲסָט שְׁוִין עַרְגָּעָרָם אַיבְּעַר גַּעַלְעַבְטּ אָן בִּיסְטּ דָּעְרָפּוֹן אַרְוִוִּים, וּוּסְטָמָט אַיצְּטָעָר אַוְיךְ זַיְך אָן עַצְּחָה גַּעַבָּן. דָּעָר עִיקָּר, בְּרוּדָעָרָקָעָ, הַאֲלָט גְּרִיבִּיכְן, זַיְך נִישְׁטָמָט מִיאָשָׁה, וּוּסְטָמָט נָאָר זַיְךְ עַפְעָם דָּעָר-זַיְך, זַיְךְ נִישְׁטָמָט מִיאָשָׁה, וּוּסְטָמָט נָאָר זַיְךְ עַפְעָם דָּעָר-גְּרִיבִּיכְן, וּוּאַ באַצְּאָלָונָגּ פָּאָר דָּעָם אַלְעָם. אַזְוִי הַאֲטָמָט גַּעַטְעַנְהָת דָּעָר יְצָרְטָובּ...

פאָרְשְׁידָעָנָעּ קוּרִיאָזָן אָן קָאָמִישָׁעּ סִיטְוָאָצְּיָעָם זְעַנְעָן אַין יְעַנְעָן טָעָג גַּעַשְׁעָן מִיטּ דִּי נִיְּ-אַיְּנָגָעָוּוּ אַנְדָּרָטָעּ יִידָּן, צּוֹלִיב זַיְעָר נִישְׁטָמָט פָּאָרְשְׁטִיטִיָּן דִּי פְּרָאָנְצְּיוֹזִישָׁעּ שְׁפְּרָאָצָה. מְהַאֲטָמָט גַּעַר וּוּסְטָמָט, אָז אַוְיכְּ מָעָן דָּעְרָלָאָנָגָט עַפְעָם, דָּארָפּ מָעָן דָּעְרוֹוִיפּ עַנְטָפָעָרָן מִיטּ אַ "מְעָרָסִי". דָּם דִּינְסְטָמְיוֹידָל פָּונְ הַאֲטָמָט דָּעְרָלָאָנָגָט דָּם בִּיסְלָמָעָטָוּ וּוּאָסְטָרָ, וּוּאָסְטָמָט מָעָן הַאֲטָמָט בֵּי אַיר גַּעַבְעָטָן, מִיטּ אַ "וּוְאָלָאָ", דָּארָפּ מָעָן דָּאָר בְּמִילָאָ עַנְטָפָעָרָן אַוְיכְּ מִיטּ "מְעָרָסִי". הַאֲטָמָט מָעָר וּוּי אַין מָאָל גַּעַטְרָאָפָּן, אָז דָּעָר דִּיאָלָאָגָּה "וּוְאָלָאָ-מְעָרָסִי" הַאֲטָמָט אַנְגָּעָה אַלְטָן שְׁיִינְעָן מִינְוֹתָן: פָּאָרָן "וּוְאָלָאָ" אַ "מְעָרָסִי", אָן פָּאָרָן "מְעָרָסִי" וּוּידָעָר דָּעָר "וּוְאָלָאָ", אָן סְאָיו גַּעַוּוֹאָרָן אַ מעָשָׁה אָז אָן עַק.

איינער איז צום ערישטן מאל ארכוים פון זיין האטעל און געווואלט אנקוקן בי נאכט די שטאטט פארין. האט ער פאר-שטאנען, קודם-כל, צו פארשרייבן דעם נאמען פון דער מעטרא-סטאציע, כדי ער זאל וויסן מיט איר צויקזוקומען אהיכם. איז געשען איזן קליניקיט: אונשטאט צו פארשרייבן דעם נאמען פון דער מעטרא-סטאציע, האט ער גאָר פארשרייבן די אויפשריפט „איירינואהָר“ (ו.א.). ווּאַס האט דאָרט זיך געפֿר-גען. צוֹרְיקוּעַנִּם, בֵּין קַוְּפָן דַּעֲם בִּילֻּט, ווּוִוְּזַט ער דער קַאַסְּיַרְּשַׁע אַט די אויפשריפט, מיט דער שטומער בִּיטָּע, יַעֲנַע זאל אַס אַינְפֶּאָרְמִירִן, ווי אַזְוִי ער דאָרפָּף פָּאָרְן זיך אהיכם. די קַאַסְּיַרְּשַׁע האט זיך דערפָּון שטראָק באַלְיַידִיקְט אָן זיך האט אַס דערפָּאָר גּוֹט אַנְגְּוִיזְדְּלָט, אָן דּוּקָא אַוְּפָּרְאַנְגְּזִוְּיִשְׁן. יַעֲנַע האט, נַעֲבַעַנְךָ, נִישְׁתַּפְּרַעַתְּאַנְגָּעָן קִיּוֹן ווָאָרְט אָן אַיז גַּעֲבַלְּבִּין ווי צַעֲטוּמָלְט, פָּוֹן אַיְר ווּאַרְפָּן זיך אַוְּפָּ אַס מִיט אַיְר מַוְּיל, ווּאַס האט גַּעֲשְׁפִּרְצַּט מִיט פִּיעָר. ער אַיז גַּעַוּעַן בֵּין זיך זִיכְעָר, אָז ער האט דָאָ פָּאָר זיך אַ גַּעַפְּרַעְלַעְבָּע אַנְטִי-סְעִמְיַטְּקָע; זְעַנְדִּיק אָז אַוְּסְלַעַנְדָּר, אַיְד, האט זיך בָּאוּוּזָן ווּאַס זיך קָעָן.

וּאַס טוֹט מָעוֹן אֶבְּעָר פָּאָרְט? ווי אַזְוִי קַוְּמַט מָעוֹן צוּרִיק אַיז האטעל אַרְיָין? אָן דָּא אַיז שְׂוִין בָּאַלְד צַוְּעַלְפָּ דָּעָר זַיְגָּעָר. ער ווּעָט דָאָק נִישְׁתַּבְּלִיבָן נַעֲכְטִיקָן אַיז מעטרא. די לְאַגָּע האט גַּעֲרַטְעַוּוּט אַיְד, ווּאַס אַיז גַּרְאַד אַנְגְּעַקְוּמָעָן אַיז מעטרא אָן זיך אַרְיִינְגְּעַמִּישְׁט אַגְּעָם עַסְּק. קַודְם-כָּל, האט ער באַרְוִיקְט די מַאֲדָמוֹאַזְעָל, יַעֲנַע זאל זיך נִישְׁתַּפְּרַעַת אַזְוִי בַּיּוּזְרָן אַוְּפָּ דָּעָם נִיְּגַעַקְוּמָעָנָם מַעֲנְטָשָׁן, ווּלְכָעָר האט בַּלְּזָוִי גַּעַמְאַכְּט אַקְלִינְגָּעָם טָעוֹת בֵּין פָּאַרְצִי-כָּעָנָן אַונְשְׁטאָט דָעָם נָאָמָעָן פָּוֹן דָעָר מעטרא-סְטָאַצְיָע, דָעָם נָאָמָעָן פָּוֹן בַּיּוּ-כְּסָא.

דען יידן האט ער געפֿרעהנט אויפֿן נאמען און אדרעם פון האטעל זייןעם און יענעער האט ערשת אַנגָעוֹווֹן, וועלכע מעטרא ער דאָרָפּ נעמען.

מייט און אנדעָרָן האט ווידער געטראָפּ אַזּ גַּעֲשִׁיכְתָּעַ: גַּיְעַנְדֵּיק דעם ערשותן מַלְאָן אַ בָּאָדָ-אַנְשְׁטָאָלָט, האט אַים דער אַנְגָּעַשְׁטָאָלָט עַד דָּאָרָט אַנְגָּעוֹווֹן זַיִן קָאַבְּיָעַ. ער האט נישט גַּעֲוּוֹסְטָ, אַזּ דָּאָס דָּאָרָפּ ער אַלְיָוּן מַאֲכָן פְּלִיסָן דעם פרישְׁנִיּ. שְׂטִימִיט ער אַ נְאַקְעָטָעָר אַן ווֹאָרָט, אַזּ מַסְתָּמָס ווּעַט דָּאָס גַּעֲטָאָן ווּעְרוֹן דָּוָרָךְ דעם אַנְגָּעַשְׁטָאָלָטָן אַין דְּרוֹיסָן, ווַיַּאֲשִׁיגְגָּר אַ מַלְאָל דער בעדער אַין מַקוֹּה, אַדְעָר ווַיַּסְ'אַיּוֹ גַּעֲטָאָן גַּעֲוּאָרָן אַין דִּי קָאַצְּעָטָן. זַעֲנְדִּיק, אַזּ סְ'נַעַמָּט נִישְׁטָ קִין סּוֹפּ צַו זַיִן ווֹאָרָטָן, מַאֲכָתָ ער רַאַפְּטָעָם אַוְיָפּ דִּי טִיר, כְּדִי צַו אַינְטָעַרְוּעַנְיָרָן מַזְאָל אַים דַּעֲרַלְאַנְגָּנוּן זַיִן ווָאַסְמָר. דָּוָרָךְ דער צִיְּמָת האט זַיִן דָּעַרְוּוֹיָל אַנְגָּעַקְלִיבָן אַיְנָעָם ווֹאָרְטִיאָל פָּנָן דער בָּאָדָ-אַנְשְׁטָאָלָט אַ הַיְשָׁבָבָיְםָלָעָן — פְּרוּעָן אַן מעַנְעָר, וועלכע ווֹאָרָטָן אַוְיָפּ דער רַיִּצְוּ בְּאַקְוּמָעָן אַ פְּרִיעָע אַיְנָעָה ווּהַיְכָן. דָּעַרְזָעַנְדִּיק דעם פָּאָרְשָׁוֹן אַן אַדְמָ-נְאַקְעָטָן, הַאֲבָנָן קָאַבְּיָעַ. דָּעַרְזָעַנְדִּיק דעם קָוּוֹתְשָׁעַרְיוּעָן עד לְבַבְּ הַשְּׁמִים. דער זַיִן אַוְיָפְּגַּעַזְיָוָן גַּעֲוּאָלָדָן, קָוּוֹתְשָׁעַרְיוּעָן עד לְבַבְּ הַשְּׁמִים. בָּחָור האט פִּילְיָ פָּוּן בּוֹגָן צְוִירִק זַיִן פָּאַרְחָאַקְטָן אַין זַיִן קָאַבְּיָעַ, אַרְוִיְּפָגְּגַעַזְיָוָן אַוְיָפּ זַיִן זַיִן מַלְבָּשִׁים אַן זַיִן אַפְּגַּעַזְיָוָן פָּוּן דָּאָרָט אַ נִשְׁטָ גַּעֲבָאָרָעָנָר.

די לאָגָע אַיִן דעם פְּרָט אַיִן גַּעֲוּוֹן אַ בעַמְּדָרָעָ, ווּזְנוּ מַעַן האט באָדָ-אָרָפּ גַּיִן צָוָם קָאַנְסָול אַן כָּאָפּוֹן מַיִט אַים אַ שְׁמוּעָם מַכּוֹחַ דער ווּזְעָעָ. דָּעַמְּאָלָט פְּלַעַגְתָּ זַיִן מַיִט דִּיר מַטְרִיחָ זַיִן אַ באָמְטָעָר פָּוּן אַ יְדִישָׁעָר אַיְנְסְטִוּצְיָעָ, אַן ער אַיִן גַּעֲוּוֹן דער אַיְבָּרְזָעַצְעָר צְוִישָׁן דעם פָּאַרְאִינְטָעַרְעִיסְטָרָטָן אַן זַיִן עַקְסְּעַלְעַנְיָן, דער קָאַנְסָול פָּוּן גַּעֲגַעַעַנְעָם לְאָנָד.

ווען ס'או געקומען מיין טאג זיך פארצישטעלן פאָרַן
 טשייליאָנער קאנסּוֹל, האָב אִיך צוֹזָמְעַנְגַּנוּמוּן דָּסּ גַּאנְצָע
 האָב-אוֹן-גּוֹטָם, דָּסּ בִּיסְלַ פָּפְירָן, הייסְטַ עַם, די אַרוֹסְפָּאַ
 דָּעָרָוּנְגָּעָן, סְעַרְטִיפִּקְאַטְן מִוְּתָן גַּאנְצָן קְלָאָפְּעָרְ-גַּעֲצִיְּגָן אָוּן עַם
 דָּעָרָלָאָגָּנְטָדָעַם קְאָנְסָוֹל, זַיְעַנְדִּיק זַיְכָּרָה, אוּ אַיְינָסָ אָוּן צַוְּיָיָ
 וּוּלְ אִיךְ פָּוּן אִים בָּאָקוּמוּן דָּסּ הַיְּלִיקָּעַ פָּאָפְּרָוֵל מִוְּתָן סְטוּמָיָ
 פָּעַלְעָ, די וּוּוּעָ, הייסְטַ עַם, צַוְּ קְאָנְעָן פָּאָרָן קִיְּן טְשִׁילָעָ. אָוּן
 פְּלוֹצָעָם, זַעַנְאָרָ זַעַ, סָאָרָאָז וּוּיעָרָעָ מִינְעָ ערְמָאָכָטָ דָּסּ, דָּעָרָ
 קְאָנְסָוֹלָ! אַיְינָ פָּאָפְּרָוֵל, אָסְעַרְטִיפִּקְאַטְן אֹזָא, אַרוֹסְגַּעַנוּבוּן
 פּוֹנְגָּעָם „יִדְיָוָן אַרְבָּעָטָעָר-קָאָמִיטָעָטָ“ אַיְינָ פָּעַלְדָּאָפְּינָגָ, אַיְזָ
 אִים נִישְׁטַ צַוְּ שְׂטָאָרָק גַּעַפְּלָזָ גַּעַוְּאָרָן, מִסְתְּמָא צַוְּלִיבָ דָּעָרָ
 יִזְוִישְׁקִיָּטָ. ערְמָזָ, זַאָגָטָ ערְ, זַיךְ אַנְפְּרָעָן בַּיְזָן רַעֲגִירָוָנָגָ,
 יַעַנְעָ זַאָל גַּעַבָּן דָעַם הַכְּשָׁרָה, צַיְזַוְּ אַיְדַּיְזָרָיָן צַוְּ
 בָּאָטְרָעָטָן די הַיְּלִיקָּעַ טְשִׁילְיאָנְעָרָ ערְדָּה.
 אַזְוִי גַּאָרָ? אַיְזָ שַׁוְּיָן וּוּידָעֶרֶת אַשְׁאָנְדָּפְּלָעָקָ צַוְּ יַיְזָן אַיְזָ?
 וּוּיְנִיקָ נַאָךְ גַּעַלְיוֹטָן פָּאָרָן דָּזְוִיקָן „חַטָּאָ“? הייסְטַ עַם, אָוּן דָּסּ
 בִּיסְלַ שְׂרִידִים פּוֹנְגָּעָם נַאֲצִיְ-מִכּוֹל שְׁטָעָכָט וּוּידָעֶרֶת די אָוְגָןָ פָּוּן
 דָּעָרָ וּוּלְטָ? „וּוְיַיְזָן דָּסּ זַיְזָן“? — פָּרָעָגָ אִיךְ מִוְּתַ בִּיטָּעָרָ
 נִישְׁ דָעַם יִדְיָוָן בָּאָטָמָן, מִיְזָן בָּאָגְלִיטָעָרָ צָוְם קְאָנְסָוֹלָ —
 „וּוְיַיְזָן אִיזְוִי אַיְזָ דָסּ מַעְגְּלָעָרָ?“ אַוְיָפָ דָעַם בָּאָקָומָ אִיךְ אָזָן
 עַנְטָפָעָרָ, וּוְיַעַנְעָרָ כְּעַלְעָמָרָ: „דוּ זַעַסְטַ דָּאָךְ“...
 בְּקִיצָּרָ, סְחַלְפָן נִשְׁטַ קִיְּן טָעָנוֹתָ. ערְמָזָ, זַאָגָטָ ערְ
 קְאָנְסָוֹלָ, אַפְּהִוּטָן די דִּינְגִּים פָּוּן זַיְזָן מְלוֹכָה, אָוּן טַוְּ אִים עַפְעָםָ.
 בְּלִיְבָטָ אַיְכָעָרָ צַוְּ וּוּאָרָטָן אַוְיָפָ דָעָרָ תְּשׁוּבָהָ פָּוּן דָעָרָ טְשִׁילָ
 יַעַנְעָרָ רַעֲגִירָוָנָגָ.

בינו לבינו, דארף מען באזאָרגן זיך מיט די נויטיקע
דאַקומוונטן, וואָס דער קאנסול פֿאָרלְאָנגט, כדיז צו באָזיווין
די פֿאָכְמָעָנִישׁ קּוֹוָצְלִיפּֿקְאָצְיעַם, וואָס מען באָזויַצְתַּן.
די אַרוּסְפּֿאָדְעָרְוָנְג אַיז פֿאָר מִיר גַּעֲוָעַן צוֹ קּוֹמְעַן קִין
טְשִׁילְעַ וּוֹי אַ טְעַקְסְּטִילְ-מְעַכְּאָנִיקְעָה, אַין וּוּלְכְבַּעַד דָּס לְאָנד
טְשִׁילְעַ נוּוִיטִיקְט זיך. האָט מען בְּכֵן גַּעֲטְרָאָכְט תְּחִבּוֹלוֹת, וּוֹי
אוֹזְיַיְהָוֶה דָּס צוֹ באַשְׁטְעַטְיכַּן מִיט באָזיווין.

דָּרְמָאָרְקַּדְוּאָרְזְשָׁעַצְקִי, דַּעַמְּאַלְטְּדִיקְעָר שְׂעָפְ-דְּרָעַדְאָקְ-
טָאָר פָּוּן „אָונְדוּעָר וּוּאָרְטַּה“ וּוּלְכְבַּר האָט מִיךְ גַּעֲקָעַנְטַּפְּן
די אוּפְטָרְיוֹטַן אַוִיּוֹפְּן די „פֿרְיוּטִיקְ-צְיוּ-נָאָכְטַּפְּן“, וָאָס וּנְעַן
פֿאָרְגְּנָעְקְוּמְעַן אַין יְעַנְעַר צִיְּתַן פֿאָרְזִי אַוִיּוֹפְּן אַינְנִיצְיָאָטוֹן,
הָאָט מִיךְ גַּעֲצָחָת צוֹ פֿאָרְן וּוּנְעַן דֻּעַם עַנְיִן קִין רָאָצְן, וּוֹי
סְיַעַנְעַן פֿאָרְצַן אַסְךְ יְדִידְשַׁע טְעַקְסְּטִילְ-פֿאָכְרִיקְאָנְטַן. זַיְהָוָן
מִיר וּכְבַּר קָאָנְעַן הַעַלְפָן. עַר גִּיטְמִיר טָאָקָעַ מִיט אַ בְּרוּוֹל
צוֹ די דָּרְטִיקְעָר תּוֹשְׁבִּים יוֹסְפְּהַאָלְעַנְדָּעָר אָוֹן פֿרְזִי, מִיט דָּעַר
בְּקָשָׁתְּ, יְעַנְעַן זַאָלָן זיך מִשְׁתָּדְלַל זַיְהָוָן פֿאָרְמִיר, וּוֹי
פֿאָרְן קִין רָאָצְן? סְאַיזְ פֿאָלָגְ מִיךְ אַגְּנָגְן. קְוִים מִיט
צְרוֹת הַאָב אַיך זיך דָּעַרְוּוּסְטַּפְּן טִיְּתִישְׁ פָּוּן עַטְלָעַכְעַ
פֿרְאָנְצְיוֹזִישׁׁ וּוּרְטָעַר: פֿאָרְדָּצְן, מְעַרְסִי, מִיסְעִי, מְאָדָם, טָאָ
וּוֹי קָאָן מען זיך אַלְאָזְן מִיט אַשְׁטוּמָעָר צָוָנָג אַין אַ
וּוְילְדְ-פֿרְעַמְדָעָר שְׁטָאָט אַרְיִין? דָּעַרְצַן נָאָך דָּרְאָפְּ מַעַן פֿאָרְן
בְּיִי נָאָכְט, פָּוּן צָעַן אַוְונְטַן בְּיִי בָּגְנִינְעַן. אַבְּכַר וָאָס טּוֹטַּ
נוֹשֶׁת וּוּנְעַן אַשְׁטִיקְלַ וּוֹיְזַע? בְּפְרַטְמַת נָאָך קִין טְשִׁילְעַ, וּוֹי סְלִיגְט
מִשְׁגָּלָד אַין די גָּסְטַן אָוֹן מען וּוּאָרְטַן נָאָר, דַּו זָאָלְסַטְ קּוֹמְעַן
אַהֲיָן אָוֹן דָּס אַוְיְפְּקְלִיְוִבְּן...
פֿאָרְשְׁטִיטִיט זיך, וּוּנְעַן כָּפְּן אַ דְּרַעְמֵל אַיז בָּאָן, אַיז נִישְׁתַּ
גַּעֲוָעַן צוֹ טְרָאָכְטַן אָפְּילַן. די וּוּאָגָנְעָם אָוֹן אַוִיךְ די סְמְטָאָצְיָעַם

זענען כמעט נישט געווען באלוויכטן, צו קאנען, לפחות, איבער-לייענען דעם נאמען פון דער סטאטציע אונ וויסן וו מען דראפ אראפניאן, אין ראצן. די באן קאן דיך פארשלעפּן, מי יודע, אין סאראץ וויטן מהלך. מלחמת דער פינצטערניש האט אויך די האנטשפראך בי מיר נישט געהאט קיין פועלה. אַ נס, ווָסם כ'חאָב דעם נאמען פון דער שטאטט ראצן געדענקט און געקענט פון אויסנוויזיניק. בי יעדער סטאטציע, ווֹ די באן האט זיך אַפְּגַעַשְׁטָעַלְט, פְּלָעַג אִיך גְּלִיְיך אַ פְּרָעָג טָאָן בְּקֹול רֶם: רַאֲצָן? דער ענטפֿער אַיז זיכער געווען: „פָּאוֹ אַנְקָאָר“ (נאָך נישט). פון דעם צו אַפְּטָן שְׁטָעָלֵן די זעלבייקע שאלת האט מען מיך זיכער בְּאַטְרָאָכְט ווֹי עָפָעָם אָן אַנְשִׁיקְעָנִיש: אַ פְּאָרְשָׁוִין זָאָל הַאַלְטָן אַין אַין פרען: רַאֲצָן, ווָסם דָאָרָף עַרְשָׁת קאָפּוּעָר קומען אַין אַ פְּאָר שָׁעָה אַרְום?

געלויבט אַיז זַיִן לִיבָּעָר נאָמען: ענדליך בֵּין אִיך פָּאָר-פָּאוֹן אָן אַנְגַּעַקְוָמָעָן אוּפּ דער סטאטציע רַאֲצָן. אַיִינְעַד אַ מִיטְפָּאָרָעָר, ווַיְיַוְתָּ אָוִים אַ בְּעַלְ-רְחַמְנוֹת, האט מיר אַנְגַּעַנְט די בשורה: „וּוְאָלָא רַאֲצָן“, אָן מיר געהאלפּן עפְּגַעַנְעָן די טִיר פון ווָצָגָן. אַכְּבָּר ווֹ גַּיִן? ווֹ אַזְוִי אָן ווֹהַיִן? קַיִן קָרוּב, קַיִן גּוֹאֵל, דָעַרְצָו שְׁטוּמָן ווֹ אַ פִּיש, כְּדֵי צו קאנען בֵּין עַמְצִין עָפָעָם פרעָגָן, אָן טָאָקָע אַיך פְּאָרְשָׁטִיָּן יְעַנְעָם תְּשׁוּבָה. די רַיּוֹנְדִּיקָע פְּאָרְשָׁוִין לְוִיפָּן אַרְיוֹת אָן אַראָפּ פָּוֹן צָוָג, אָן דָא אַיז נאָך שְׁטָאָרָק פְּינְצְטָעָר, ווֹי אַין אַ זָּאָק. מַזְוּ מַעַן, הַיִּסְטָעָם, קוֹדְם-כָּל צְהֻוָּאָרטָן בֵּין סְזֹועָט ווּרְעָן טָאָג.

אַ צִּיְּטוֹנָגָס-פְּאָרְקוּיְפָּעָר האט זיך מַטְפָּל גַּעֲוָוָן מִיט די פָּעָק גַּזְוָעָטָן, ווָסם זענען אַנְגַּעַקְוָמָעָן מִיט דער זעלבייקער באָן. אִיך חָאָב אִים גַּעֲוָוָן דעם אוּפְּגַעַנְשְׁרִיבָעָנָעָם אַדְרָעָם פָּוֹן דער משפחָה הַאַלְעַנְדָּר. עָר האט מיר אַנְגַּעַוְיזָן, בְּזָאָל זיך אַוְעָקָד-

שטעלן אין א זוית און וווײרטן בייז ער ווועט פֿאַרטֿיך וווערן מיט זיין עסּק, ווועט ער מיך דערנֶאָך צוֹפִירֶן אוֹפֶּה דעם אַנְגָּעוֹוי זענען אַדרעַם. וכֶּךְ הוּוֹת. בחוֹתַה הַבּוֹקֵר, אַרְוָם נִין אַ זַּיְגֶּר אַין דער פֿרַי, בֵּין אַיךְ שְׂוִין גַּעֲוָוָן בִּיִּי דער נַאֲכָלֶעֶר מִשְׁפָּחָה הַאַלְעַנְדָּעַר.

ווער קָאָן דָּא אַיבּוֹרְגַּעַבְּן סָאָרָאָז וּוּאַרְעַמְקִיָּת אָן הַאַרְצִי-קיִיט ס'הָאָבָּן אַרְיִיסְגַּעַבְּרַאָכְט דִּי טִיעַרְדָּע אָן אַיְדָעַלְעַ יַיְדָן? אַ וּוּאַרְעַמְקִיָּת, וּוּאָסְמַתָּה זַיְדָּעַן צַעְגָּאָסְן אָין אַלְעַ רַמְּמַחְאָבְרִים אָן אַ הַאַרְצִיקִיָּת, וּוּאָסְמַתָּה אַרְיִינְגַּעַדְרוֹנְגָּעַן טִיפֶּה אָן דער נְשָׁמָה. דָּאָסְמַתָּה אַזְוִי נִוְּטִיק פָּאָרָן גַּעַמִּיט אָן פְּשׁוֹט אַ הַיְוִילְוָגָּה פָּאָר דִּי בְּלוֹוִיָּה פְּאַרְבָּאַנְדְּצְוִישְׁרָטָע וּוּונְדָן, וּוּאָסְמַתָּה הָאָבָּן נַאָּךְ גַּעַעַיְטוּרָטָה פּוֹנְגָּעָם הַיְמָלָעָרְ-חַוְּרָבָן. תִּכְפָּה וּמִיד וּי זַיְהָאָבָּן זַיְדָּק נַאָּךְ דָּעַרְוּסְטָמָט וּוּעָגָן דָּעַרְטָוְהָה, וּוּאָסְמַתָּה מַעַן דָּאָרְפָּה טָאָן אַ יַּיְדָן, הָאָבָּן זַיְיָ זַיְדָּק גַּעַשְׁטָעַלְטָה אָן פְּאַרְבִּינְדוֹנָגָּה מִיט אַ טַּעַקְסְּטִילְ-פְּאַבְּרִיקָאָנָט אַיְזָן רַאְגָּן, קָאָטָן, פָּוֹן וּוּעַמְּעָן עַר הַאַט בָּאָלְדָּבָּאָקְוּמָעָן פָּאָר מִיר דָּעַם גַּעַכְעַטְעַנְגָּעָם סְעַרְטִיפִּיקָאָט, וּי פָּוֹן אַ קוּוֹאַלְיִיפִּיצְרָטָן מוּמָחָה אָן וּוּעַבְּעַרְ-מִוּסְטָעָר. מִיט גְּרוּוּסָמָּה בֵּין אַיךְ דָּעַרְמִיט צְוִירְקָעְקָוְמָעָן קִיְּזָן פָּאָרָן, מַמְשָׁ וּי מִיט אַ גַּעַפְּנוּנָעָם טִיעַרְוָן בְּרִילְיאָנָט. אָן וּוּעָן ס'אַיְזָן גַּעַקְוּמָעָן דָּעַר טָאָגָן, וּוּאָסְמַתָּה כְּהָאָבָּן זַיְדָּק גַּעַדְאָרְפָּטָה שְׁטָעַלְעַן פָּאָרָן קָאָנְסָולָן, אַיְזָן מִיר כָּלְלָה נִישְׁתָּת אַיְנְגָּעְפָּאָלָן צַוְּסָפְקָן אַיְגָּעָם פָּאַזְוִיטָוּזָן רַעֲזָלְטָאָט. אַיְזָן קְלִיְּנִיקִיָּת, אַ בְּאַשְׁטָעַטְיוּקָוָגָּה פָּוֹן פְּרַאַנְצָוִיָּה וַיְשַׁעַר טַעַקְסְּטִילְ-פְּאַבְּרִיקָאָנָטָן, וּוּאָסְמַתָּה וּוּעָגָן מִינְגָּעָם בְּעַסְטָעָה קוּוֹאַלְיִיפִּיקְאָצִיעָם אַיְזָן דָּעַר וּוּעַבְּעַרְ-מְלָאָכָה!

אַבְּעַר דָּעַר מַעַנְטָשׁ טְרָאָכְט אָן דָּעַר קָאָנְסָול לְאָכָט. דָּאָסְמַתָּה וּוּאַזְשָׁנָעָ פְּאַפְּרִילָן, וּוּאָסְמַתָּה אַיְזָן מִינְגָּעָם אַוְגָּן גַּעַוְוָן מִיט גָּאָלָד צוֹגְלִיָּן, הַעַלְפָטָה וּי אַטוּטָן בְּאַנְקָעָם. דָּעַר עַנְטָפָעָר, וּוּאָסְמַתָּה דָּעַר

קאנסול האט באקזומען פון זיין טשיילאנער רענירונג איז געוווען לא מיט א ספֿאָדעָק. אמת טאָקע, איז אלֶּן איז וויל און פִּין, מען נויטיקט זיך טאָקע איז זיין לאַנד איז אַזְוִינָע געניטע פֿאָכְּמָעָנָעָר פון דעם מֵין, אַבעָּר נִישְׁתָּאַן קִיּוֹן יִדְּן. קליף איז קְלָאָר, אַן שּׁוֹם דְּרִידְלָעָך אַן קוֹנְצָן, גִּיט עַר דָּס בְּפִירּוֹש אַזְגָּאָפ.

ס'העלפט נִישְׁתָּאַן קִיּוֹן גַּעֲבָעַט, קִיּוֹן גַּעֲוָוִין. רעד היינט, רעד מאָרגָן, דער קאנסול זאנט זיך דָּס זִוְינִיקָע. גַּעֲוָעַן אַיז גַּעֲזָעַן. באָפְּעָל אַיז באָפְּעָל אַן ער מֹז עַם רַעַסְפַּעְטָהָרִין. גַּי אַיך דָּאָך אַרוֹים מִיט אַטְעָנָה צָו מִין באָגְלִיּוּתָה, דעם באָאמְטָן פון "דוֹשָׁאַינְט", הַלְמָאִי זַיְהַ אַכְּבָן מִיךְ פָּאָרְנָאָרְטָט אַחַעַר אַיז דעם רַיְזִיקָן קָעֵסְל פָּאָרְיוֹן? מען האט מִיךְ אַרוֹם-גַּעַשְׁלַעַפְּטָט פון דִּיטְשָׁאָנָה, וּוָסָם אַיז טַאָקָע אַגְּגָעָזָפְּט מִיט יְדִוְישָׁ בְּלֹות אַן טְרָעָרָן, אַבעָּר דָּאָרט בֵּין אַיך פָּאָרָט גַּעֲוָעַן אַשְׁטִיקָל מְעַנְטָש, וּוּ נִשְׁתָּאַן אַיז אַיְינְגָעָזָרָגָט. אַן דָּא, אַיז דעם פָּאָרִיז, בֵּין אַיך דָּאָך עַלְנָט וּוּ אַשְׁטִין.

דער יונגעראָמן לאָזָט אַרְאָפּ דעם קָאָפּ, האט נַעֲבָעַד נִשְׁתָּאַן וּוָסָם צָו עַנְטָפָעָרָן אַוְיָף מִיְּנָע גַּעַרְעַטָּע טָעָנוֹת. ער רַאָט מִיךְ צָו קָוּמָעָן אַיז בִּיּוֹרָא, וּוּעַט מַעַן זָעַן וּוָסָם ס'אַיז פָּאָרָאָן צָו טָאָן.

הייבְּט זיך ווֹידָעָר אַן אַלְוִיפְּעָנִיש צָוּם "דוֹשָׁאַינְט", "חַאיָּאָס" אַן צָו נַאֲך אַנְדָּעָרָע פָּאָרְזָאָרְגָּעָרָם. מען פָּאָרְלִיּוּת טָעַג, וּוְאָכָה, בַּיּוֹם שְׁטִיִּין כִּסְדָּר אַיז רַיְעָן אַן וּוּאָרטָן אַוְיָפְּגָעָנוּמָעָן צָו וּוּרָן פון עַפְּעָם אַשְׁטִיקָל באָאמְטָן דָּאָרט, כְּדִי זיך מִיט אַים אַוְסָּס צוֹטָעָנָהָעָן, אַוְיָסָוּוַיְיָנָע פָּאָר אַים דָּס פָּאָרְבִּיטָעָרְטָעָה הַארָץ. אַן סִי וּוּי האט עַס אַקְנָפָע פְּעוֹלָה. תָּמִיד אַן אַוְמָעָטוֹם העֲרֵסְטוֹ דָּעַם וּלְבִיכָּקָן עַנְטָפָע: מ'קָאָן נִשְׁתָּאַן...

בֵּינָעִים אֲסְקָעָס בַּיִי קָא צָעֶט לָעֶר

צערונגנען זענען מיט אָמָל געווואָרָן די זיסע חַלּוֹמוֹת
און פָּאנְטָאַזְוּעַם ווועגן אָגְלִיקָלְעַכְעָר צוקונפְּט אַין טַשְׁיָלָעַ-לְּאָנָּדָה,
אָצְוקָנוּפְּט, ווֹאָס אַיְזָה דִּיר שְׂטָאָרָק צָוּם הַאָרָצָן — צָוּפָאַרְגָּעָמָעָן
וַיֵּךְ ווַיַּוְיְטָעָר מִיטָּה יְדִישָׁעָר קָוְלְטוֹר, אָהַמְשָׁךְ פּוֹנָעָם דִּי. פִּי.
לאָגָעָר פָּעַלְדָּאָפְּנִינָּג, ווּוּ מַעַן אַיְזָה גַּעֲוָעָן אַקְטָיוּוֹ אָוָף דֻּעָם
געַבְּרַית. אַין דָּא, מִיטָּה אָמָל — אָוִים, אַלְּזָן אָוִים. ווֹאָס זְשָׁעָר
טוֹטָמָעָן? צָוּ ווֹאָס וַיֵּךְ נַעֲמָעָן? אַין צָוּ ווּוְעַלְכָּן תְּכִלָּה, כִּי
וַיֵּךְ דַּעֲרָפָוּן צָוּ קָאַנְעָן מְפָרְנָס זַיְן? דָּאָס בְּחִינְמְדִיקָּעָ מִיטָּאָג,
וֹאָס מַעַן הַאָטָּה בְּאַקְוּמָעָן אַין די פָּאַלְקָסְקִיבָּן, הַאָטָּה גַּעַהָאָט
אָגָּר-טָעַם פּוֹן די לאָגָעָר-עַסְנָם אַין אַיְזָה נִישְׁטָּה גַּעֲוָעָן שְׂטָאָרָק
נִיחָא.

איןעם „ייקוט“-טעאטער

אין יונגער צייט איז געקומען קיין פאריז דער ריעושטער און שיישפילער יעקב מאנדאראף ע"ה. ער האט איבערגענו-מען די קינסטלערישע לוייטונג פונעם געשאפענעם „ייקוט“-טעאטער, מיט וועלכן ער האט אויפגעפרט ערעליכע פיעסן. מיטן אנטשטיין פון מדינת ישראל, האט ער זיך גענרייט אויפצופירן די פיעסן פון אשמאן „אונדזער ערד“. צו אט דער אויפפירונג האט זיך געפֿאָדעַרט אָ גְּרַֻּעֲסֶעֶרֶר שויישפֿילַּעַר-אנסאמבל. אין יונגע טעג איז געוויאָרָן אִיְּגַּנְּגַּעַרְדָּנֵט אָ גְּרַֻּעֲסֶעֶר לִיטְּעָרְאִירְשְׁעָר אָוְנֵט לְכֹבֵד דָּעַם דִּיכְטָעַר מְשָׁה שְׁוֹלְשְׁטִיִּין צָוֵם דָּעַרְשִׁינְעָן פָּוֹן זַיִן בָּךְ לִידְעָר אָוּן פָּאַעֲמָעָם „אָ בּוּם צְוִישָׁן הַוּבָּכוֹת“. אָוִיפְּ דָּעַם דָּאַזְיָקָן אָוְנֵט, וְאָס אַיז אָוִיךְ גַּעֲוָעָן פָּאַרוּעָן מִיט אָרִיכָּן אַרְטִיסְטִישָׁן טִיְּל, אַין וּלְכָן סְ'הָאָבָן זיך בָּאַטְּיוֹלִיקְט אָ צְעַנְדְּלִיק שויישפֿילַּעַר, וּלְכָן הָאָבָן זיך דָּעַמְּאַלְט גַּעֲפָוְנָעָן אַין פָּאַרְזִיז, וְוַיְיָאַגְּמָט טְוָרְקָאָוּ, גְּרִינְהָוִי, זְאַבְּלוֹדוֹאַיְוָסְקִי אָוּן אַנְדְּעָרָע, וְאַנְיִי הַקְּטָן בְּתוּכָם, אַיז אָוִיךְ גַּעֲוָעָן אַנוּעוּנְדִּיק יַעֲקֹב מאנדאראף. יַעֲדָר פָּוֹן די אַקְטִיאָרָן האט בָּאַדְאָרָפָן לִיְיָעָנָעָן אָ שְׁוֹלְשְׁטִיִּין-שְׁאָפָוָנָג. אַיך הָאָב אַוְיָמְגָעְקָלְבָּן צָוֵם לִיְיָעָנָעָן זַיִן בָּאַרְמִיטָּע אָוּן שְׁטָמָרְקָע פָּאַעֲמָע „כְּהָאָב גַּעֲוָעָן אָ בָּאָרגָן“, וּלְכָן אַיך הָאָב שָׂוִין פְּרִיעָר גּוֹט בְּאַהֲרֹשָׁת. משמעות, אָז כְּהָאָב נֹשָׂא חָן גַּעֲוָעָן אָוִיך אַיז מאנדאראפָם אַוְיָגָן, וּוַיְיִל בָּאַלְד צַו מָאַרְגָּנָם אַיז גַּעֲקָומָעָן צַו מִיר אַין האַטְּעָל זְאַמִּי פְּעַדְעָה, דָּעַר סְעַקְרָעַטָּאָר פְּנוּעָם טְעַטְּעָר-דְּאָט, אָוּן מִיר פָּאַרְגְּנָעְלִיָּגָט מִוְּצָוָאַרְבָּעָטָן פְּרָאַפְּעָסִיאָנָעָל אַינְעָם „יִקְוָט“-

טעאטער. פראפעסיאנעל האט דאס געהיטן דערמייט, איז דאס שפילן טעאטער זאל וווערן מיין טעגלאכע עבדה, איז זאל קומען אויפֿ פראבן, ווי צו א נארמאלער ארבעט, און איז וועל דערפֿאָר באקומוּן קְרִיךְה. אמת טאָקע, איז פֿון דער פֿאָרגעלוּיגטער גאָזשׁ האט מען נישט געקאנט מאָכוּן קְיִוּן וואָזשֶׁנעּ לעַבָּן, אֲבעָר שטָאָרְבָּן דערפֿון, חְלִילָה, — אוּיר נישט. אַיךְ האָכְחַבְךְ תִּכְפַּף מסכִים געווען אוּפְּן פֿאָרְשָׁלָגְן אַון דער „שִׂידּוֹךְ“ אַיז גַּעַוּאוֹרְן גַּעַשְׁלָאָסְן.

אַיז דָּאָר אֲבעָר פֿאָרְצָן אַן „אֲבעָר“, ווֹאָס מַאֲכָטָן מַעַר ווִי אַיִּין מַאְלָאָתְהָ תְּלִיְּנָה גַּלְיָקָן אַן צֻעַּשְׁטָעָרָט אַלְעָה פֿלְעָנָעָר. דער „יִיקְוּט“-טַעַטְעָר אַיז, ווי באָוּסְטָן, גַּעַשְׁאָפָּן גַּעַוּאוֹרְן אוּפֿ גַּעַוּלְשַׁאָפְּטַלְעָכָן יְסוּדָותָן, דָּוְךְ וּוּלְכָעָה עַר אַיז גַּעַוּאוֹרְן גַּעַשְׁטִיצָת אַון אַוְינְגַּהְאַלְטָן. מַאֲכָטָן זַיְךְ אַ מעַשְׁהָ, אַון דער שְׁלָוָם-בֵּית צְוִישָׁן דִּי פֿאָרְשִׁידְעָנָה גַּעַוּלְשַׁאָפְּטָן אַון אַיְנְסְטָרִי טַוְיעָם אַיז צֻעַּשְׁטָעָרָט גַּעַוּאוֹרְן. האט דאס טַעַטְעָר גַּעַנוּמָעָן צָאָנָקָעָן, ווי אַ לְיְכָלָל, אַון נַאֲךְ עַטְלָעָכָעָ אַוְיְפִירְוּנָגָעָן — לְסֻופְּ זַיְךְ פֿאָנָאָנְדָעָרְגַּעְפָּלָן, אַון דָּעָרְצָוּ נַאֲךְ אַגְּגָעָזָצָט דִּי נַעַבְעָכָי דִּיקְעָ נַאֲשָׁעָם פֿאָר דִּי אַקְטִיאָרָן. אוּפֿ מיִין חַלְקָה האט דאס אוּסְגַּעַמְאָכָט נִישְׁתָּה מַעַר ווי שְׁנִי פֿעַמִּים חֵי, זַעַקָּס אַון דְּרוּיסִיק טַוְיזָנָטָן פֿרָאָנָק (אַלְטָעָ) — דָעַם אַיְגְּנָטְלָעָכָן גַּעַהְאָלָטָן זַעַקָּס וּוּאָכָן. גַּיְיָ נַעַם אַון רַעַד צַוְּ דָעַר וּוּאָנָטָן... דאס דַּאֲזָוקָע אַיז פֿאָר מִיר גַּעַוּוֹן אַ דָּאָפְּלָטָעָ קַאְטָמָאָסְטָרָאָפָּעָ. רָאַשְׁתָּה, אוּפֿ-צְוֹהָרָן שְׁפִילָן טַעַטְעָר, גַּיְיָ אוּפֿ פרָאָבָן, לְעַרְנָעָן רָאָלָן, נָו, מַאֲכָטָן מעַנְיָן נִישְׁתָּה דָעַרְבִּי קְיִוּן גְּרוּיסָע גְּלִיְּקָן, ווי בֵּין פֿאָרְ-שִׁידְעָנָה מְסֻהָּרִים, דָעַרְפֿאָר אֲבעָר פֿוּרְטָן מעַנְיָן דָאָר אָוִים אַ שְׁטִיקָלְלָה שְׁלִיחָותָה. אַון דָאָ, מִוּת אַ מַאְלָה, „אוּסָס פְּלָה אַון צְוִירִיק מְוִיד“. שְׁנִיתָה, בֵּין אוּרָה, לא עַלְיכֶם, גַּעַבְלִיבָן אַן אַ גְּרָאַשְׁן בֵּין

דער נשמה. גוי, דריי זיך אָרֶום אַין פֿאָרְיוֹן אָן גַּעַלְתָּ אֵין
קעشعנע. סָפָרָצָט טָעַם קָאָן שְׁוֹן, מִישְׁתְּיִינָס גַּעֲזָגָט, האָבָן אֹזָא
פֿאָרְיוֹן? אָן סְ'בָּלִיבָּט אַיבָּעָר צָו טָאָן וּוּי אַגְּנָעָם לִידָל: „אַיךְ
גַּיְיַי שְׁוֹן צְרוּיקָט צָו שְׁנִיְידָעָר-שָׂאָפָּה / וּוּיְיַי דִּי אַקְטִיאָרָן האָבָן
מִיר פֿאָרְדְּרִיְיט דָעַם קָאָפָּה / וּיְיַי האָבָן מִיר דִּי וּוּאַנְצָעָם אַפְּגָנָעָ-
גַּאַלְתָּ / קִיְיַן גַּרְאָשָׂן גַּעַלְתָּ מִיר נִישְׁתָּ בְּאַצְּגָלָט /...”

די צְרָה אַיְזָה אַבָּעָר גַּעַוּעָן וּוּאָס כְּהָאָבָן נִישְׁתָּ גַּעַקְאָנְט
גַּעַפְּינְגָּן אָט אֹזָא שְׁנִיְידָעָר-שָׂאָפָּה. אַיְיַן קְלִינִיקִיִּים, אַיךְ קָעָן
דָּאָךְ נִשְׁתָּ דָאָס פָּאָךְ. שִׁיקָּט אַבָּעָר גַּאַט צָו דִּי רְפָואָה פֿאָרָ-
דָּעָר מְפָה, זָאָגָט אָ יְיִדְיַשׁ וּוּעָרְטָל, אָן עַפְּעָם עַנְלָעָכָם אַיְזָה מִיטָּ-
מִיר טָאָקָע דֻּעְמָאָלָט גַּעַשְׁעָן.

צָו מִין גְּרוּיָס גַּלְיָק האָב אַיךְ, אַרְבָּעָטָנְדִּיק אַיְנָעָם „יְיִקְוָט“-
טָעָטָעָר, דָאָרָט אָפְטָט בְּאָנוּגָנָט מִין טִיעָרָע אָן הָאַרְצִיכָּע
לְעַכְנָס-כְּבָגְלִיְיטָעָרִין. זַי פְּלָעָגָט מַאֲכָן דִּי קָאַסְטִוּמוּן פֿאָרָ דִּי
פֿאָרְשִׁידְעָנָע טָעָטָעָר-אוּפְּפִירָוּנָגָעָן. זַי אַיְזָה גַּעַוּעָן גַּוְטָ בְּאָ-
הָאָוָונָט אַיְזָה דָאָמָעָן-שְׁנִיְידָעָרִי, פָּוָן וּוּאָס זַי הָאָטָט גַּעַצְוָגָן חִוָּהָ.
אוֹיר מָאָן, דָעָר חַוִּיפָּט-אַקְטִיאָר אַיְנָעָם פֿאָרְמָלְחָמָה-דִּיקָן פֿאָרְיוּעָר
יְיִדְיַשׁן טָעָטָעָר „פִּיאָטָט“, הָעַרְמָאָן רָאַזְנְפָאָרָב, אַיְזָה, וּוּי אָסָךְ
טוֹזִיזְנְטָעָר אַנְדָעָרָע יְיִזְנָן, גַּעַוְוָאָרָן דַּעַפְּאָרְטִירָט קִיְיַן אוּשְׁוִיְזָן
אוֹן זַיךְ מַעַר נִשְׁתָּ צְרוּקָנְקָעָרט. אַלְיַיְן הָאָטָט זַי, מִיטָּ אוֹיר
טָאָכְטָעָר וּשְׁאָקְלִיָּן, די שְׁפָעָטְעָרְדִּיקָע שְׁוַיְשְׁפָלְעָרִין פָּוָן דִּי
„יְיִקְוָט“, דָוָרָךְ פֿאָרְשִׁידְעָנָע נְסִים זַיךְ גַּעַרְטָעָוּעָט פָּוָן דִּי
נְאַצְּיִ-נְעָגָל. אוֹירָעָ אלָעָ יְאָרָן אַיְזָה פֿאָרְיוֹן פְּלָעָגָט זַי האָבָן אָ

שִׁיוֹכוֹת צָו טָעָטָעָר, צְוֹזָעָמָעָן מִיטָּ אוֹיר מָאָן הָעַרְמָאָן.
גַּעַוְוָעָן אַיְזָה דָאָס זּוּמְעָר 1948, וּוּעָן דָעָר „יְיִקְוָט“-טָעָטָעָר
אַיְזָה נָאָךְ גַּעַוְוָעָן, וּוּי מַעַן זָאָגָט, „אַיךְ דִּי פֿעַדְעָרָן“ אָן גַּעַוְוָאָרָן

געשטייצט פון פארשיידענע אינסיטווציעם, צוישן אנדערע אויך פונעם „דוֹשָׁאַינְטַ“. דער „דוֹשָׁאַינְטַ“ האט דעמאַלט צו געטילט א געוויסע סומע געלט פֿאַרְן טעאטער-קָאַלְעַטְיוֹן, ווי א צושטייער צו קָאנְנוּן אַרְוִיסְפֿאַרְן אוֹף ווֹאַקָּאנְס אָן זַיְדָאַפְּרָוּן אַ בִּיסְל.

פארשטייט זַיְדָאַ, אָז די הוֹיפְּטַ-מְחוֹתָנִים צו גענִימָן פֿוֹן דָּעָרַ דָּאַזְקָעַר צוֹטְיַיְלָוָג זַעַנְעָן גַּעַוָּעָן די „פְּנִי“ פֿוֹנָעַם קָאַלְעַטְיוֹן. דָּאַם הַיְסָטַדְיָה, ווֹאַסְמָהָבָן גַּעַשְׁפִּילָטַדְיָה עַרְשְׁטָעַ פֿיְדָלַ, אַדְעָרַ ווֹאַסְמָהָבָן גַּעַהָאַט „פְּלִיאַצְעָם“. הַיְהָוֶת אָנָּיַה הַקְּטָן הַאָבָן נִישְׁטָה גַּעַהָעָרָט צו די בִּיְדָעַ קָאַטְעַגְּאָרְעָם, בֵּין אַיְךְ גַּעַבְּלִיכְנוּ מְחַזֵּין לְמַהְנָה. ווֹעַן דָּעָרַ „וַיְקֹותַ“-שְׁוִישְׁפִּילָעַר, לעָזָן שְׁפִּיגְלַמְּזָן, האַט דָּעַרְהָעָרָט דָּעַם רַעַזְוַלְטָאַט פֿוֹן דָּעָרַ פֿאַרְטְּיַיְלָוָג, האַט עָרַ דָּעַרְקָלְעָרָט, אָז עָרַ אַיְזָה מּוֹתָר אוֹף זַיְן צוֹטְיַיְלָוָג לְטוּבָת דָּעַם חַבְרַ פֿעַרְלָמוֹטָעַר. ווי א גַּעַוּוֹעַנְעָר דָּעַפְּאַרְטִירְטָעַר פֿאַרְדִּינְטַעַר גַּכְעָר די פְּרָעָמִיעַ ווי אַנְדָּעָר שִׁינְעָר וְשֻׁעָטַט האַט אלְעַמְּעָן אַיבְּעַרְדָּאַשְׁטַעַט אָן מִיד שְׁטָאַרְקַ גַּעַרְירָט. נַאֲךְ מַעַרְ : וּוַיְסָנְדִיקְ וּוְוַיְלָ, אָז ווי א „גְּרִינְעָרַ“ וּוּלְאַיְךְ זַיְן גַּעַקְוּוֹעַלְטַ אַלְיַיְן זַיְדָאַרְמְצָבְלָאַנְקָעַן עַרְגָּעַי צוֹוִישָׁן פְּרָאַנְצְּיוֹן, אָן נִישְׁטָה צו קָאנְנוּן מִיט זַיְדָאַרְמְצָבְלָאַנְקָעַן די פֿאַרְשְׁטָעַנְדִּיקְהָן, האַט עָרַ מִיד פֿאַרְכָּעָטַן צו פֿאַרְכָּרְעָנְגָעַן די פֿאַרְ אַוְאַקְאַנְס-זַוְאַכְן צוֹוָאַמְּעָן מִיט אַיְם אָן זַיְן פְּאַמְּלִיעַ. כְּיוּעַל מִיטְפָּאַרְן אַיְן זַיְן אַוְיְשָׁאַ אָן אַזְוִי אַרְוָם וּוּלְאַיְךְ אוֹיךְ אַיְנְשָׁפְּאַרְן די רַיְוַעַהְזָאָתָה. פֿאַרְשְׁטִיטַזְיַיְטַ זַיְדָאַ, אָז כְּהַאָבָן מִיט פֿאַרְגָּעָנְגָן אָן דָּאַנְקָ אַגְּגָעָנוּמָעַן די פֿאַרְבִּינְדוֹגָג, אָן דָּעַם עַרְשָׁטָן ווֹאַקָּאנְס אָן פְּרָאַנְקְרִיְיךְ הַאָבָן אַיְךְ אַ דָּאַנְקָ אַיְם, פֿאַרְכָּרְאַכְטַ אַוְיְףַ אַ לִיְּתִישָׁן אַוְפָן, צוֹאַמְּעָן מִיט נַאֲךְ עַטְלָעָכְעַ חַבְּרִים פֿוֹנָעַם טַעַטְעַר-קָאַלְעַטְיוֹן, צוֹוִישָׁן זַיְדָאַ — אוֹיךְ דָּעָרַ בְּאַלְיְבְּטָעַר שַׂוְּיַי

שפילער און רעושיםער משה קינמאן מיט זיין פרוי דארקע. דאס דזוקע האט מסתמא געגעבן די געלעגהheit זיך צו קאנען אבסטרויזן פון דער נאענט און באקענען יונעטס כאראקטער אינעם פריוואטן לעבן. כ'חאכ זיך שפערטער דער-זוסט, איז מיינע „ייקוט“-חברים האבן איבערגעגעבן מײַן אומפֿאָרגעסֿלעכֿער פֿעלִישֵׁי ע''ה די מעלה פון דעם פריש געקומענען חבר פערלטומטע, וועלכֿער שיינט, וועדליך זיין, צו זיין, ווי מען זאגט, „אַ ווילער בחור“. ואַלט דעריבעֶר געוווען אַ יושר זיך מיט מיר גענטער באקענען און אַ טראכט טאן מכוח אונדזער ביידנס צוקונפֿט. דעםאלט האבן זיך געשאָפּן פֿאָרְשִׁידְעָנָה געלעגהheitן זיך צו באָגָעגענען מיט מײַן פֿעלִישֵׁי און מיר האבן באַשְׁלָאָסּוֹן זיך צו פֿאָרבִּינְדָּן.

דער וונגטש און ציל פון מײַן טרייער פרוי איז געוווען מיך לאָן רוזן אַין מיינע נײַע געפֿונגען יאָרֶן, אַיך זאל מיט מיינע שוואָכָע כוהות מער נישט דאָרְפּוֹן פֿיזְיש אָרכְבָּעָטָן. זאל דאס זיין, פֿלְעָגָט זיך זאגַן, לְפָהָות אַ שְׂטִיקָל רעהאָבלִי-טאָצְיעָ פֿאָר דעם, ווֹאָס דו האָסְטָט זיך אַנְגָּעָלִיטָן בַּיְּדַי הַיְּתָן לְעִירִיסְטָן אַין די לאָגָעָרָן. אַיך הַאָכְבָּט נִישְׁט גַּנוּוֹאָלָט וּוּרָן אַ לְיִדְיק-גְּנִיעָר אַון לעַבְנָה דערפּוֹן ווֹאָס די גוֹתְהָאָרְצִיקָעָ פרוי פֿאָרְדִּינְטָן בַּיְּאָרָאָרְבָּעָט. אַיך הַאָכְבָּט אַיר זְוִיְּעָר גַּעֲדָאָנְקָט פֿאָר אַיר בַּיְּזָגָר אַיְדָעָלָן פֿאָרְשָׁלָאָגָן, אַון גַּעַבְעָטָן, זיך זאל מיר אַנוּזְיָזָן. מיך אוַיְסְלָעָרְנָעָן, ווי אַזְוִי אַון מיט ווֹאָס אַיר בַּיְּהָ הַילְּפִיק צו זיין אַין דער שנְיִידָעָר-מְלָאָכָה. בַּיְּסְלָעְכְּוּיוֹן הַאָכְבָּט אַיך דאס בַּיְּאָר אַוְיְסְגָּעָפּוּעָלָט, אַון מיט אַינְטָעָרָעָם אַון חַשְׁקָה זיך צּוֹגָעָכָאָפּט צוֹם פֿאָךְ.

ווען ס'איַן, נאָך אַן אַיבְּעָרְרִים פון עַטְלָעָכָע יָאָר, צְרוּרִיךְ

געשאָפַן געווֹאָרֶן דער „פֿאָרִיזֿעַר יִידִישֿׁעַר טְעַמְּטְעַר-אַנְסָמְבָּל“, צו ווילכּן ס'איַזְ צוֹוִישַן אַנדְעָרָעַ גַּעֲוֹאָרֶן אַנְגָּאַזְוִישְׁרֶת דער טְעַמְּטְעַר-דְּרֻעוֹשִׁיםְעַר יַעֲקֹב רַאֲטְבּוּיָם, צוֹזָאָמָעַן מִיט זַיַּן לְעַבְנָסְ – באָגְּלִיְיטְעַרְן סְילְוַוִּיאַסְ פּוּוּן עַה, האָט אַין מֵין הַאֲרְצָן וּוְידָעָר אַ צָּפְלָן גַּעֲטָאָן דער דְּרַאְגָּנָגְ מִיט עַפְעָם בַּיְהִילְפִּיקְ צוֹ זַיַּן דער „סּוֹפְתָה דּוֹד הַגְּנוּפְלָתָה“, צוֹ הַעֲלָפָן דָּעַם פְּרִישָׁ צְוּנוֹיְפְּגַעַנְשְׁטָעַלְטָן יִדְיִישָׁן טְעַמְּטְעַר אַין פְּאָרִיזְ, הַיִּסְטָם עַם. אַירְ הַאֲבָבְ בַּיַּי זַיַּד באַשְׁלָקְסָן צְוּצְוְלִיְינָן אַחֲנָטְ צָוָם דָּאַזְוָןְ בְּנִין, בַּיַּן גַּעֲוֹאָרֶן אַ מִּתְגָּלִיד אַין דָּעַם גַּעֲשָׁאָפְעָנָעָם גַּעֲזָעַלְשָׁאָפְטָלָעָן טְעַמְּטְעַר-קָאָמִיטָעַט, כְּדֵי צוֹ קָאנָעָן מִיט רַאֲטָן אַון טָאָט הַעֲלָפָן דָּעַם טְעַמְּטְעַר.

לְמַעַן הַאֲמָתָה, דָּאָרָפְ גַּעֲזָגָט וּוּעָרָן, אַז מִיטָן קּוּמָעַן פּוֹן יַעֲקֹב רַאֲטְבּוּיָם צָוָם טְעַמְּטְעַר-אַנְסָמְבָּל, הַאָט דָּעַם טְעַמְּטְעַר בָּאַלְדָּ בְּאַקְוּמָעַן אַ נַּיְיָ פְּנִים. זַיַּן עַרְשְׁטָעָ אַוְיְפְּפִירְוָן, „דָּאָם גַּרְוִיסָע גַּעֲוַיְינָם“ פּוֹן שְׁלוּסְ-עַלְיכָם, הַאָט בָּאַלְדָּ אַוְיְפְּגַעַוּעַקְטָ דִּי שְׁוִין פְּאָרְדְּרָעְמְלָטָעָ יִדְזָן, וּוְאָם פְּלָעָגָן לְעַכְצָן נַאֲךְ דָּעַם בעַסְרָן יִדְיִישָׁן טְעַמְּטְעַר. דָּעַר דָּאַזְוָקָעָר פְּרָעַכְטִיקָעָר סְפָעָקָעָר טָאָקָל הַאָט צְוָרִיקְ מַהְוָה מַתִּים גַּעֲוַיְעָן דָּאָם יִדְיִישָׁעָ טְעַמְּטְעַר אַין פְּאָרִיזְ. דָּעַר דָּעְרָפָלָגְ פּוֹן דָּעַר פְּאָרְשְׁטָעְלוֹנָגְ אַיְוָן גַּעֲוַיְעָן אַין גַּרְוִיסָעָר אַון מַעַן הַאָט גַּעֲקָאנָט מִיְּנָעָן, אַז יִדְיִישָׁ טְעַמְּטְעַר אַין פְּאָרִיזְ „לֹא יִשְׁקָר“. דָּיְ פְּרָעָסָעָ-אַון טְעַמְּטְעַר-קְרִיטִיקָעָר הַאֲבָן זַיַּד וּוְעָגָן דָּעַר פְּאָרְשְׁטָעְלוֹנָגְ אַפְּגָנְרוֹפָן מִיט לְוִיבָן אַון בָּרְכוֹתָן פּוֹן אַרְיכּוֹתָן יִמְמִים, אַזְוִי פְּאָרָן טְעַמְּטְעַר-קְאַלְעַקְטִיוֹוֹ, וּוְיִ פְּאָרָן דָּעַם גַּעֲזָעַלְשָׁאָפְטָלָעָן טְעַמְּטְעַר-קָאָמִיטָעַט. בַּיַּנוּ לְבִינָה, אַיְוָן צְוָרִיקְ בָּאַנְיִיטָ גַּעֲוֹאָרֶן דִּי אַוְיְפְּפִירְוָן פּוֹן „דָּעַם שְׁמִידָם טְעַכְטָעָר“ פּוֹן פְּרָעָן הַיְּרָשְׁבָּיָן דָּוָרָךְ דָּעַם רַעֲזִישָׁיָר סְעָר מִשָּׁה קִינְמָאָן, וּוּלְכָעָר הַאָט שְׁוִין אַיְוָן דִּי עַרְשְׁטָעָ יַאֲרָן

נאך דער באפריוינונג אויפגעפערט די פיעסע מיט דעם דעמאָל-טיICON "ייקוט"-טעאטער. צו דער פאָרשותעלונגן אויז ספֿעצייל געשאָפּוֹן געווֹאָרֶן מזויַק דורך דעם באַרימטֵן יִדְישָׁן קָאַמְפָּאַ-זּוֹתָאָר הָעֲנָדָר קָאָן עַ"ה. די פאָרשותעלונגן אויז בַּיִדְעָ מָאַל גַּע-קרוינט געווֹאָרֶן מיט גַּרְוִוִּים דערפָּאָלָג.

דעם גַּאֲרָגְרִיסְן דערפָּאָלָג הָאָט דער קָאַלְעַקְטִּיוֹן גַּעַהַאָט צו פָּאַרְצִיּוֹכְעָנָעָן מיט אַסְפְּעָקְטָאָקָל, וּוְאָסְמָהָט צוֹם לעַנְגָּסְטָן זִיךְרַעַתְּלָטָן אוֹיפְּטָר בִּינְעָ — "דָּעָר גָּאַלְדְּפָּאָזְן-חַלּוֹם", אַיְנְסְצָעָנְיּוֹצָצְיָע אָזָן רֻעוֹשִׁי פּוֹן יַעֲקֹב רָאַטְבּוֹיָם. טְרָאַץ דעם, וּוְאָסְמָהָט דער דָּאַזְיָקָעָר סְפְּעָקְטָאָקָל אוֹזְיָוִין דורך אַיִם אוֹיפְּגָעָ-פִּירְטָט געווֹאָרֶן נָאָךְ דער באָפְּרִיוֹנָג מִוְּטָן "יִיקְוָט"-טעאטער, אָזָן מיט אַצְיָוִט שְׁפָעַטָּעָר אוֹיךְ גַּעַשְׁפִּילָט גַּעַוּרָן דָּוְרָכְן יִדְישָׁן מְלוֹכָה-טעאטער אַיִן פּוֹלִין בעַת וַיְיָעַר גָּאַסְטְּרָאַלְיָוָן אַיִן פָּאַרְזִיָּן, הָאָט דָּאָס אַבְּעָר נִישְׁתְּמַעַת, אָז דער בַּיּוֹ גַּאֲרָגְרִיסְן פָּאַרְבִּיקָעָר אָזָן גּוֹט מְאַנְטִירָטָעָר סְפְּעָקְטָאָקָל זָאַל גַּעַשְׁפִּילָט וּוּרָעָן אַזְשׁ-עַכְצָנָן מָאַל דָּוְרָכְן "פָּאַרְיוֹזָר יִדְישָׁן טְעַטָּעָר-אַנְסָאמְבָּל" — בְּפִירְוֹשָׁאָז זְעַלְתָּנְקִיָּת בַּיּוֹ אַיִדְישָׁעָר טְעַטָּעָר-אוֹיפְּפִירְוָנָג. דער טְעַטָּעָר-אַנְסָאמְבָּל פְּלָעַגְטָט דָּעַרְנָאָךְ אַיִן יְעַדְן סְעַזְוָן אַרְיוֹפְּבָּרְעָנָגָעָן אוֹיְפָרְטָעָר אַיִף דער בִּינְעָ פָּאַרְשִׁידָעָנָעָ פִּיעָסָן, אוֹיפְּגָעָ-פִּירְטָעָר דורך אַזְוָלְכָעָ רֻעוֹשִׁיסְעָרָן, וּוּיַעֲקֹב רָאַטְבּוֹיָם, חַבְלָ בּוֹזְגָּגָן, אָזָיְיָ שָׁאַפְּרִיאָר, יְ שָׂוְרִמְיָע אָזָן מְשָׁה קִינְמָאָן, מְאַנְכָּעָ מיט אַגְּרָעָסְעָר אָזָן מְאַנְכָּעָ מיט אַקְנָאָפְּעָרָן דערפָּאָלָג. אַבְּעָר טְרָאַץ אַלְעָ שְׁוּעָרִיקִיָּוָן אָזָן רָאַנְגָּלְעָנִיָּשָׁן, אוֹזְיָ דִי לְעַצְמָעָ אַוְיְפִּירְוָנָג פּוֹנוּעָם אַנְסָאמְבָּל, "דָּאָס פָּאַרְפִּישָׁוֹפְּטָעָ שְׁנִיְודָעָרָל" פּוֹן שְׁלוּסָ-עַלְיָיכָם, אַיְנְסְצָעָנְיּוֹצָצְיָע אָזָן רֻעוֹשִׁי מְשָׁה קִינְמָאָן, געווֹאָרֶן גּוֹט אַוְיְגָעָנוּמוּנָע אָזָן אַלְעָמָעָן בָּאָזְוִוָּן, אוֹזְיָדִישָׁ טְעַטָּעָר אַיִן פָּאַרְיוֹזָר קָאָן אָזָן דָּאָרָפָּ עַקְוִיסְטִירָן.

נאכווארט

מיין שרייבערישע טעטיקיות און דאם ארויסגעבן די דריי ביכער : "מיין סטערצעוו", "און אקטיאר אין אוישוויז" און דאם דאזוייקע בוך „טעאטער נאכן חורבן“, האב איך צו פאָר-דאָנקען דריי פאָר מיר זײַער טײַער און נאָענטע מענטשן : מיין טײַער לעבענסבָּאנְגְּלִיטְּעָרִין פָּעַלְּשִׁי ע''ה און יבדל לחוים אָרוֹכִים — דעם ליבָּאָרְצִיקָן קוֹוָּצְּלִיקָן גְּרוֹזִין דִּיכְּטָעָר אָכְּרָהָן סּוֹצְּקָעוּדָר נ''י, און דעם באָוּסְּטָן שְׂרֵיְבָּרָע סְּט. ווּגְּנָאָדוּקִי. גְּעוּוּן אַיוֹ דַּם אַין אַ זְּמַעַּתְּאָגֶן פָּוּן נִינְצְּזָן פִּינְפִּינְסָן אַן זְּכִיכִיךְ. מיין פָּרוּי הָאָט אַין יְעַנְעַם טָאג בָּאָמְעָרְקָט, ווּי אַיךְ דַּרְּיַיךְ אַרוּם אַונְדוּזָר גָּאָרטָן אֲבִיסָל אָמוּעָטִיךְ אַון ווּוִים נִישְׁטָּה ווּאַם צַוְּתָּן מִיט זַיְךְ. אַון אָמְגָעָרִיכְט גִּיט זַי צַוְּ מִיר אַזְּגָּג :

"כ'וּוִים נִשְׁטָּה פָּאָר ווּאַם דוּ זְּאַלְסָט זַי נִשְׁטָּה גַּעַמְעַן עַפְעַם אַנְצְּוּשְׁרִיבָּן ? דוּ פְּלָעַגְסָט דַּאֲךְ מִיר דָּעַרְצִיְּלָן ווּעַגְּן אַזְּיַי פִּילָּעַפְיּוֹזָדָן אַון גַּעַשְׁעַנְיִישָׁן פָּוּן דִּיְוָן שְׂטָעָטָל. סְּזְוּאָלָט, כְּלָעָבָן, כְּדָאי גְּעוּוּן דַּם צַוְּ בָּאָרְיִיכְּן אַון פָּאָרָעָפְנְטָלְעָכָן".

"דוּ מִינְיסָט, אַזְּ צַּאָלָ שְׂרֵיְבָּן אֲבָּוק ?"

"פָּאָר ווּאַם נִשְׁטָּה ? פָּוּן דֻּעָם אַלְעָם, ווּאַם כְּחָאָב זַיְךְ פָּוּן דַּיְרָ שְׂוִין אַנְגָּעהָרְט, קָאָן גְּרִילְעָר גַּעַמְאָלָט זַיְין, אַזְּ דַּם זְּאַל ווּרְעָן אַרְיִינְגְּעַנוּמָעָן צְוּוִישָׁן טָאָוּלָעָן" — זַי צִיטִירָט דָּעַרְבִּי דֻּעָם זִינְגָּעָר-קָאָמְפָּאָוִיטָּאָר רִישְׁאָרְד אַנְטָאָנִי, זִיְין לִיְד "פָּלָאנְצָן אֲבוּסָן" — "פָּלָאנְצָן אִים ווּדי ווּילְסָט — אַינְעָם גָּאָרטָן, אַינְעָם ווּאָלָד, אַינְעָם הוּוּי, אַכְּבִּי פָּלָאנְצָן, סְּזְאָל בְּלִיְיכְּן אֲזְרָר" —

„אויך דו דאָרְפַּסְטַּט דֶּאָס טָאָן, יַעֲדָעַר מַעֲנְצֵשׁ דַּאָרְפַּטַּעַפְּסַטְמַעַן מַתְקָן
זַיִן בַּיּוֹם לְעַבְנָן. קַודְסַ-כָּל, וּוּסְטוֹ הַאָכָּן מִיטַּה וּוּאָסַּן צַו פָּאָרְדַּעַן
נַעֲמָן זַיְךְ אָוֹן אָפְּשָׂר וּוּעַט עַפְּעַם דַּעֲרְפַּן אַרוֹיסְקּוּמָעַן אוֹוְיךְ?“
אייך בֵּין דַּעֲרְפַּן נַחֲפָעַל גַּעֲוֹאָרָן אָוֹן תַּוְךְ כְּדִי דִּיבָּרַהָּאָבָּה
אייך גַּעֲנוּמָעַן מַאָכָּן נַאֲטִיכְן פָּאָרְדַּעַן אַדְעַצְיְילְוָנָגָה.

אַנְגַּעַשְׁרִיבָּן עַטְלַעַכְעַד עַדְעַצְיְילְוָנָגָעַן אָוֹן זַיְךְ אַיְבָּרְגָּעַלְיְיָעַנְטָן
פָּאָרְמַיְין עַרְשְׁטַעַר רַעֲצָעַנְזָעַנְטָן אָוֹן סְטִימְוָלָאָנְטָן, הַאָכָּן מִירַ
בָּאַשְׁלָאָסָן זַיְךְ צַו וּוּיַּיְזָן אַפְּעַן-מַעֲנְצָשָׁן אָוֹן דּוּוֹקָאָ אַזְּזָא אַיְנָעָם,
וּוּאָסַּן קַעַן מִירַ נַיְשָׁטַמַּ, כְּדִי צַו הַעֲרָן זַיְךְ אַבְּיַעַקְטִיוּעַ מַיְנָוָנָגָה,
צַיְּסָאָיָו כְּדָאי אָוֹן צַיְּסָהָאָט אַזְּזָא זַיְךְ דֶּאָס אַרוֹיסְצָוָגָעָבָן אַיְן
בּוֹךְ-פָּאָרְעָם.

אייז מִיר אַיְינָגָעַפָּאָלָן דִּי כְּתָבִים צַו שִׁיקָּן צַו אַכְּרָהָם סְפָצָ-
קָעָוָעָר, מִיטַּה דַּעַר בְּקָשָׁה, עַר וְאַל בָּאַוְוִילָּן זַיְךְ אַיְבָּרְצָ-
לִיְיָעָנָעַן אָוֹן דַּעֲרְנוֹאָךְ מִיר צַו וּוּסְפַּן גַּעַבָּן זַיְךְ מַיְנָוָנָגָה. גַּעַשְׁרִיבָּן
הַאָט עַר מִיר דַּעְמָאָלָט אָט וּוּאָסַּן: „אַיְבָּרְגָּעַלְיָעַנְטָן אַיְיָרָעָ
דַּעְצְיְילְוָנָגָעָן. זַיְךְ זַעַנָּעָן גַּעַשְׁרִיבָּן אַיְן אַפְּרִינָּעָם, גַּעַשְׁמָאָקָגָה,
פְּלִיסְיָקָן יִדְיָישָׁ. דֶּאָס זַעַנָּעָן וּוּיְעָרָגָן-דַּעְמָאָלָטָעָן זַכְּרוֹנוֹתָן.
אוּבָּרְדָּס אַיְזָא וּוּיְעָרָגָן בַּיּוֹם שְׁרִיבָּן זַיְךְ, וּוּעַט אַיר דַּעַר-
גְּרִיבָּן אַיְיָרָעָט צִילָּה. מַעַן קָאָזָן אוּיךְ זַכְּרוֹנוֹת פָּאָרוֹאָנְדָלָעָן אַיְן
קִינְסְטָלְעָרִישָׁעָר בְּעַלְעָטוּרִיסְטִיקָה; שְׁרִיבָּט וּוּיְתָעָרָה. אַיְיךְ וּוּוּנְגָטָשָׁ
אַיְיךְ הַצְּלָחָה. מַיְנָעָ בְּעַסְטָעָ גְּרוּמָן. מִיטַּפְּרִוְיְנְדָשְׁאָפָט — אַיְיָרָ
א. סּוֹצְקָעָוּוֹדָר.“.

אוּיךְ סְמָה. וּוּגְנָאָדוֹקִי הַאָט מִיר דַּעְמָאָלָט גַּעַשְׁרִיבָּן: „דוֹ
הַאָט אַזְּזָא וּוּנְדַעְרְבָּאָר לְשָׁוֹן צָוָם שְׁרִיבָּן, סָאָיָזְעָלָעָן צַו שְׁלָוָם-
עַלְיכָם שְׁפָרָאָךְ. הַיְיָנָט שְׁרִיבָּט מַעַן זַעַלְטָן אַיְן אָט דֻּעָם נָסָחָה.“
פָּאָרְשְׁטִיּוֹת זַיְךְ, אָזְעָן פָּוָן אָט דִּי גַּטְמָעָ בְּרוּוֹלָעָךְ זַעַנָּעָן
מִיר גַּעֲוֹאָרָן צְעוּוֹאָרָעָמָט. דֶּאָס הַאָט מִיךְ שְׁטָאָרָק גַּעַמוֹטִיקָט

ביגע-מסקע ביי קאצעלער

און כ'האָב גענומען ממשיך זיין מיטן שרייבן און אין אַ צייט
ארום אייז אַרויַס מײַן עֲרֵשֶׁת ספרל „מײַן סטערצעוּז“.
די אַפְּרוֹפְּן האָבָן אָונְדוֹ אַגְּנָעָפְּלָט מײַט פֿרִיַּה, אָוּן באַלְד
דעַרְנָאָךְ האָב אַיְךְ גענומען אַרְכְּבָּעָטָן אַיכְבָּעָר מײַן צוּוּיָּוּן בּוּךְ
„און אַקְטִיאָר אַיְן אַוְישׂוּזִין“. אַבעָר אַיְן מיטָן האָב אַיְךְ די
אַרְכְּבָּעָט אַיכְבָּעָרְגְּעָרִיסָן. כ'האָב אַגְּנָעָוּוּירָן דָּעַם מָוֹת דָּאָס צָו
פֿאַרְעָנְדִּיקָן. „לְמַה וְהַ אֲנוֹכִי“? צָו וּוָאָס וּוְדָעָר אַוְיפּוּעָקָן
דָּעַם יִם מִיטָּצְרוֹת אַוְן אַכְזָרִיוֹתָן פָּוּן יַעֲנָעָר פֿינְצְטָעָרָעָר
תקופה?

אַפְּגָעָשָׁלָאנְן מײַן אַומְחָשָׁק דָּעַרְצָוּ הַאָט מײַן חָבָר, דָּעַר
בָּאוּוּסְטָעָר שְׁרִיבָּעָר אַוְן עֲסִיּוּסָט סְט. וּוּגָאַזְוֹקָי. עָרְהַאָט
מִיד גַּעֲרָאָטָן מִמְשִׁיךְ זַיְן מִיטָּן שְׁרִיבָּן, אַוְן דּוּקָאָ יִאָ
אַרְוִיסְגָּעָבָן דָּאָס בּוּךְ. דָּאָס וּלְבָקָעָהָאָט אַיְיךְ גַּעֲטָאָן מײַן
נָאַעַנְטָעָר פֿרִיַּינְד, דָּעַר דִּיכְטָעָר אַכְרָהָם סּוֹצְקָעָוָעָר.
צָוָם אַנְשָׁרִיבָּן דָּאָס דְּזַיְקָעָ בּוּךְ הַאָט מִיד אַיְיךְ אַגְּנָעָרָעָגָט
מִיטָּן טְרִיעָה לְעַבְנָסְבָּאָגְלִיטָעָרָן. זַי הַאָט אַבעָר נִישְׁתָּגָעָנָט,
אוֹ דָּאָס סְפָּר וּוּעָט זַיְן גַּעַוְוִידָמָעָט אַיר לַיְכָטִיקָן זַיְכָרָן.

אַיִן הָאָלֶט

9	תחית המתים
22	ארויס פון לאגער און אריאן אין לאגער
31	די ערשתע איפיפירונג
51	טעאטער „עמך“
55	דער „דיבוק“
88	טעאטער בי קאצעלער
98	דער קאנקורס
107	אין פארוי
119	איינעם „יקוט“-טעאטער
126	נאכווארט

ביבער פון זעלבן מחבר:

מיין סטערצען

הקדמות: אברהם סוצקעוער
ספ. ווינגרזקי

און אקטיאר אין אוישויעץ

הקדמות: ספ. ווינגרזקי
לוי שאוליט